

నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

ద్రాపణ పరిణయము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌశిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షవృక్ష

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠ్యహ్లాంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరీ మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010007830

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

ద్రౌపదీ పరిణయము

(పదంకముల నాటకము)

కర్త :

సీ॥ శే॥ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారు
(గయోపాఖ్యానాది గ్రంథకర్తలు)

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము చేరి
ప్రకటింపఁబడినది

1960

సర్వస్వామ్యసంకలితము]

[వెల 1 రూ. 75 ప. పై.]

శీ॥ శే॥ చిలమిర్రు లక్ష్మీనిరసింహం పంతులుగారు
(గయోపాధ్యక్షుని గౌరవార్థం)

తొలి పలుకు

గయోపాఖ్యానాది సుప్రసిద్ధ నాటకములను, బెక్కునపలలను బ్రహ్మసనములను రచించి యాంధ్రభాష కపూర్వ సేవ కావించిన కీ. శే. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారి నామ మెఱుంగని వారాంధ్రులలో నుండరు. వాణిజీవితకాలముననేవారు రచించిన గ్రంథములు పెక్కుముదితములై జనాదృతిని గాంచినవి. కొన్నినాటకములనుమాత్రమే లకో వారు యౌవనముననే రచించియుంచినను ముద్రించుటకుఁ బూనుకొనరైరి. షష్టిపూర్తిసమయమున వానిని ముద్రింపజలెననుకొనిరి కాని యవియప్పుడు లభించినవికావు. తరువాత వేదకఁగ వారిగ్రంథములలో కీచకవధ, నలనాటకము, సీతాకల్యాణము, శ్రీరామ జననము, ద్రౌపదీపరిణయము అను నాటకములు దొరకినవి. ఇవి యన్నియు వాణిజీవితకాలమునఁబయిసార్లు పరిధర్మింపఁబడినవే వారి స్వీయచరిత్రలో వీనినామములు పేర్కొనఁబడియున్నవి. పస్తతము ద్రౌపదీ పరిణయమును బండితులచేఁబరిష్కరింపఁజేసి ప్రిచురించుచున్నాము. క్రమముగా నితరనాటకములనుగూడ ముద్రింపవలెనని యభిలాష. విద్యాకావారును, బండితులును, ఆంధ్రజనులును మాయుద్యమమును బోత్సహించి దివంగతులైన పంతులుగారి నాటకములన్నియు ముద్రితములగుట కవకాశము కల్పింతురుగాక యని కోరుచున్నాను.

హైదరాబాదు }
10.6 60 }

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం
(పంతులుగారి మనుమఁడు)

ద్రౌపదీ పరిణయము

నాం ది

శ్రీకరుఁ డా శ్రితాంతక సురేంద్రసుతుం, డరిభీముఁ డంగనా
లోకవిలోకనాశ్వినుఁడు, లోకవిభుండు, విజాంబిక వృధా
సేక వివిర్జితాబ్జుఁ, డతనీకుసుమాభశరీరుఁ, డార్తర
జ్ఞకరణ వృషీణుఁడగు శౌరి మిముందయఁజూచు నెప్పుడున్
(నాంద్యంతమున సూత్రభారుఁడు వృషేశించి)

సూ: ఆర్యా ! ఇటురమ్ము.

నటి: (వచ్చి) ఏమి : ఈనాఁడేదో పుస్తకము చేతఁబట్టుకొని కూర్చు
న్నాడు: ఏదైన సూత్సనాటకము లభించినదా ?

సూత్ర: నీవెంతచక్కగా గ్రహించితివి. చదువుల సంస్వతివి గదా :
ఔను. ఒకనాటకము లభించినమాటనిజమే. అది ప్రాతఁడేకాని
కొత్తది.

నటి: మీరన్నమాట నాకర్థమగుటలేదు. ప్రాతఁడైనను గొత్తదగుట
యేమి ?

సూత్ర: ఇదివఱకిది పలుపార్లు రంగమునఁ బ్రదర్శితమౌటచేఁ
బ్రాతది. ఇప్పుడే ముదిరితమగుటచేఁ గొత్తది.

నటి: ఎవరు రచించినది.

సూత్ర: అంధులయ్య ననేకాద్యుత నాటకములు రచించిన యామహ
నీయుఁడు నీకు సుపరిచితుఁడే.

నటి: కీ. శే. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారా? అయినచో
మీకినాడు లభించినది నాటకరత్నమే?

సూత్ర: అందుకు సందేహమేమి?

వివిధములు నాటకములు నవలలెన్నో
రచనగావించి యాంధ్రీకి రత్నభూష
లమరఁ జేసిన యాకవితాంబురాశి
ఘనత యేమనిచెప్పుదుఁగంజనేత్ర!

నటి: ఔను. ఆయనప్రతిభ సర్వాండ్ర జనవిదితమే.

సూత్ర: నేటిరాత్రి యీనాటకమాడవలయునని సామాజికుల యాజ్ఞ.

నటి: మీరేమైననాడుదురు. నాకేమో మనసు మనసులోలేదు. అమ్మాయికి
మీ మేనల్లుడు తగినవరుఁడు కదాయని యింతవలకు సూటకు
గల్గియుంటిని. ఆతఁడేదో కారణమునఁ బరదేశములకరిగెనని
వినినప్పటినుండియు నాకు మిగుల వంత జనించుచున్నది.

సూత్ర: అట్టివారి నింకను నలుగురై దుగురిని పెదకియుంచినాను. వారిలో
నెవ్వరినో యొకరిని నిశ్చయింతము.

నటి: మీరై దుగురినిఁగూడ నిశ్చయింపఁజాలుదురు.

సూత్ర: అట్లనఁబోకుము. అమ్మాయిపెండ్లి విషయమున నాకుసూత్ర
మాత్రములేదా?

తగినవరునకొనఁగి తనుజకుద్వాహమ్ము

వేగచేయు కోర్కె పేర్చుచుదివి

యోగ్యుడైన సుతుని యువరాజుగాఁజేయ

నందన్మవతికిచ్చ యడరునట్లు.

(విష్కృమింతురు).

(ఇది ప్రస్తావన).

ద్రౌపదీ పరిణయము

ప్రథమాంకము

రంగము 1 : ధృతరాష్ట్రమందిరము. (ధృతరాష్ట్రుఁడును, విదురుఁడును బ్రవేశింతురు)

ధృత : ఓయీ విదురా! దురితకుఁడరభిషరా!

ఉ॥ అవనిని నేలినాఁడఁగద, యంధుఁడనయ్యును బెక్కునాళ్లు, నీ
యవసరమందు రాజ్యము మహాభరమై మదిఁదోచుచుండె, నో
యవిరళబుద్ధి! పాండవులయందునో నాసుతులందొయొక్కనిన్
యువవలిఁజేతుఁ నర్హుఁడగునున్నత చిత్తునిఁ దెల్పు మిత్తఱిన్
కావున

తే॥ గీ॥ ఎవనిఁజెప్పిన నేమానా యెప్పుడంచు
సందియము లేకమైనను బొందకుండ
నీ యభిప్రాయమును జెప్పి నిఖిలమయిన
ప్రజల యభిమతమునుగూడ స్పష్టపఱుపు
వేగమెఱిఁగింపుము.

విదుః రాజా! అవిషయమై ప్రకృతి జనులిట్లు చెప్పుకొను చున్నారు.

తే॥ గీ॥ ఆర్యజనహితులు నతులదైర్యమతులు
నద్గుణరతులు పాండుభూజానిసుతులు
అందు జ్యేష్ఠుండు ఘన ధర్మనందనుండు
అతఁడెయువరాజు గావలెనవని మాకు
అని—

ధృత: (సంతోషముతో) వారట్లు క్లాపింపఁబడుటచే నామనం బమందానం దంబునొందుచున్నది. అట్టి లోకజనమాన్య చరిత్రులకుం దల్లియై యెల్ల సుఖంబులంబొందు కుంతియు, పాండుధరాతలే శ్వరుండును దొల్పామున నొనరించిన యగణ్యపుణ్య మింతింత యని వర్ణింప నలవికాదు.

విదు: అగును, జననీ జనకులు తనయుల యధిక యశంబును విరంత్త రంబును గోరుదురు. కాని కోరినమాత్రమ్మున నందఱకు నట్లది లభ్యంబుగాదు. అయ్యది లభ్యమయ్యెనేని అట్టి తలిదండ్రుల కంటె నదృష్టవంతు లెవ్వరునులేరు. ఆ కారణంబుననే కుంతి యును అనల్పతరభాగ్యవంతురాలని నుడువందగు.

ధృత: (విచారముతో) కాని-జాత్యంధుఁడనగు నాకుఁబూజ్యంబగు రాజ్య భారంబొసంగి సకల క్షత్రియపుంగవుల సంగరరంగంబున నోడించి తదీయగణనాతీత ధనంబులం దెచ్చి నాకు వివేదనం బొనర్చి భూరిదక్షిణాసమేత మహాధ్వర విధానంబులు విధివిధానంబుగ నాచే జేయించి నన్నుఁ గృతకృత్యునిఁజేసిన పాండు రాజుం దలంచిన నా హృదయము జల్లుమనుచున్నది. అయినను ఖేదమోదంబు లొక్క నమయమునందే నముత్పన్నము లగు చున్నవి.

విదు: రాజా! అది యెట్లు?

ధృత: విదురా! మామకపాదారవింద సేవనానందుండును, నిరంతరధర్మ గుణబద్ధుండును, సహోదరుండును నగు పాండురాజు వియోగ ముచేఁగలుగు ఖేదంబును, దత్తుమార సింహపంచకంబు క్రొంచవిదారధీరతం భువనవిఖ్యాతి గాంచుటచే నుదయించెడు

మోదంబును నేక్కిభవించి నా హృదయమును గలవరపఱచుచున్నవి. మహామహీరుహంబు జాతవేదభీకరశిఖాదహ్యమానంబగుచో దానిమొక్కయం దనురాగంబు గలుగునట్లు పాండు నిర్యాణానంతరంబతని తనయులపై నాకధిక ప్రేమంబు గలుగుచున్నది.

విదు: రాజో! నీకట్లుండుట సహజధర్మంబు, సహోదరునకును దదీయకుమారులకును నావంతయు భేదంబు లేదనుటకు సందియంబేమి గలదు. అదియునుగాక పాండుయశోవిశాలిండగు నస్పాండు ధరాకళత్పిండు కళత్రమాత్ర ద్వితీయుండై శతశృంగధరాధరేంద్రంబున నక్షయ లోకవివాసుండగుట యాదిగా నధిక పుత్రవాత్సల్యంబుతోఁ బాండునందనులను నీవ పంపెనుచుటచే నీకు వారియం దతిస్నేహంబు గలిగియున్నది. నీ కుమారులకును బాండు కుమారులకును భేదంబులేదు,

ధృత: అవును. సాయంకాలంబున ఘనతర రాజకార్య విచారణ పరిష్కృత మనస్కుండనై మదీయ సంతోషవయఃపారావార ప్రవృద్ధి కరంబులగు వారి నూటయేపుర వదన సుధాకరబింబంబులనుండి వెల్వడు వచనామృతంబు గోరెలుచు పరవశుండనై యుండును. అందు యుద్ధిష్ఠిరుండు సకల ధర్మాధర్మ విచక్షణుండయ్యును నిగర్వచూదామణీయై గురుజనంబులయెడ నధిక భక్తిగలిగి ప్రవర్తిల్లుచుండును, సమీరనందన దుర్యోధనులు గదా యుద్ధరహస్యంబు లరయుచుండురు. సంక్రిందన నందనుండు శస్త్రాస్త్ర ప్రయోగ మంత్రితంత్ర పరిజ్ఞానానక్తుండై యలరుచుండు. నకుల సహదేవులును తక్కిన కుమారులును

గృహజ్ఞాద్యయుధ ప్రయోగంబుల నెఱుంగుచుందురు. అట్టి కుమారమధ్యంబు నందుండి నేను ద్విదశగణ మధ్య విభాజి మానుండగు కశ్యపుని చందంబునను గాంధార వసుంధరా వల్లభప్రియతనూజ యదితి చందంబునను గడు సుఖంబు లొందుచుందుము.

విదు: రాజా! అది యంతయు నా యుల్లంబునఁదెల్లంబై యున్నయది. అదియునుగాక కుమారాస్త్ర విద్యాసందర్శన కాలంబున భవత్కుమారశతప్రజ్ఞావిశేషంబులును గొంతేయ నైపుణ్యంబులును. నేనును, గాంగేయ కుంభసంభవాదులు నెఱిగింతిమి. వారు భవత్కుమారులకంటె నత్యధికబల దర్శింపజేతులు. అందఁగ్రజుండు యుద్ధిష్ఠిరుండు తరుణ వయస్కుండయ్యు మహాయశోపిశాల స్ఫూర్తియుఁ గందర్ప దర్ప పరిహసన్మూర్తియు పృథ్వీజనాను వర్తియు నగువాఁడు. బలవంతుఁడును బుద్ధిబలోన్నతుఁడును బ్రజాపాలనంబుచేసిన లగ్గు. అదియునుగాక ధర్మనందనునియందు నకల ప్రకృతి మానవులకు ననురాగము మెండుగఁ గలదు. కావున నయ్యజ్ఞాతశత్రుని యువరాజుగా నొనర్చుము. ఈ కార్యంబు నకల కురుకుల హితంబును, నిఖిల ప్రకృతి జన సమ్మతంబును.

ధృత: విదురా! ఏతద్విషయమై నీవంత ప్రసంగింపనేల. యుద్ధిష్ఠిరుండు యువరాజు పట్టభద్రుండైనను, దుర్యోధనుండు యువరాజు పట్టభద్రుండైనను నాకు సమానమే. ఇది యష్మంచాకినీ వందన కుంభసంభవ ప్రముఖుల కెఱింగించి యా యుదంతంబొద్యంతంబు తేటతెల్లంబుగ నాకుఁదెల్పుము.

విదు: అట్లేచేసి యొక ముహూర్తంబున నిచ్చటికి మరలివచ్చువాడను
(నిష్క్రమించును.)

ధృత: (తనలో) మత్సహోదర పుత్రుండగు కౌంతేయాగ్ర జన్ముని
యువరాజుగా నొనర్చిన మత్సుతుండు దుర్యోధనుం డేమి సేయు
నోగదా! పుత్రస్నేహంబున నేనెట్టికార్యంబులకు లోనగుదునో!
ఏమి నిందలఁ జొందుదునో? అయినదికానిమ్ము. వాఁ డన్యథా
యెట్లు తలంచును?

(సంజయుఁడు ప్రవేశించును.)

సంజ: కౌరవేశ్వరా! జయమగుఁగాక, జయమగుఁగాక.

ధృత: సంజయా! ఏమి, ఎచ్చటనుండి యిచ్చటకు విచ్చేసితివి. విశేష
ములు లేవుగదా!

సంజ: మఱియేమున్నది. మహారాజా! పాండవాగ్రజుంగూర్చి జనంబు
లిట్లు తమలోఁ దాము చెప్పుకొనుచున్నారు. “ప్రజారంజకుండైన
ధనంజయాగ్రజుండు యువరాజైన దేశంబులకెల్ల లెస్స” అని.

ధృత: సరే. తద్విషయమై మేమిదివఱకే విదురముఖంబున విని
యున్నారము. అదిగాక యింకేమి వార్తలు?

సంజ: అంతికంఠె నితరములులేవని మనవి యొనర్చెద.

ధృత. (కొంచెమాగి—అలకించి) అదిగో, అడుగుల చప్పుడగు
చున్నది. సంజయా! వారెవరో యెఱింగిరమ్ము.

సంజ: మహారాజా! దుర్యోధనకుమారుండు భవద్దర్శనలాలసుండైవచ్చి
యున్నాఁడు. కాని వాని వదనారవిందం జేమి కారణంబుననో
విన్నవోయి యున్నది. దానిని మీరెఱుంగవలయు.

(దుర్యోధనుడు ప్రవేశించును)

ధృతః ఏమీ! పదనారవిందంబు విన్నవోయి యున్నదా? కుమారా!
దుర్యోధనా! నాయనా! యిటువచ్చి నుఖోపవిష్టుండవుగమ్ము.

దుర్యోధః (తనలో) యుద్ధిష్ఠిర యువరాజు పట్టాభిషేక మహోత్సవభం-
గంబుగావించి పాండవులను ఈ హస్తినాపురంబునుండి తోల-
నుపాయంబునువెదకి నెరవేఱఁదలంచి వచ్చినాఁడనుగదా! తత్కా-
ర్యనిర్వహణ సాధనంబులగు నాలోచనంబుల నంగరాజును,
మామకమాతులుండగు శకునియు, నాకుఁ దెల్పిరి. (ప్రకాశ-
ముగా) ఇస్! అబ్బా! (అని కూర్చుండును)

ధృతః (కుమారునిచదవి) కుమారా! కాయము కృశించి నట్లున్నది. భవ-
న్మనోవేదనావిపర్యకంబగు నా యవమానంబును నాకెఱిగింపుము.
భవత్సహోదర శతంబు భవదాజ్ఞాను వర్తనమై యున్నదికదా!

దుర్యోధః తండ్రి! మామక సహోదరులు నాయెడ నవిధేయత చూపుదురా?
అది స్వచ్ఛావస్థ యందైనను నూహింపవలదు.

ధృతః కుమారా! అట్లు గాకుండిన సకల రాజన్య కుమారులు యుష్మ-
త్పరి చర్యల యం దప్రమత్తులై యున్నవారా! సకలసేవకపరివార-
పందిమాగధ దౌవారిక దండనాయక మంత్రసామంతులు నీకుం-
దగిన మర్యాదల నాచరించుచున్నారా?

దుర్యోధః తండ్రి! తద్వ్యతిరేకంబుగ నెవరు వర్తింపఁగలరు. అతి-
భయంకరశాసనులగు దేవరయాజ్ఞ నతిక్రమింప నెవ్వరును
సమర్థులుకారు.

ధృత: కుమారా! కురువృద్ధ జనాచార్యవరులెల్ల సీదెన తొంటినెయ్యంబున నున్నవారే. అదియునుఁగాక యాయెడల నీ పరితాపంబు నకును, నీ మనోవేదనకును గతంబెద్ది? అన్యతవాక్య ప్రలాపంబుల వర్తిలితివో! త్యాగ విషయమున వాగ్దత్త మొనఁగి యీ కుంటివో! అభయప్రదానంబొనంగి శరణాగతరక్షణంబు నలువనైతివో! తోడిరాజకుమారవరులందు గదాధనుర్వ్యాపారంబులఁ బ్రజ్ఞాహీనుండవై యపమానింపఁబడితివో! ఏదియో తెలిపి యత్యధికతరాతురతతో మఱుగుచున్న నాయంతరంగమునకు శాంతి కలుగఁజేయుము.

దుర్యోధ: తండ్రీ! ఏమనివాక్కుచ్చువాఁడను. అదియెద్దియునుగాదు. అనన్యహృదయ గోచరంబగు నొక్క మహావిచారంబు నిదామ సమయ జనిత మహోష్ణాతపవిశేషం బల్పజలబిందు సమేత జలాశయంబు విధంబున నా హృదయంబును దహించుచున్నది. మదీయవేదనా శాంతికరములగు కార్యము లాచరించెదరేని మీకుఁ దెల్పువాఁడ, లేనిచో నా పురాకృత కర్మఫలానుసారంబుగఁ గుందుచు నేదే నాచరించెద.

ధృత: అబ్బాయీ! నాదెన నికంత సంశయంబుండనేల? నీకు సంతోషంబు కలుగఁజేయనియెడ నాకు రాజ్యసుఖమేల? నేనేల? అది వేగంబు నుడివిడినచో వడిగ నీయలచట తీఱఁగలదు.

దుర్యోధ: తండ్రీ! సావధాన మనస్కుండవై చిత్తంబునఁగుమారవాత్సల్యము బూని యాకర్ణింపుము. చెప్పెద. పాండురాజ కుమారులు-
(అని ఆగును)

ధృత: (తనలో) ఈతండు తనవేదన నాకు బోధనచేయఁదలంచి

పాండురాజకుమారులని యారంభించుచున్నాఁడు. ఇది యేమో చేటునకు మూలముగదా!

దుర్యోధనుఁడురాజకుమారులు మత్సరహృదయమున నాకంఠమున, సకల శస్త్రాస్త్రవిద్యారహస్యములందును గదాయుధమర్మములందును బరరాజనిర్మితవ్యూహభేదన సాధనములగు సమరనైపుణ్యమునందును అధికతర ప్రజ్ఞాసమేతులై యుండి నిఖిల భువనజన వినుతింబొందుచున్నవారు. అదియును గాక-

ధృతః కుమారా! అదియంతయు నీ కురువంశంబునకుఁ గీర్తిసంపాదకమే కదా! తరువాత, తరువాత.

దుర్యోధనుఁడు! నీవట్లు వచింపఁజోకుము. కీర్తిసంపాదకంబు గాదు, నాకీర్తి సంపాదకంబు. పాండు నరనాథ తనూజు లత్యధికోన్నతిం గాంచిన నాహృదయంబు తటతట ద్వానంబులం గొట్టుకొనుచున్నది. తదీయ బలంబును, వృద్ధియు, యశంబును మీకు మోదకారణంబు కాని నాకుభేదకారణంబు. ఆకుంతి కుమారుల యం దిదినఱకే కురుభూములంగల ప్రజలెల్ల మహానురాగ బద్ధులై యున్నవారు. దైవదత్తంబగు తదీయ ప్రజ్ఞావిశేషంబు లకే హృదయమందు పెరితపించుచుండ, నయ్యుచిస్థిరు యువరాజుఁ జేతురని గూడ వినియుంటిని.

ధృతః కుమారా! పాండవేయులు బలోన్నతిస్సార యశోవిశాలురయినచో నీవును నేనును యశోభరితులమైనట్లే యూహింపవలయును. భవత్ప్రిత్యవ్యకుమారులు లోకశ్చాత కీర్తులుగానుంట్ల నీకుమాత్రము గౌరవముగాదా? అయ్యుధిష్ఠరుండు నీకుజ్యేష్ఠుండు గావున రాజ్యప్రతిష్ఠుండగుటధర్మంబు. వానింగూర్చివగవకుము.

దుర్యోధనుఁ: తండ్రీ! దుఃఖింప వలదని చెప్పుట అశ్వాసించువారికి సుకరమే గాని దుఃఖానుభవతప్తులగు మానవుల కూఁటిల్లుట సుకరంబుకాదు. అదిగాక పాండుభూవల్లభుం డెల్ల జగంబులఁ బెల్లున గెలిచి సకల సుగుణగణాలంకృతుండగుటచే నాతండు దీరినను ప్రజాను రాగం బాతని దెసఁ దీరదయ్యె. ఆతని కుమారు లా రాజేంద్ర చూడామణి కంటె సర్వగుణముల యందును బలవరాక్రమంబు లందును నధికులైయున్నారు. ఏతత్కారణంబున వారియెడ జనానురాగంబు ద్విగుణీకృతమైనది. ఆదిని పాండుభూకళత్రుండు ధరిత్రీ చక్రంబు చక్రాయుధుని కృప నవక్ర పరాక్రమవిక్ర మంబులఁ బరిపాలించెను. నేడు తత్పుత్రుండగు నయ్యజాత శత్రుండు ధాత్రీకుండైన యెడల తదనంతరంబు పూజ్యంబగు రాజ్యంబు తత్పుత్రులకే యొసంగఁబడు. నీపుత్రులమైన మాకు రాజ్యభ్రంశ మహాపరాభవమే కాక యన్యజన సేవానైచ్యంబు కూడ పొందించును. నీకుమారులమగుట మా కింతగతి పట్టెను.

ధృతః దానికి మనమేమి నేయువారము. పితామహుండును, సురాసుర మనుజైక పూజ్యుండును, దేవప్రతుండును, రణరంగ నిర్జిత భృగురాముండును అగు గాంగేయుండును, అశేషవిశేషశేముషీ ధురీణత నిర్జరాచార్యప్రతిమానుండును కళాపారీణుండును నగు విదురుండును యుద్ధిష్ఠిరునకు రాజ్యమొసంగ నుద్యోగించు చున్నారు. మనమేమి చేయఁగలము.

దుర్యోధనుఁ: అట్లుగాదు. కౌరవరాజ్యభర్తవు నీవు. పితామహుండు రాజు కాఁడు. అతఁడు సకలరాజ సమక్షంబున రాజ్యంబు గైకొననని వ్రతముఁబూనినవాఁడు. నీచెప్పినచొప్పున కతండంగీకరించును.

అంగీకరించని యెడల మాత్రము భయమేమి ? విదురుండును మనగేహంబున దేహంబు పోషించుకొనుచు, హంసతూలికా తల్పంబున విషోరగంబున్నట్లు, నిరంతరంబును పాండునందన వక్షపాతంబునఁ దేలుచు వారలకులగ్గును మనకెగ్గును నగ్గలంబుగఁ జేయుచున్నవాఁడు. వానికి రహస్యవాక్యంబొండు వచించిన నాక్షణంబున దానిని వారికిందెలియఁజేయును. అతండు మహాద్రోహి. వాని వదనదర్శనంబు మహాపాతక హేతువు.

ధృత: నాయనా! నీవు బాలుండవు. చిరకాలానుభవ పరిజ్ఞానహీనుండవు. ఈ భరత రాజ్యదుర్గమునకు మందాకినీనందన భుజాదండ ప్రాక్రారంబును, విదుర మనీషా విశేషప్రాక్రారంబును, ననుప్రాక్రారద్వయంబు గలదు. ఏతత్ప్రాక్రార విసర్జనం బాచరించి యా కురుముఖ్యుల నిరాకరించిన సకల భరతకులనముద్రక్షోభంబగు. కావున తదీయ వాక్యోల్లంఘన మహావరాధంబు చేయఁజాలను. నీవెఱుంగవు. ఊరక సుఖం బుండుము.

దుర్యో: అయ్యో తండ్రీ! నాదెన నీకంత నిర్దయ గలుగనేల. మదీయ హృదయవేదనా వివర్ధకంబగు నా కార్యంబు మాన్పరేని నిశ్చయంబ మరణంబు నొందెద. మత్కాయంబు వాయు ననంతరంబు మీరలు పరమసుఖంబున నుండఁగలరు.

ధృత: (చెవులు మూసికొని) హరిహరీ! కర్ణకూలాయమానంబులగు నీ కఠినచోవిశేషంబులు నన్ను బాధించెడు. వాగ్గుల్లంబుల మదీయ హృదయ కుహరంబు వ్రయ్యలుచేయు నీదెన నేనేమి యుపకారం బాచరింపఁ గలనో యెఱుంగకుంటిని.

దుర్యో: తండ్రీ! అంబాలికానందనుండగు పాండుమహీపాలకుని యందలి యనురాగంబు విసర్జించి గంధవహనందన సుత్రామపుత్ర

మాద్రేయ సమేతంబుగా నయ్యుధిష్ఠిరు హస్తీపుర పుటభేదనంబు
ననుండి పాఠాద్రోలపలయు, అన్యధా యొనర్చిన మీపాలికి నేఁ
దీరిన వాడనే,

ధృత: (తనలో) అయ్యో! దైవమా! కుమార వత్సలత కల్గియుఁ బాప
కార్య నిర్వహణంబునందు చిత్తంబుఁజొత్తిలకున్నది. అట్లుచేయ
కుండిన గుమారుండు మృతుండు కాఁగలఁడు. కర్తవ్యంబెద్దియో
యెఱుంగఁజాల కున్నాను. (ప్రకాశముగా) కుమారా !

తే॥ గీ॥ శకుని కొండెవుఁబలుకులు చెవులు నీకు
అంగరాజు తంత్రములు పథ్యములు నీకు
విదురు వల్క్కును నావల్క్కు విసము నీకు
అయ్యయో యెట్లు తీరునీ యార్తి నాకు.

శకుని కొండెములు విని పాలిత దుర్బయుండనై బేలతనంబున
నీలిలఁ బలుకకుము. గాంధారేయ పాండవేయులు పరస్పర
స్నేహంబున క్షీరసీరంబుల చందంబున నందంబుగఁ బొందు
గూడి యున్నచో భరతవంశంబు శాత్రువ దుర్నిరీక్షంబైయుం
డును గావున నీయుద్యమంబింక నంతంబు నొందింపుము.

దుర్యో: ఆ! నాయంతంబు నొందించెడ. ఇంకమీకును నాకునుఁ దీఱి
నది. ఇదిగో దుర్యోధనకుమారుండు లోకాంతరగతుండయ్యె
ననిన సమాచారంబు కతివయవాసరంబు వినఁగలరు. (అని
వెళ్ళఁబోవుచున్నాడు)

ధృత: (తొందరతో) కుమారా ! దానికిందగిన పెర పూహితము...
తొందర పడనేల ? కూర్చుండుము.

దుర్యోః (కూర్పుండి) పాండుకుమారులను జననీ సమేతంబుగా వారణా
వతంబున నివాసం బొనరింపఁబంపుఁడు. ఇచ్చట కురువంశ
సామ్రాజ్యంబు నేనేకచ్ఛత్రంబుగఁ బరిపాలించుచుండ వారి
నిచ్చటకుఁ బిలుచుకొని రావచ్చును.

ధృతః కౌరవాన్వయ సంపూర్ణ మహార్థవం బీదుర్జయంబువ ఘూర్ణ మానం
బై యుండును. ముందుండనగు నేను నందనులచే నెన్నిదలఁ
బొందుదునో. కార్యంబు దై వాధీనంబు. కుమారా! అట్లే చేయు
దునులే.

దుర్యోః నీవట్లుచింతింపనేల! పితామహుండును, విదురుండును,
కుంభసంభవుండును నంగీకరింపరేని మనకేమి భంగంబువాటిల్లు!
నీవు సెమ్మనంబున, భయంబు దక్కి వ ర్తిల్లుము. విదురాదులు
సిమనంబున భయంబు చొప్పించి మరలనీయుద్యమంబు మార్పఁ
గలరు. తదీయవాక్యంబుల నాలించి మనసుమార్చుకొన కుం
దురని తలఁతును.

ధృతః నీ కప్రియకరంబగు కార్యంబు దై ర్యంబున నేనాచరింపఁగలనా?
నీకంటఁ బ్రియతమ పదార్థంబు ప్రపంచంబున నాకొండెద్దియు
లేదు.

దుర్యోః గాంధారరాజాంగవసుంధరావల్లభులును, సింధు జ్యేష్ఠపాల దుశ్శాస
నాది బాంధవ మిత్రవర్గంబులును నాకొక కెదురు చూచుచుం
దురు, అనుజ్ఞ నొసంగిన నరిగెద. ఈదినముననే పాండ
వేయులను బాటద్రోలవలయును.

ధృతః నాయనా! అట్లే చేయుదును. నీవిఁకఁ బొమ్ము.

దుర్యోధనుఁ నమస్కారము.

(విష్కరించును.)

ధృతః (తనలో)

తే.గే. కొడుకు నుడువులు వింటినా కులము పెడును
కులము మేలెంచికొంటినా కొడుకు పెడును
కొడుకు కులమును జెడకుండ నడువవలయు
కానిచో వంశంబునకెల్ల హానిగల్గు.

ధృతః సంజయా! విదురాలోచన మొక్కటియు, దైవనిర్ణీత మొక్కటియు నై నది చూచితివా. విదురుండింకను రాకున్నవాడేమి.

సంజః అది సత్యమే కాని పుత్రు ధర్మంత్రబోధనాదీనచేతస్కులరై దేవర యిట్లు పాండునందనుల పరిభవించుట యుక్తంబుగాదు. ఇది భరతకులంబున కొక్క కళంకంబే.

ధృతః (వినకయే) విదురాగమన నిరీక్షకుండనైన నాకు వాని దర్శనమతి దవీయమగుచున్నది.

విదుః (ప్రవేశించి. తనలో) ధర్మనందన యౌవరాజ్య వట్టాభిషేక మహోత్సవమున కుత్సాహంబున దేవప్రతుండు సమ్మతినొనంగెగదా. ఈ చంద్రవంశంబు మిక్కిలివర్దిల్లఁగలదు. (ప్రకాశముగా) ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! అంతిపురమున భీష్మునితో మంతనంబుంపి తదభిప్రాయంబెఱిగి వచ్చినాఁడను. ఆతనికి కార్యంబు సమ్మతంబు.

ధృతః (వినక) విదురా! పాండవేయులు కొందొక కాలంబు దనుక వారణావతంబున విల్పుట మేలు. కౌరవ సామ్రాజ్యంబు చతు

స్నాగర పర్యంతంబగుటచే హస్తినగరంబున మనమును వారణా
వతంబున వారును నివసించి పరిపాలించిన రాజ్యం బనన్య
భేద్యంబై యుండు.

విదు: (అదిరిపడి తనలో) ఇప్పటి కొక్కముహూర్తంబు క్రిందటివఱ
కును పాండవజ్యేష్ఠుండగు యుధిష్ఠిరుని రాజ్య ప్రతిష్ఠితునిఁ
గావించునని యీ యవసరంబున నిట్లనంబిద్ద ప్రలాపంబు లాడు
చున్నవాడు. నా నిర్గమ నానంతరంబున మాయోపాయశోధనుం
డగు దుర్యోధనుండు వచ్చియుండవచ్చును. (ప్రకళముగా)
రాజా! కౌరవేశ్వరా! నిర్హేతుకముగా సమస్త ప్రకృత బంధవ
కురువృద్ధ జనసమక్షంబునుండి యప్పాండవుల నేల దూరదేశం
బులకుఁ బంపెదవు. ఇదిశ్రేయః కాముండవగు నీకు నీతికాదు.
ఊరకుండుము.

ధృత: విదురా! అన్యథా బుద్ధిమూహించి నన్నారక క్రూరనారాచప్రతి
మానంబులగు నీవాక్యంబుల బాధపెట్టకుము. వారెచ్చటనుండినను
సురక్షితులే. ధర్మరాష్ట్రులు వారి కవకారంబు తలపెట్టరు.
భయపడకుము.

విదు: ఎట్లయినను సరియే. పితృవిహీనులును అభాగ్యులునగు నాకుంతీ
పుత్రుల పూర్వజన్మార్జిత పుణ్యఫలం బెట్లున్నదో యట్లగును.
విధినియోగ మహార్జునంబు మానవప్రయత్నరూపోదుపంబున
దాట దుస్సాధ్యంబు.

ధృత: నీవేమియు భయపడకుము. సంజయా! మత్సహోదర వీరపుత్ర
పంచకంబును మాతానమేతంబుగ నిచ్చోటికిఁ గొవిరమ్ము.

సంజ: దేవా! చిత్తము. (తనలో) ఈ కురుముఖుండు పాండుమహీమండల నందనావకారాభిలాషియై యున్నవాడు. పితృవిహీనులకు దైవమే సహాయంబు.

(నిష్క్రమించును)

విదు: రాజా! సకలరాజ లోకవిఖ్యాతంబగు కురువంశంబున కీ కార్యంబు కళంకమగుట నిస్సందేహంబు. రాజకులంబులందు మన కవమానము రాకమానదు. దీనిని వారించి కురుకుల హితంబు గావింపుము.

ధృత: (విసక) ఎవ్వరు వచ్చుచున్నవారు. పాండవ సమేతుడైన సంజయుడా యేమి?

(సంజయుడు పాండవులతోఁ బ్రవేశించును.)

సంజ: మహారాజా! దేవర యజ్ఞానుసారముగాఁ బాండవులు వచ్చియున్నారు.

ధృత: అతి త్వరితగతి వారినిటు రానిమ్ము.

(పాండవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ: ఆంఖికేయుం డీ దినంబున సభామంటపమున కరుగక మునుపే మందిరముననుండి మనలం బిలిపించుచున్నాడు. కారణమేమో యూహింపఁజాలకున్నాను.

భీము: అన్నయ్యా! కారణమేమందును ... (చూచి).... ఏమిది. అవశకునంబులు బుప్పతిల్లు చున్నవి. నానా మహీరుహ సంచారజనితాయాసంబగు వాయసంబు దక్షిణభాగంబునుండి వామపార్శ్వంబున

కరుగుచున్నది. మనకెట్టయెదుట నొక సారమేయంబు యామంబునుండి కూయిడి మొలుగుచున్నది. కాక ఘూక ఘూత్కారంబు లధికంబుగా నున్నవి. ఈ దుశ్శకునోత్పత్తి మదీయచేతోంతరంబున నాశ్చర్యము పుట్టించుచున్నది.

అర్జు: అన్నయ్యా! భవద్వాక్యంబులు నిశ్చయంబులు. మనమేపురము వృద్ధజన సంపేవనంబున కరుగునపుడు రాజద్వార వినిర్గమనమయంబుననే క్రమముగ శుభసూచకంబులగు శకునంబులు గన్నట్లు చుండెడివి. నేడు తద్వ్యతిరేక మగుచున్నవి.

ధర్మ: తమ్ములారా! ఏమి మీవెట్టి విదురాది కురువృద్ధజన సమేతుడైన యంబికానందనుని పాదారవిందములకు వందనముచేయు నభిలాషతో నరుగునప్పుడు దుశ్శకునంబులు గల్గెనను చింతయేల? జనకుని సముఖంబునకు తనయులు పోవునపుడెట్టి శకునంబులైనను భయములేదు. జనకుం డపకారముగావించునా? స్వప్నంబులును గ్రహచారంబులును, దుశ్శకునంబులును నిరంతరంబు నిక్కువంబులు గానేరవు. ఆవంత యావంతయు నంతరంగంబున నిలువక శాంతిబొందుడు.

భీము: (కోపముతో) అన్నయ్యా! కుమార దుర్మంత్ర బోధితుండై యాంబికేయుండు కొండొక యపచారంబు గావించగలవాడని యూహించుచున్నాను. అయినది కానిండు.

ధర్మ: తండ్రీ! అనుజ సమేతుండై పాండవజ్యేష్ఠుండు నమస్కరించుచున్నాడు.

కుంతి: ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! నమస్కారము.

ధృతః ఈప్సితార్థసిద్ధిరస్తు. కుమారులారా! కౌరవ సాహస్రజ్వంబు
చతుస్సాగర వర్యంత విస్తీర్ణంబుగదా :

ధర్మః తంద్రీ! ఈ వాక్యంబు నిక్కువంబే.

ధృతః (విచారముతో)

సీ. పుట్టు గ్రుడ్డికి నేల పుడమియేలుట నాక
కృపనన్ను గద్దె యెక్కించినాడు
పుడమి తేడుల నొంచి యుడుగరల్ గొనితెచ్చి
ప్రేమమై నాకు నర్పించినాడు
నాల్గునంద్రంబుల నడిమి నేలలయందు
మించి నాయన నెల్లించినాడు
ధన సంపదంబులఁ గొనితెచ్చి నాచేత
నెన్నొ జన్మములు సేయించినాడు.

తే.గీ. మంచి వాడని సత్కీర్తిగాంచినాడు
మీ చిఱుత ప్రాయమున నస్తమించినాడు
నాకు గారాబు తమ్ముండు మీకుఁదండ్రీ
బల్లిదుండగు పాండుభూవల్లభుండు.

వినయనయభరిత చేతస్కుండైన యాతం డల్పవయస్కుం
డయ్యు జ్యేష్ఠుండనగు నేను నజీవుండనై యుండ దారుణారణ్య
సీమల లోకాంతర గతుండైనాడు.

(అందఱు విచారించుచున్నారు)

రాజ్యంబువిస్తారమైనచో రాజకుమారులు నానాదిశలనుండి పరిపా
లించి యాయాదేశవాసుల సుఖదుఃఖంబుల నరయుట శ్రేయంబు

కావున నీవు మాతా సహోదర సమేతుండవై యప్రమత్తుండవై
వారణావత పురరాజ్యంబుననుండి దేశక్షేమం బారసి ప్రజారంజ
కుండవై ధరాపరిపాలనం బాచరింపుము.

ధర్మ: చిత్తము. (తనలో) ఈ మహాధరాదీశ్వరుండు వాక్రుచ్చిన
దంతయు నిక్కువంబు. అట్లే చేయవలయును.

ధృత: అమృహానగరరాజంబుననుండి నిరంతర సువర్ణాక్షీణ దక్షిణా
సమేత మహాధ్వర శతంబులాచరించి గోసహస్రాగ్రహారంబులు
భూసుర వ్రవరుల కొనంగి పితృసమానుండవుగమ్ము. కుమారా:
దీన నీకుం జేటు లేదు.

శే॥ గీ॥ నన్ను మన్నించు నాచిన్న యన్నలార
అలక యెఱుంగని కురుజాతి మొలకలార
తగవుఁదప్పని పాండుని తనయులార
యింపుగదుర నాముద్దు చెల్లింపరయ్య;

ధర్మ: దేవరయాజ్ఞ అన్యథా యెట్లు కాఁగలదు.

భీము: (తల వంకించి) ధర్మకో బంధురుండును దుష్కార్య నిర్వ
ర్తన ధురంధరుండును నగు నయ్యంధుండు మాపై నిర్దేతుక
జాయమాన కటాక్షవీక్షణంబులంగలిగి వారణావతంబునకు
మమ్ముం బంపుటలేదు. పాండురాజాన్వయ నిర్మూలన కేళి
లోయందై యిట్లాచరించుచున్నవాఁడు. (వ్ర కా శ ము గా)
అన్నయ్యా: మీరు పితృవాక్యపాలన లాలసులగుటచేఁ దదీయ
వాక్య విలంపన మాచరింప నుద్యోగింపరు. కావున వారణావత
పురరత్నంబుఁజేర నిరంతర ప్రయాణంబులఁ బోదమురండు. విధి
నియోగంబిట్లుండ ధృతరాష్ట్రనియోగం బెట్లన్యథా కానేర్చును ?

సహ: అంబాలికేయప్రియ తనూభవుండును కుంతీనేత్రోత్సవ వివర్ణ-
నాకారుండునునగు సహదేవకుమారుండు జనకునకు నమస్క-
రించు చున్నవాఁడు.

ధృత: దీర్ఘాయుష్యమస్తు.

ధర్మ: అయ్యలారా! పోయివచ్చెదము. (అని విదురుని వంకఁజూచి)
వృథానందన క్షేమంకర! క్రూరజన భయంకరా! మహాత్మా!
కౌరవేశ్వరుననుజ్ఞచెల్లించుటకై వారణావతంబున నివసించినను-
మా హృదయంబు మీ నదనంబుననే యుండును.

విదు: (దుఃఖముతో) కుమారులారా! మీకుం జిరాయుర్నిరామయంబులగు-
గాక. భవత్పునర్దర్శనం బితిశీఘ్రకాలంబున కాఁగలదు పొందు-

ధర్మ: సహోదర సమేతుండనై నమస్కరించుచున్నాఁడను.

విదు: దీర్ఘాయుష్యమస్తు.

కుంతి: మహాత్మా! పోయివచ్చెదము.

విదు: అమ్మా! ధర్తరాష్ట్ర నిర్మిత మహోపద్రవ సముద్రంబుదాఁటి
యుష్మత్కుమారులు సుఖియింపఁగలరు. వగవకపౌమ్ము. ఈ
పురద్వార పర్యంతము మిమ్ముఁ బంపెద. రండు.

ధృత: సంజయా! ఈ దినమునఁ జిరకాల ప్రవర్ధిత స్నేహులగు
పాండుపుత్రుల విడనాడుటచే మనం బితివిచారాకరంబై
యున్నయది. కావున నంతఃపురంబునకుఁ బోవుదము రమ్ము.

తే॥ గీ॥ తండ్రిలేని బిడ్డలటంచుఁ దలఁపనైతి
తగవుఁదప్పని వాండ్రించు వగవనైతి
కొడుకుమాటలు విని కుంతి కొడుకులయెడ
రటకటా దోసమునకొడి గట్టుకొంటి.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు)

(విదురుడు, పాండవులు, కుంతి బయలుదేరుచున్నారు.)

ధర్మః (విచారముగా) మహాత్మా ! విదురా :

చం॥ జనకుఁడరణ్యభూములను జచ్చినదాది కృపారసంబునన్
దెనిచితివీవు మమ్ములనుఁజేర్చి భవత్సుతులట్ల నేటికిన్
చునలకుఁ దీరెనయ్య విధిమాయలుదాఁటగ శక్యమే యిలన్
గనుఁగొనువారమో మిముల క్రమ్మర లేదొ కటాక్షముంచుడి.

విదుః (కన్నీటితో) ఆయుష్మంతుఁడా ! భ్రాతృవతుష్టయంబు తోడను,
మాతృదేవత తోడను యుష్మత్సన్దర్శనంబితి శీఘ్రంబుగాఁ
గాఁగలదు. అదియుఁగాక మీరు కృష్ణ ద్వైపాయన శిక్షితులరు.
భారద్వాజ శిష్యులరు. పాండు ధరాతలేంద్రపుత్రులరు. మీ కభ్యుద
యంబుఁ గలుగఁగలదు. మీరెందున్నను మీసుందర వదనారవింద
సంపర్శనంబందలి జనంబుల నానందంబు నొందించి మీయంద
సురాగంబు పుట్టింపఁగలదు. అయినను మీకొక్క పరమరహస్య
విషయం బుపదేశింపఁ గోరితిని. (ధర్మజుని దూరముగాఁ గొని
పోయి చెప్పును) మీకు విషాగ్నుల వలన భయంబులు కలుగఁ
గలవు. ఆవిషయంబున నప్రమత్త చిత్తులరై వర్తిల్లుడు.
నేనరిగెద. (అని వెళ్లి పోవుచున్నాడు).

కుంతి: ధర్మనందనా! పాండునందన హితార్థియగు నవ్విదురుండు నీకు రహస్యంబున నుపదేశించిన యా యూహితం బెయ్యది?

ధర్మ: అమ్మా! ఛా రరాష్ట్రులు మనోవాక్కాయ కర్మంబుల దురాలోచన దుష్ప్రలాప దుష్కార్యంబులు పాండవులచేసిన నలుపుచుండురు. అందు విషాగుల విషయమై యత్యధిక జాగరూకతతో నుండవలయునని మహాత్ముండైన విదురుం డానతిచ్చెను.

భీము: (కోపముతో) భరతకుల పాంసనుండగు నయ్యాంబికేయుండు పుత్రవాత్సల్యమున జంకించుకయులేక యీ ప్రకారంబుగ నవకారంబులు చేయుచున్నాడు. మనమింక వారణావతంబునకుఁ బోవలదు. మరల హస్తీపురంబునకుంబోయి హస్తీయాధంబులఁ బరిమార్చు మృగేంద్రంబు చందంబున నకలారాతినికాయంబు నిశ్శేషంబుగావించి, అశేషబాంధవ శ్రేణితో పితృపితామహార్జితంబైన రాజ్యంబుఁగైకొని యేకచ్ఛత్రంబుగా నేలుకొందము. రండు పోదము.

ధర్మ: తమ్ముడా! భీమసేనా! గురుజనానుజ్ఞ వదనీ వారణావతపురంబును గొండొక కాలంబుండఁగలవారమని వాక్కుచ్చి మరలఁ గరిపురంబు చేరినయెడల సామంతరాజ కులంబులలో నదియొక నగుటాదు కాదా? దైవానుగ్రహంబు గలిగిన నెట్టి శాత్రువులును అవకారంబును లేకమాత్రమయిననుఁ గావించఁజాలరు. కావున పోదమురమ్ము.

భీము: అన్నయ్యా! మీ శాంతంబు నా స్వాంతంబున దురంతచింత కలిగించుచున్నది. మీ యాజ్ఞ మా కవిలంఘనీయముగదా! ఏమి చేయుదును. (అని అందఱు కొంత దూరమునడచి పోవుచున్నారు.

2వ రంగము

ధర్మ : ఇదే వారణావతముఁ జేరితిమి. తమ్ముడా ! మనము స్వందనా
రోహణము నలుపవలదు. ఆ జనసంఘంచొచ్చిటికి వచ్చువఱకే
మనమచ్చొటికిఁ జెచ్చెర నరుగుదము. రండు. అమ్మారమ్ము.

అర్జు : అన్నయ్యా ! మనకు వాసోచిత గేహంబొందు మన మా జనం
బులనడిగి యరయవలయును.

ధర్మ : తమ్ముడా ! అట్లవశ్యము చేయవలయును. ఈ జనంబులోని
జనులలో నెవ్వరైనను మనకు గృహమిచ్చి సకల సత్కారంబుల
నాదరింపఁగలరు. రండు పోదము. (నడచుచున్నాడు.)

(అప్పుడు పురోచనుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

పురో : (తనలో) శహభాష్, వహావ్వా ! నా కోరిక ఫలించినది.
లాక్షతైల మృతాదిదుష్పదార్థంబులతో నీ లాక్షగృహనిర్మాణం
బాచరించితిని. ఈ కార్యంబునకు దుర్యోధనమహారాజెంతయు
సంతసించి నాకనేకాగ్రహారంబులు బహుమానంబొసంగును. ఈ
గృహనిర్మాణంబున కనుగుణంబుగ పాండవులీ పురికరుగు
దెంచిరి. పాండునందనులనీ లాక్షగృహంబున నుండఁబనిచి
యీ కృష్ణచతుర్దశి దినమందర్దరాత్రంబున గాఢాంధకారమందు
గృహవ్యారం బంటించి వీరి పంచత్వందెఱింగి యా సంతోషవార్త
దుర్యోధనున కెఱుంగఁజెప్పి పారితోషికంబులు నడసెవ. ఇంక
వీరలతో మాటలాడెదను. (దగ్గఱకువచ్చి) మహాత్ములారా !
నమస్కారము. మీరెవ్వరు ? తావక వృత్తాంతంబంతయు నా
కెఱుంగఁజేయ ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

ధర్మ : ఓయీ ! పాండు ధరాతలేంద్రు పుత్రులము. చంద్రవంశజులము. ఇమ్మహాదేవి మా జనని. వీరలందఱు మామక సహోదర వీరులు. నేనగ్రజుండను.

పురో : మహాత్ములారా ! యుష్మదర్థంబు నేనొక్క విచిత్ర భవనంబు నిర్మించితి. దానింజూడ మదీయ శిల్పశాస్త్రనిస్సహాయ నిర్మాణ నైపుణి ధురంధరత్వంబు దేవరకుందేటవడఁగలదు. దాన మీరు వసియింపుఁడు.

ధర్మ : సహోదరులారా ! అమ్మా ! యీతండు వయోవృద్ధుండు. అది యునుఁగాక మనదెస నత్యంత స్నేహబద్ధునివలెఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు. తదీయనిర్మితంబగు నా గేహంబున పసియింతము.

అందఱుఁ అట్లాచరింపఁదగు. (అని అందఱు ఆగృహంబుఁ జేరుచున్నారు)

పురో : (తనలో) లాజ్ఞతైలాదులచే నిర్మితంబాయెనని వీరలు గ్రహించి యందు వసింపరేమొకదా ! అయినను గోడలు సాంద్రచందికా ప్రతిమానంబగు ధవళసుధారనంబుచే లిప్తంబులు గావించినాఁడను. వీరొకవేళ నిది యెఱింగిన నాకుఁ బ్రాణభంగము వాటిల్లు. అట్లయిన నర్ధరాత్రుంబున నెవ్వరితోడఁజెప్పక పాటిపోయెద. (ప్రకాశముగా) అయ్యా ! యుధిష్ఠిరా ! దీని నిర్మాణనైపుణిం దిలకించితిరా.

ధర్మ : ఓయీ ! చూచితిని. తమ్ములారా ! యీ భవనంబు వివిధ వాతాయనవ్రాత శోభితంబును, నిర్మలమణిమయవేదికా విరాజితంబును, సకల చిత్ర విచిత్ర వస్తు సంపూర్ణంబునై యెట్లున్నదో చూడుఁడు. అహహ ! (అని చూచును.)

పురో : (తనలో) ఇంక నేనిండునిలువగూడదు. నేఁబోయి పాండునందన మారణమునకు నిరపాయంబులగు నుపాయంబుల సూహింప వలయు, నేఁబోయెద (ప్రకాశముగా) ఆద్యులారా : నాకు సెలవాసంగిన నేఁబోయవచ్చెద.

ధర్మ : ఓయీ : పోయిరమ్మ. మేమిచ్చట నుండునంతకాలంబును మాకు నీవనుదినంబును గనఁబడుచుండుము.

పురో : చిత్తము. (తనలో) మీచావు నమీపించినది. ఇంక నెన్నిదినంబులు. (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ : (లేచి గోడలుచూచి ఆశ్చర్యముతో) తమ్ములారా; యీ గృహంబు లాక్షతైలాదివస్తురచితమని తోచుచున్నది. పరీక్షించి చూడుడు.

అర్జు : (పరీక్షించి) అన్నయ్యా : అది సత్యమే. ఎవ్వరిప్రేరణచే నేమానవాధముండు దీనిని రచించి యుండవచ్చును :

ధర్మ : తమ్ముడా : మఱియెవ్వఁడు.

భీము : (మహాకోపముతో) అన్నయ్యా : కురుకుల కళంకభూతుడగు నాపాపుండు పాండునందన దుర్వార ప్రజ్ఞావివేక విశేష దర్శన జనిత మహేష్వాగ్రహగ్రస్తుండై, ప్రచండప్రభాకర భీకర కరనికర సంతప్తాల్పజలబింకు సందోహయుత సరోవరానుకార హృదయుడై, యదయుడై, వికారాకారియై, పాపచారియై జగంబున పాండవంబుగఁ జేయఁదలంచె. ఏ తత్సావకర్మ దుర్మంత్ర ప్రేరణంబున నీవ నిశాచరుండగు పురోచనుండు మనల నీ గృహంబునందుంచి దహింపఁదలంచె. తదీయ కల్పితానల్పమాయాసముద్రమగులయై మనమీ యంతః పురంబుఁ బ్రవేశించినారము. (పండ్లు కొలుకుచు) హా, ధర్మ

రాష్ట్ర కలాధమా : దుర్యోధనా ! పాండునందన నిష్కారణ
దారుణ మారణక్రియాకేళిపాళీలోల చేతస్కుండవగు నీ వర్ధా
యుష్కుండవునుమీ. అన్నయ్యా ! అక్కులాంతకునంతకు
నంతఃపురంబునకంపుదమురండు. (అని వెళ్ళబోవును.)

ధర్మ : (చేయిపట్టుకొని) అనుజా ! ఆ చురాత్ముండు నిర్దేతుకముగా
మనలనంతమొందింపఁదలంచిన కారణమ్మున నాతనికి దైవంబే
యవకారంబుగావించును. వాసుదేవునిపై భారముంచి నిలుపుము.

భీము : అన్నయ్యా ! తాము సహోదరదారుణవిదారణంబునకైనను
సమ్మతింతురుగాని యమ్మునుజాధమునిపైఁ బోసీరుగదా ! ఈ శాం
తంబు మన యంతంబునకే వచ్చినది.

ధర్మ : నీవు నిష్ఠుర ప్రలాపిపై నాహృదయవిదళనంబుఁజేయకుము.
తమ్ముఁడా ! అర్జునా ! నామనము—

భీము : అట్లయిన నపాయబంధురంబగు నిమ్మందిరంబు విడిచిపోదము.
రండు. ఆహా ! విదురుండు మహానుభావుండు ? ఆ మహాత్ముండు
మనయెడ నాచరించిన యువకారంబునకు బ్రతువకారంబు లెన్ని
జన్మంబులెత్తిననుచేయలేము. ఆతండు విషాగ్నులవలన భయంబు
గలుగునని ముందె చెప్పియుండెను. ఇంక నన్యగృహ నివాసము
చేయుదమురండు.

ధర్మ : అట్లుగాదు. తమ్ముఁడా ! మన మీభవనంబుననే నివసించి పురో
చను దురాలోచన సాంతముగా నెఱుంగుదము.

భీము : అన్నయ్యా ! సప్తజిహ్వజిహ్వమధ్య దగ్ధశరీరులమై విగతజీవుల
మైనవెనుక వానియాలోచన నెఱుంగులెట్లు ? కావున నీక్షణంబు
యాక్షయ వినర్లనము చేయుదము.

ధర్మ: అట్లుగాదు. గురుజనానుజ్ఞ నెఱవేర్చుకుండిన కౌరవవంశసముద్ర
క్షోభంబగు. ఈభవన విసర్జనముఁజేసిన వారుమన కన్యవిధంబగు
నసాయంబు చేయఁగలరు. కావున నిచ్చటనేయుండి యిమ్మహా
విపత్సముద్రంబు దాటుటలగ్గు. అన్యథా విధంబెగ్గు.

భీము: అన్నయ్యా! దేవరచిత్తానుసారంబ వర్తింతును. మదాగ్రహంబు
విరర్థకమని నేనిదివఱకే యెఱుంగుదును. యుధిష్ఠిర మహారాజు
సోదరుఁడనై యేనాఁడుదయించితి నో యానాఁడే నాదురంతాగ్ర
హస్తంబేరమంబు తద్బలవదాజ్ఞాంకుశంబుచే నిగృహీతంబని
గుర్తించితివి.

ధర్మ: తమ్ములారా! మనమప్రమత్తులమై యుండవలయును.

నకు: అన్నయ్యా! యెవ్వరో వచ్చుచున్నారు.

ధర్మ: ఎవరు? (ఁనికుడు ప్రవేశము)

ఁని: మహాత్మా! పాండవాగ్రజా! జయము. జయము. విదుర
నియుక్తుండనై భవత్సమ్ముఖంబున కరుదెంచితిని. ధార్తరాష్ట్రా
గ్రజుండీమాసంబున కృష్ణచతుర్దశీ దినంబున నీలాక్షగృహం
బంటించి నిద్రాసమయంబున మిమ్ము సమయింపఁదలంచె. అందు
లకీ మందిరంబునుండి తప్పించుకొని పాటిపోవుటకు మహా
బిలంబొందు త్రవ్వమని విదురుండు నన్ను నియోగించెను. నేని
చ్చటికివచ్చితిని. నేను ఁనికుండ.

ధర్మ: (విస్మయముతో) ఆహాహా! ఎంతకష్టము. మమ్ముల

భీము: (మహాకోపముతో) హాదురాత్మా! గాంధారిగర్భభారభూతః
భరత వంశవయోనిధాన బడబానలా! పాండుమహారాజ పక్ష.

మహిషియగు నీమాతృదేవతను, అదిగర్భేశ్వరుండై కౌరవ
 క్రేష్ణుడగు నిష్పాండవ జ్యేష్ఠుని, మృదుమధుర భాషణ భూష
 ణుండగు నీచనంజయుని, నవవల్లవలావణ్యాకార సుకుమార
 వీరులగు నీమాద్రీకుమారులను గాఢనిద్రా సమయంబున సమ
 యింప సమకట్టిన నీపాతకంబునకు మితిలేదురా ! తలఁచిన
 దంతయుఁదథ్యంబయ్యె. విదురవాక్యంబులు దృష్టాంతంబుల
 య్యెను. ఆతండు బుద్ధినిపుణతచే వివత్సరిదంబులగు చెట్టలు
 దట్టంబుగఁబుట్టఁగలవని యప్పట్టుననేకనిపెట్టెను. అయిన నిష్ప
 దేమి. ఓయీ ! ఖనికుడా ! అందుకేమికర్తవ్యంబని మహా
 త్ముండైన విదురుండు ఆనతిచ్చెను ?

అష్ట: అన్నలారా ! కుమారాస్త్రవిద్యానందర్శన మహోత్సవ కాలము
 సుండియు నాధార్తరాష్ట్రకులాధముండు మనపై నోర్వలేకున్న
 వాఁడు. ఈర్యాగ్రహగ్రహస్తుడైన నరుండెప్పుడును సంతోష
 విహీనుండై వేదనంబడుచుండు. అయినను భయమేమి ?

ఖని: ఈమందిరంబునుండి మహాబిలంబుత్రవ్వెద. దాననుండి యొక్క
 మహారణ్యంబునకుంబోపఁగలరు. కాని యాదినంబున నిశా
 సమయంబున నగ్రమత్తులరై యుండుఁడని విదురుండు పలు
 మాటునొక్కి వక్కాణించెను. జాగరూకతతో నుండుఁడు.

భర్మ: ఓయీ ఖనికుడా ! నీవాబిలం బతిశీఘ్రంబునం దగ్రవ్యము.
 పొమ్ము. మహాత్ముండైన విదురునకు నానమస్కారంబులని
 చెప్పము

శుంతి: ఓయీ ! విదురునితో నావచనంబులుగా నిట్లునల్కుము—“పుత్ర
 భీక్షంబు నాకీదినంబున నీవుదయచేసితివి. నీమేలుమఱవఁ
 జాలను” అని.

అర్జు: మాయందఱ వందనంబులు వేత్వేఱఁదెల్పుము.

నకు: మా సేమం బామహాత్మునకు సంపూర్ణముఁగాఁ దెలుపుము.

సహ: మీచరణారవింద నందర్శనము గోరుచున్న నహదేవునిపైఁగటాక్షముంచుఁడని పల్కుము.

భని: చిత్తము. నే బిలము నిర్మించి యావలఁబోయెదను.

(నిష్క్రమించును.)

ధర్మ: మనలను దారుణలాక్షగృహదవానల శలభంబులుగాఁజేయఁదలంచిన యాచార్యరాష్ట్రాధిపమున కెవ్వరు నడ్డుపడరైరిగాఁబోలును. ధృతరాష్ట్రుండైనను, మందాకినీనందసుఁడైనను, నడ్డుపడరైరిగా. ఆహాహా—కాలమహిమ.

కుంతి: (గుండెలు కొట్టుకొని) అబ్బ! ఎంతటి పాపకార్యము తలపెట్టిరి. కుమారులారా! దీని దాఁబుటకు నుపాయమేదియు దోఁపకున్నది. ఏమి సేయుదము. ఆహా! పాపపుడైనమా! దేవదేవా! వాసుదేవా! కావ నీవెకావా! మహాసుభావా! మహితప్రభావా!

భీము: అమ్మా! కౌరవ కురంగ మృగేంద్రుండగు భీమసేనుండు నిరంతర పరిచర్యాధ్యుడై యుండ యుద్ధిష్ఠిరమహారాజుగారికిఁగాని, నీకుఁగాని, తమ్ములకుఁగాని భయమేమి? సటాసముత్పాటన, కుపిత కుంజరారాతి రీతిని పాతకులగు కురుజాతుల సూతసుత సమేతంబుగా భూతబలి యొసంగి నిహతారాతిమండలుండనై భూమండలంబు దిబ్బుండల వర్జ్యంతంబుఁజేకొని యుద్ధిష్ఠిరున కర్పణము సేయువాఁడను, వెఱవనేటికి?

ధర్మ: దానికి త్తటి యదనుగాదని యెద నూహించెన.

కుంతి: ధర్మనందనుని వాక్యంబు నిశ్చయంబు.

అర్జు: అన్నగారి వాక్యము సత్యమే.

నకు: అట్లయిన కర్తవ్యంశం బెద్ది?

సహ: దానినిగూడ మన భీమన్నయే వాక్రవ్వవలెను.

భీము: తమ్ముడా! సహదేవా! అవును. దానినిగూడ నేనే యూహింప వలయును. ఇదిగో చేప్పెద వినుండు. కృష్ణచతుర్దశీ నిశాసమ యంబున గాఢాధికారంబున పురోచన వ్రముఖులు నిద్రాసక్తు లయినవేళ నేనీ లాజగృహంబు పవిత్రుండగు వీతిహోత్రున కర్పణంబు చేసెద. తదనంతరము మన మందరము ఖనికకృత మహాబిలప్రవేశముచేసి యొందొక ప్రదేశంబున కరిగి తత్త ణంబు ప్రాణరక్షణం బాచరించుకొందము. దానంజేసి పాండు నందన సంహారణ దుష్కార్యప్రవీణుండగు నప్పురోచనుండు లోకాంతరగతుండగును. ఇదియే నాకుఁ దోచిన నిరపాయం బగునుపాయంబు.

ధర్మ: తమ్ముడా! యిది లెస్సయైన యుపాయంబు.

కుంతి: నాయనా! నీవెరవున కంతయు సంతసించితిని.

అర్జు: ఇది “స్వయంతీర్థః పరాతారయతి” అను వేదవాక్యాను సారం బుగ నాత్మరక్షణ సాధకంబేకాక శత్రునిర్మూలన సాధనంబని కూడ చెప్పనొప్పు.

నకు: భీమసేనుని వాక్యంబు లనన్యజన శక్యంబులు.

సహ: అట్టి మహాబల నందనుండుండ మనకు భయంజేమి?

(తెరలో)

ఓహో! వారణావత నివాస మహాజనులారా! ఈదినంబు కృష్ణ చతుర్దశి. మాసశివరాత్రి యగుటచే నందఱు శివాలయంబునకు రండు.

ధర్మ: తమ్ములారా! కృష్ణచతుర్దశి దినంబు సంప్రాప్తమైనది. ఈదినంబున మనము పాణినరక్షణముజేసికొన వలయును.

భీము: తమ్ములారా! అన్నయ్యా! యుధిష్ఠిర మహారాజా! అమ్మా! అందఱులెండు. అన్నయ్యా! మాతృభ్రాతృసహితంబుగా మీరా బిల ప్రవేశంబు చేయుండు. నేనీగృహంబు హతాశనార్పణంబు చేసినట్టెదను. పొండు.

ధర్మ: తమ్ముడా! మహానలశిఖాజ్వాల లెగసి భగభగ పొగలెగయ మండునప్పుడు జాగరూకుండవై యుండవలెను.

కుంతి: అయ్యో! కుమారా! ఏప్రకారంబుగా జాగరూకుండవై యుండెదవోగదా!

అర్జు: అన్నయ్యా! నేనును సహాయార్థంబుగ నిలుతునా?

భీము: తమ్ముడా! గృహనిర్మాణంబునకు జనసహాయంబు గావలయును గాని గృహనాశనంబున కొక్కండు చాలడా? కావున నేనొక్కండ దీనిని దహించెద. మీరందఱు బిలంబుజొచ్చి మడియాగమనంబు నిరీక్షింపుడు.

కుంతి: ఆయుష్షంతుడా! వేగమరమ్ము.

ధర్మ: చిరంజీవీ! నీకొఱకు నిరీక్షించుచుందుము. తమ్ములారా! అమ్మా! పోదమురండు.

(అప్పుడు భీముడుతక్కఁ దక్కినవారు బిలపృవేశముచేయుదురు)

భీము: ఇద్దురాత్ముండగు పురోచనుడెచ్చట నిద్రాసక్తుడై యున్నవాడో యెఱింగి వాని శయ్యాతలంబుచెంత ముందంటించెద. (నాల్గు మూలల వెదకి) ఓరి! దురాత్మా! మద్యపానమత్తుండవై చిత్త స్థైర్యములేక నిద్రించుచుంటివా! నీయాయువు నేటితోఁ జెల్లినది. (అనిమెల్లగా) ఈదీపితో భవనంబు దహించెద. (అని అంటించి నిష్క్రమించును.)

(తెరలో)

అయ్యో! పాపాత్ములెవ్వరో పాండునందన నివాసయోగ్యంబైన లాఙ్గిగృహం బంటించిరి. పాండునందులు జననీనమేతంబుగాఁ బరలోక గతులయిరి. హా! ఎంతకష్టము! అయ్యో ఏమిచేయఁ గలము. వారణావతవాసులమైన మేమెంత నిర్భాగ్యులమోగదా! దురాత్ములగు కౌరవాధములు బ్రీతికియుండి సజ్జనులగు పాండవులు మృతినొందుటకంటె దారుణతర కర్మంబేమిగలదు? విధి నియోగంబిట్లుండిన నేమిచేయఁగలము.

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

ద్వి తీ యాం క ము

హిడింబాసురు వనము

(అప్పుడు హిడింబాసురుడు వికృతాకారముతో బ్రవేశించును)

హిడిం: (తనలో) వహ్వో! సెబాస్! బళీ! చిరకాలంబునకు మదీప్సి
తంబు సఫలంబైనది. ఇమ్మహాకాంతార ప్రదేశములందు సంచార
మొనరించుచున్న మహోద్ధండ గండక, శుండాల పుండరీకాది
జంతుజాలంబుల మధురరుధిరవసా మాంస మేదోకశేబరా
వయవంబుల నిరంతరంబును దిగమింగుచు జేవుమని త్రేన్పు
టయేకాని పెక్కుదినంబులనుండి యొక్కనాడయిన మక్కు
వదీరఁజిక్కని మనుష్య రక్తమాంసంబుల ఖంపదయ్యె. అది
నేటికి నమకూతె, ఎవ్వరోతెరు వెఱుంగక మరుంగుఁగాఁదలఁచి
మూర్ఖులయి బాంధవులతో, గంధసింధురంబులు సింధురపైరిగుహం
తరంబుల కరుగుచందంబున నాయున్న యరణ్యంబుఁజొచ్చిరి.
మర్త్యలోకంబునంగల మానవులకు. మహాసంక్రాంతి, సంవత్స
రాది, నరకచతుర్దశీ ప్రముఖపర్వములు సంప్రాప్తమైనట్లు నేడు
నాకాహారంబుగా నార్వురు మనుష్యులు దొరకిరి. ఇంకనేమైనను
సరే వీరిని విడువను. ఆహాహా! బ్రహ్మ నాయందు మిక్కిలి
మక్కువతోఁ జిక్కని యీనరులఁ బెను (చంకలుకొట్టుకొని)
వహవ్వా! ఆఱుగురు మనుష్యులు. ఆఱుగురు. ఆఱుగురు.
సరిగానున్నారు. ముగ్గుర నీదినంబునను, ముగ్గుర రేపటి
దినంబునను నా కళనంబుఁ జేసికొందు. ఉదరంబు నిండు
భోజనము లభించినది. తృప్తోస్మి తృప్తోస్మి. ఆ మనుష్యుల

భక్షించునందాక నా నోరూటలూరుచున్నది శీఘ్రంబు తినవలయును. బాగు, నాచెల్లెలు హిడింబరా లేదు. ఏమో : దానించిల్చెద. ఓహిడింబా : ఓ హిడింబా : ఓహో హిడింబా ఇటులా : నీకొక్కసంతోషవార్తఁజెప్పెదను రా : రా.

(అప్పుడు వికృతాకారముతో అటుచు హిడింబవచ్చును.)

హిడింబా : ఓహో అన్నయ్యా : ఇదిగో బ్రహ్మాదండిచెట్లలోఁ గూర్చుండి క్రొత్త గాలఖించిన యడవి పందిని దఱుగుచున్నాను. ఇదిగో వచ్చుచున్నాను. ఎందుకు : ఎందుకు ?

హిడింబుఁడు : చెల్లెలా : నన్నుదృఢాలింగనము చేసికొనుము. మనకిరువురకు నపూర్వపర్వం బొక్కతూరి వచ్చినది. ఆటు, ఆటు.

హిడింబా : (నవ్వుచు) అన్నయ్యా : ఆ అనుచున్నావదేమి ? ఆటు నూతన సత్వంబులొక్కసారి సంప్రాప్తమైనవా ? చెప్పు, చెప్పు, నా నోరూరుచున్నది.

హిడింబుఁడు : (నవ్వుచు) ఆటు, ఆటు. ఆటుగురు మనుష్యులు వచ్చినారు. మనకాహారము సంపూర్ణముగా దొరకినది. నాకానందముతో మాటరాకున్నది.

హిడింబా : ఎక్కడ దొరకిరి ? ఎక్కడ, చెప్పు. చెప్పు.

హిడింబుఁడు : అరుగో ఆ మహావటవృక్షంబుక్రింద నిద్రించుచున్నవారు. వారలచెంత నొక్కపురుషుఁడు కూర్చున్నాఁడు. నీవుచూచితివా ?

హిడింబా : చూచితిని. చూచితిని. నా సంతోషమునకు మేరలేకున్నది. అన్నయ్యా ! మనకు రెండుదినముల కాహారము ఆహాహా :

బ్రహ్మచారిమంచివాడు, మనకీ దివమున నింతయుపకారము గావించినందులకు నేడు మన మాబ్రహ్మను దిట్టవలదు.

హిడింబు: అవును, అవును, కాని యాలస్యము చేయకుము. నీవు పోయి యామనుష్యాధముల బలవంతముగాఁజంపి ముక్కులఁజెక్కులఁబ్రక్కలఁద్రొక్కి వ్రక్కలుచేసి, మెక్కుట కక్కఱకు వచ్చు నట్లుగాఁజేసి బాగుగవండి యీక్షణంబి నాకడకుఁ దీసికొనిరమ్ము. పొమ్ము, వేగముగరమ్ము.

హిడింబు: అన్నయ్యా! ఆలాగుగావించి రక్తము దాహమునిమిత్తము పాతకకడవలోఁబోసివాసెనగట్టిపెట్టెదను. నీకాకార్యమిష్టమేకదా :

హిడింబు: (నవ్వుచు) ఆ! మంచిపనిఁ జేసెదనంటివి మేలు, మేలు, సెబాను, మంచి చెల్లెలవు. రా నన్నొకసారి కొఁగిలించుకొని తత్క్షణమేపోయి యాహంసమువండి కొనిరమ్ము (అలింగనము చేయుదురు).

హిడింబు: అన్నయ్యా! నీనాలుకకంటె నానాలుక యెక్కువగా నూరు చున్నది. అదిగోచూడు (అనినోరుతెఱచి చూపి) నాకును వేగమే పోవలయునని యున్నది.

హిడింబు: నేనాలాగున చూడలేను. నీనాలుకతీసి నాచేతిలోఁబెట్టుము, చూచెదను.

హిడింబు: అబ్బా! ఆలాగున నేను చేయలేను. (అనివెళ్లుచున్నది)

హిడింబు: ఓసీ! చెల్లెలా! హిడింబా! అదియంతయు నీ వక్కడనే దిగ మ్రింగెదవు సుమా! దొక్క బ్రద్దలు చేసెదను. శిఘ్రముగాఁ దీసికొనిరా! నేనాగలేను. నరమాంస భక్షణమందాశ యంతకం

తక్కువ యగుచున్నది. నేఁబోయి యింటనుండెద. (అనికేక వేసి వెళ్లుచున్నాఁడు) (తిరిగివచ్చి-) ఆకటం గటకట వడుచు నా ప్రాణంబులు దేహంబున నుండకున్నవి. ఓ హిడింబా! రా, వేగముగా! ఆమనుష్యులు నిన్నుఁజూచిన మాత్రమున నెందైనను దాగిరా యేమి? అట్లయిన నీక్షణంబుననే నేవచ్చి ముచ్చిలంబరి మార్చెదను. ఏమిది? ఎన్ని పిల్చినను బలుకదు. (అని కేక వేసి) ఈ దురాత్మురాలు నా కమ్మంసరక్తమేదోపసాది నానా పదార్థములందెచ్చి యీక, యితర వ్యాపారంబు లేవో నిర్వర్తించుచున్నది. దీని నీదినంబున బుద్ధివచ్చినదాఁక చేతుల తీట తీరునట్లు బాదెదను. ఇంకను రాకున్నది. హా! దురాత్మురాలా! నీ యాయుర్దాయముగూడ నేఁడు మట్టమైనది. నీ యంతంబునకే యీ యాశ్రమోపాంతంబున కా సరాధములు వచ్చిరి. ఈ చండాలురా లింకను రాదు. ఆ! రాక యెచ్చటికిఁ బోవును. ఎక్కడి కరిగినదో! ఇప్పుడు నే నాగుహాంతరంబున కరిగి పండుకొనియెద. ఒక్క ముహూర్తంబుసేపువేచి తదనంతరంబు నేనే పోయెద. (అని వెళ్లుచున్నాఁడు)

(భీముఁడు తక్కు తక్కినవారు నిద్రించుచున్నారు)

భీముఁడు: (తనలో) అహోనాఁడు కృష్ణ చతుర్దశీ విశాసమయంబున లాజె గృహదవాసలమహార్ణవంబు విదురకటాక్షతరణయాన పాత్రములంబున దాటి బైటఁబడి నిరంతర ప్రయాణ పరం పరలఁజేసి బహువిధఘాతక మృగవ్రాత శరణ్యంబగు నీ మహా రణ్యంబు ప్రవేశించితిమిగదా! అదె స్వకీయ మయ్యాఖరేఖా దుర్గమంబని యెంచి యీ కాంతారంబునఁ జిరకాలవివాసియగు

మహాంధకారమును నిర్మూలనము నలుపలేక లజ్జించి, కోపించి
యరుణాననుండై, దినకరుడు నిజవాసంబున కేగుచున్నాడో
యన నవరథరాధ రేంద్రంబునఁ గుంకుచున్నాడు. అష్టదిశల
యందును గాఢాంధకారంబు బంధురంబుగా వ్యాపించుచున్నది.
నానావిధ శకుంతసంతానంబు లాత్మీయకులాయంబులం బ్ర
వేశించుచున్నవి. ఆత్మీయ బృంహితానూనద్వాన బధిరితా
శాంతమాతంగకర్ణ కుహరాంతరాళంబులగు శుండాలతండంబు
లును, గండస్థల స్రవత్పేననందోహనమేతంబులును, దవ
దహన తేజోదర్శన దూరీకృతంబులునగు భల్లూకవికాయంబులును
గలిగి హృదయ ఖేదకరంబగు నీ గహనమున నీయామిని యామ
చతుష్టయంబును మాతృ భ్రాతృ సంరక్షణం బేక్రియ నాచరించె
దనో తోపకున్నది. అయినను శత్రుభయద మహాకారుం
డను. పాండు నందన వజ్రప్రాకారుండను నగు నేను నజీ
పుండనై యుండ మాతుక మృగవ్రాతంబులుగాని భూత పిశాచం
బులుకాని, రాత్రించరాధమ సంతానంబులు కాని మత్స
హోదరులఁ దేరియైన నీక్షింపఁజాలవు. అయినను భయము
లేదుగాని పుత్ర సమేతంబుగా నీ పాంసుపటలధూసరంబైన
కటికిఱాతినేల నీ కుంతీ మహాదేవి పవళించుట వీక్షింప నా
గర్భంబు దహించుకొని పోవుచున్నయది. ఇదియెల్ల నక్కొర
వాధమునికారణంబునంగదా! సూతనందన కూర్మకుల శేఖ
రోద్ధతంబైన గాంధారేయాగ్రిజమంధరా హార్య ఊభ్యమానం
బగు భరతవంశక్షీర పారావారంబున పరస్పర నిర్మూలనాభీల
మహావైర హలాహలంబును, యుధిష్ఠిర ప్రశాంతి సంజనిత
విశాలయశోరాకాసుధాకరుండును, గంధవహస్త్రియనందన
ప్రతాపలక్ష్మీయు, సంక్రందనందన ధైర్యకొస్తు భమాణిక్య తల్ల

తక్కెవ యగుచున్నది. నేఁబోయి యింటనుండెద. (అనికేక వేసి వెళ్లుచున్నాఁడు) (తిరిగివచ్చి.) ఆకటం గటకట పడుచు నా ప్రాణంబులు దేహంబున నుండకున్నవి. ఓ హిడింబా! రా, వే గముగా! ఆమనుష్యులు నిన్నుఁజూచిన మాత్రమున నెందైనను దాగిరా యేమి? అట్లుంబున నీక్షణంబుననే నేవచ్చి ముచ్చలంబరి. మార్చెదను. ఏమిది? ఎన్ని పిల్చినను బలుకదు. (అని కేక వేసి) ఈ దురాత్మురాలు నా కమ్మాంసరక్తమేదోపసాది. నానా పదార్థములందెచ్చి యీక, యితర వ్యాపారంబు లేవో నిర్వృత్తింబుచున్నది. దీని నీదినంబున బుద్ధివచ్చినదాఁక చేతుల తీట తీరునట్లు బాదెదను. ఇంకను రాకున్నది. హా! దురాత్మురాలా! నీ యాయుర్దాయముగూడ నేఁడు మట్టమైనది. నీ యంతంబునకే యీ యాశ్రమోపాంతంబున కా నరాధములు వచ్చిరి. ఈ చండాలురా లింకను రాదు. ఆ : రాక యెచ్చటికిఁ బోవును. ఎక్కడి కరిగినదో! ఇప్పుడు నే నాగుహాంతరంబున కరిగి పండుకొనియెద. ఒక్క ముహూర్తంబుసేపువేచి తదనంతరంబు నేనే పోయెద. (అని వెళ్లుచున్నాఁడు)

(భీముఁడు తక్కె తక్కినవారు నిద్రించుచున్నారు)

భీముఁడు: (తనలో) అహోనాఁడు కృష్ణ చతుర్దశీ విశానమయంబున లాజె గృహదవానలమహార్ణవంబు విదురకటాక్షతరణయాన పాత్రములంబున దాటి బైటఁబడి నిరంతర ప్రయాణ పరం పరలఁజేసి బహువిధఘాతుక మృగవ్రాత శరణ్యంబగు నీ మహా రణ్యంబు ప్రవేశించితిమిగదా! అదె స్వకీయ మయ్యా యరేఖా దుర్గమంబని యెంచి యీ కాంతారంబునఁ జిరకాలనివాసియగు

మహాంధకారమును నిర్మూలనము సలువలేక లజ్జించి, కోపించి
యరుణాననుండై, దినకరుఁడు విజవాసంబున కేగుచున్నాఁడో
యన నవరధరాధ రేంద్రంబునఁ గుంఁకుచున్నాఁడు. అష్టదిశల
యందును గాఢాంధకారంబు బంధురంబుగా వ్యాపించుచున్నది.
నానావిధ శకుంతసంతానంబు లాత్మీయకులాయంబులం బ్ర
వేశించుచున్నవి. ఆత్మీయ బృంహితానూనధ్వాన బిభిరితా
శాంతమాతంగకర్ణ కుహరాంతరాళంబులగు కుండాలతండంబు
లును, గండస్థల స్రవత్సేనసందోహసమేతంబులును, దవ
దహన తేజోదర్శన దూరీకృతంబులునగు భల్లూకవికాయంబులును
గలిగి హృదయ భేదకరంబగు నీ గహనమున నీయామి నీ యామ
చతుష్టయంబును మాతృ భ్రాతృ సంరక్షణం బేక్రియ నాచరించె
దనో తోఁపకున్నది. అయినను శత్రుభయద మహాకారుం
డను, పాండు నందన వజ్రప్రాకారుండను నగు నేను నజీ
వుండనై యుండ ఘాతుక మృగవ్రాతంబులుగాని భూత పిశాచం
బులుకాని, రాత్రించరాధమ సంతానంబులు కాని మత్స
హోదరులఁ దేరియైన నీక్షింపఁజాలవు. అయినను భయము
లేదుగాని పుత్ర సమేతంబుగా నీ పాంసువటలధూసరంబైన
కటికితాతినేల నీ కుంతీ మహాదేవి పవళించుట వీక్షింప నా
గర్భంబు దహించుకొని పోవుచున్నయది. ఇదియెల్ల నక్కొర
వాధమునికారణంబునంగదా! సూతనందన కూర్మకుల శేఖ
రోద్ధతంబైన గాంధారేయాగ్రజమంధరా హార్య ఊభ్యమానం
బగు భరతవంశక్షీర పారావారంబున పరస్పర నిర్మూలనాభీల
మహావైర హలాహలంబును, యుధిష్ఠిర ప్రశాంతి సంజనిత
విశాలయశోరాకాసుధాకరుండును, గంధవహవీర్యనందన
ప్రతాపలక్ష్మియు, సంక్రందనందన దైర్యకొస్తు భమాణిక్య తల్ల

జంబును. మాద్రీయ శౌర్యగాంభీర్యైరావతోచ్చైఃశ్రీవంబులును. పాండువందన దర్శిత జనానురాగామృతంబును సముత్పన్నంబులగుచున్నవి. ఇదియును నాదురాత్మునిచేతనే కదా! పూర్వ కాలంబున దోషశబ్ద పరిజ్ఞాన విహీనంబై నిష్కళంకంబై, యతిరారు మహాభిషభీమసేన ప్రదీపశంతనుల వంశంబు నేఁడీ దురాత్ముని కారణంబున పాపభూయిష్టమై పోవుచున్నది. ఆహాహా! దైవమాయ. దురాత్మా! దుర్యోధనాభవత్సహోదరాదులకును సీతను మే మేమి యపరాధంబు గావించితిమిరా! దురాత్ముండు నిర్దేతుకముగానే యపకారం బాచరించును. అతనికిఁ గారణమెందుకు? నావంటి సోదరుఁడుండియు వీరల కీషణ్యాత్మోపకారంబైనను జేయలేఁడయ్యెను గదా! [అని దుఃఖించుచున్నాఁడు]

హింపింబ: [ప్రవేశించి తనలో] ఈ నరాధముల నిమిషంబునంబిరిమార్చి మా సహోదరునకర్పణము గావించకుండిన నాతండాగ్రహించెడివి. జాగుచేసినఁ బ్రాణభంగంబు కాఁగలదు. వీరెట్టి బలాధ్యులో ఛూచి వీరి వధింపవలెను. ఎంతటివారును బ్రతిపక్ష సామర్థ్యం బెఱుంగక కలహంబునకు డీకొనరాదు గదా: [ఓమునిఁజూచి]. ఇమ్మహానుభావుని ముఖారవిందనందర్శనమున నాకోపంబుదీరి స్మరతాపం బధికంబుగ వృద్ధియగుచున్నది. [అని చూచును]

భీముఁడు: [కన్నీళ్లతోఁగుంతిని జూచి] అమ్మా! కుంతీదేవీ! భోజరాజు ప్రియతనూజపు. విచిత్ర వీర్య మహారాజు స్నుషపు. పాండు ధరాతలేందుగిని పట్టమహిషివి. దైర్యశౌర్యగాంభీర్య చాతుర్య సాగరులగు పాండవులకు జననివి. అట్టి నీ కెట్టి యవస్థ తటస్థమైనది. పాండు క్షౌపాలండు దిగ్విజయంబు

చేయుకాలంబున మాన్యరా జన్య కన్యకావళు లాత్మీయ దాన
దాసీ విలాసిని పరివృతులై. భవత్పాదారవింద పరిచర్యల నొన
రించుచుండ మృదుతరహంసతూలికా తల్పంబున శయించు
నీ వీ కఠినపాంసుల స్థలంబున విద్రాసక్తురాలవై యుండుట
చూడ నాకు దుఃఖంబు పొరలి వచ్చుచున్నది. హాటక హర్య
మధ్యంబునఁ బ్రతాకరదర్శనం బెట్టిదియో యెఱుంగని నీకు
మహారణ్యంబులే మందిరంబు లాయెనా! మృదుతరోపధానం
బు బువయోగించు నీకుఁ గైదండయే తలగడ యయ్యెనా! (పాద
ములపైఁ జేయివేసి, అమ్మా; భవన్నవవల్లవ కోమల చరణ
యుగంబు గడుం గందియున్నది. అయ్యో! యెంత కష్టము[అని
విలపించుచున్నాడు]

హింసించి: (తనలో) ఇమ్మహాబలురూపంబు చూడఁ గోపంబుదీరిస్మర
తాపంబు హెచ్చుచున్నది. ఈతండేమికతంబుననో విలపించు
చున్నవాడు. వీనియెదుట నీ సమయంబున నిలువరాదు.
అదియునుం గాక యీనిశాచరరూపంబున వీనిం జూచిన నన్ను
వరింపఁడు. కామరూపధారిణీనై వచ్చి యీతని దుఃఖ ముపశ
మించు నందాఁక నమ్మహామహీచుహంబుదాటున దాఁగియుండెద.
[అని కామరూపిణీయై వచ్చి నిలఁబడును.]

భీముడు: అదియట్లుండఁ బొందురాజాన్వయ రత్నాకరరాకాసుధాకరుం
డును, సప్తద్వీప విశాలసర్వసర్వంసహావకృ పరిపాలనోచిత
శుభలక్షణలక్షితుండును, గందర్ప దర్పపరిహాసమూర్తియు,
సద్గుణస్ఫూర్తియుఁ గౌరవశ్రేష్ఠుఁడును, బాండవజ్యేష్ఠుండును
నగు నియ్యుధిష్ఠిరుండిట్లు బువద్రవంబులం బొందగా విధి యె
క్కడ వ్రాసెనోగదా! హా! ప్రచండనూర్తాండతేజా! ఆశ్రితకల్ప

భూజా : అఖిలభువనజనకృతపూజా : రాజితపదాంభోజా !
యుద్ధిష్ఠిరమహారాజా : పాండురాజతనూజా : ఎంతటి కష్టంబు
సంపాప్తమైనది : వందిమాగధవైతాళిక బృందంబు లభినం
దించ విద్వాంసులు తర్కవ్యాకరణాదిచర్చలొనరింప క్వణ
త్కింకిణీరవంబుల సుందరులు వింజామరలువీన సింహాస
నాసీనులగు మీరు పాంసుల స్థలంబునందు విద్రించుట నేజూడ
వలసి వచ్చెగదా : [అని దుఃఖించును.]

హిడింబ : [తనలో] నేనీసారి నవవల్లవ లావణ్యశరీరంబుతోడను
వివిధ చిత్రరత్న స్థిగిత భూషణంబులతోడను, కాంచన చేలంబు
తోడను, వైమానిక సంపూర్ణ చంద్రానన చందంబునఁజూచిన
మాత్రంబున మోహింపఁబడునట్లు కామరూపముతోవచ్చి యుం
టనిగదా : ఇమ్మహాత్ముండాజాన్వాయత జాహండును కమనీయ
దేహండునునయి నా హృదయంబున కత్యధికతాపంబును
గల్పించుచున్నాఁడు. ఆహాహా ! యేమి యీతనిలావణ్యంబు.

భీముఁడు : అదియటుండ మృదుమధుర భాషణభూషణుండును, కుంభ
సంభవాచార్య ప్రియశిష్యుండును, సకల ధనుర్విద్యాపారంగ
తుఁడును నగు నియ్యర్జునుం డా వాసుదేవునితో నిరంతర సౌఖ్య
పదవిందేలుఁగాని శరీరమునెన్నుండును గాసియిడి యెఱుంగఁడు.
అట్టి వీని కెట్టి చెట్ల పుట్టెను. హా ! సుత్రానుపుత్రా ! తేజో పరిహ
నితకంజమిత్రా ! భరతకులైకధనుర్ధరా ! తమ్ముఁడాకరిన పాషాణ
కల్పితశయ్యాతలంబుననున్న నీకు సాహాయ్యంబు నీఁజాలక
బేలలిలనున్న నాకంటె నదృష్టహీనుం డెందుండును :

హిడింబ : [తనలో] ఇమ్మహారాజ కుమారుండు నిజసోదర క్షేత్రంబు
నకుఁ బరితపించుచున్నను దద్విలాపప్రలాపంబులు నా శరీరము

కలాపంబులుగాఁ దోచుచున్నయవి. హా! ఆ మాట మార్దవం బేమని వర్ణింతును. ఆతని దృఢతరసుందరకాయంబేమని శ్లాఘింతును. నా కీతనియందు మనంబు దగిలినది. ఇంకం దిరుగదు. ఆహాహా! ఎన్నండీతని సంయోగంబు గల్గునో! విధినియోగం బెన్నఁడున్నదో యానాఁడగును. విచారించిన ఫలములేదు.

భీముఁడు : హా బువజనవిధేయులారా! ఆహవజితవైరివిశా యులారా! వివిధ విద్యాధారేయులారా! మాద్రేయులారా! మాతోడంగూడి యిమ్మహాసౌఖ్యంబులం బొందఁ గలరని యుష్మజ్జనని మాయమ్మగారికి నొప్పగించి మేనోసరిం చెను. ఇదిగదా మీరలు మాతోడంగూడి యనుభవించు సౌఖ్యము. నివాసయోగ్యంబగు గృహంబులేక యరణ్యంబులే శరణ్యంబు లుగాఁ దిరుగుచున్న మిమ్ముఁజూచి యె ట్లోర్వఁగలము. హా నకులకుమారా! మారసుకుమారాకారా! భువనైకసుందరా! ఆనమశరుండు విటలాక్షమహాగ్రహానల దహ్యమానుండై యశం గుండై, రూపహీనుండగుట కాదాత చింతించి వరులకా పంచ శరుంజూపఁదలించి యాతని నిన్నుగానొనరించి ధరకంపెనని నీ రూపంబుఁజూడ నాకుం దోచెడిని. తమ్ముఁడా! నీ సుకుమారకారంబిమ్మహారణ్యంబులపాలు గావలసిన యోగ్యతయున్నది గాఁ బోలును.

హిడింబ : [తనలో] ఈతనికి జనసీసోదరులయం దధికప్రేమగలదు. నాయందుఁగూడ నిట్టి యనురాగంబు గలుగునోలేదోయని హృద యంబు పరితపించుచున్నది.

భీముఁడు : తమ్ముఁడా! సహదేవా! పరితోషితవాసుదేవా! మద్రరాజ కుమారీ రత్నంబును, పాండుధరాకశత్రుండును, ఎంతయు

నదృష్టవంతులని విశ్వయముగాఁ జెప్పఁగలను. ఏమన, మనమే. పురము నందులో ముఖ్యముగా మీరును, జెందెడు కష్టములు లేకము నెఱుంగకయే సురలోకప్రాప్తులయిరి. పోవుచు వారి భాగంబు కష్టంబుగూడ నష్టంబుగాఁ గుంతీయుధిష్ఠిరులననుభవింపుఁడని యేర్పఱచిరి. మా కనుంగు నహోదరుండనై, కుంతీ మహాదేవిగారికిఁ గవిష్ట పుత్రుండనై యధ్యాత్మ విద్యాధర్మ, మర్మపరిజ్ఞాతనైన నీవీకటికి నేలఁబవ్వళించెడు మహాప్రయానంబు నేఁజూడఁజాలను. చూడంజాలకున్న తప్పునా. ఏమి చేయఁగలము, అయినను [ధర్మజానిఁజూపుచు] ఆరాజశేఖరుండీ రాజశేఖరునిపై కటాక్షింపకుండునా? ఆ సరోజాక్షుండీ సరోజాక్షునొక్కదరికిందేల్పఁడే! ఆ రమాధవుండీక్షమాధవునేల ప్రోవకుండును. ఆహా! దుర్యోధనా! భవదీయ కృతావకారముననేనుమా మాకీమహోపద్రవములు. వంశోద్ధరణంబున కుద్భవించితివి గావున వంశోద్ధరణ మాచరించుచుంటివి. కానీ! యీరీతిని బహువిధమాయోపాయముల నిర్మించి మమ్ములం బంచత్వంబు నొందింప నెంచితిగా! చూడు. గాంధారీ నందనులీపాండునందనకోపానల శలభంబులు గాఁగలరు. (అని) మూఢజనసామాన్యంబగు మహాదుఃఖమునొంది మహాగాంభీర్య ధుర్యుండనునేను గూడ వీరపురుషకర్మంబు విడుచుటయేల చీ! దుఃఖమెందుకు? (అని లేచినాల్గు మూలలు వెదకును)

హిడింబ: (తనలో) ఇమ్మహారాజకుమారుండు దుఃఖమునుండితొలఁగి దైర్యం బవలంబించెను. ఇంకనీతనితోనాకు సమాగమంబుకాఁగలదు. అతనిపన్నిధానంబునకుఁబోయి నిల్చెద. (అనినడచును)

భీముడు: అహో! మరణాయానశ్లేశంబున శరీరంబాపాదమస్తకము.
 నొప్పులెత్తుచున్నది. కాయంబునివిడప్పేద కణపరిపూరితంబైయు.
 న్నయిది. బుభుక్షపిపాసాయాసంబు లధికంబులగుచున్నవి.
 దాహంబుదీర్చుకొనినంగాని దేహంబు నిలువజాలను. కాని.
 యిమ్ముహోధకారంబున నియ్యర్థరాత్రంబునందీమోరాటని యం.
 దుదకంబెట్లు సమకూరును. అయినను నాల్గుదెసలఁబరికించెద.
 (అనిచూచి) అల్లదె చూపుమేర దూరంబున నిర్మలశీతలోదక
 కమలాకరంబగు నొక్కకమలాకరంబుగన్నట్లుచున్నయిది.
 అహహ! అది యెంతసుందరము. దానింజేరి మదీయదాహశాం
 తికై తదీయస్వాదుజలాస్వాదన మొనరించికొని పీరలకు నుద
 కంబుకొంత తెచ్చెద. [పోయి యుదకముత్రాగుట నభినయించు
 చున్నాడు]

హిడింబ: ఈ తండు దాహశాంతిచేసికొనఁదలంచి సరోవరంబున కరి.
 గనే! మరలునంతనే వానికింగనఁబడి నాహృదయసంతాప మెఱిం
 గించి యెట్లయిన చుదీయచతురవాక్యప్రపీఠతచే నాతని నా
 వలలోపేసికొనవలయు. ఏమిచేయుదును. [అలోచించి]

[జలపాత్రతో భీముడు ప్రవేశించును]

భీముడు: అహహ! జలంబుల నుదరంబు నిండఁద్రావివచ్చినాఁడను.
 వీరికి మదీయసిర్గమానంతరము నిద్రాభంగంబు కలుగలేదు గదా!
 లేదు, లేదు. అదిగో నిద్రించుచునేయున్నారు. [దిక్కులుచూచి
 ఆశ్చర్యముతో] ఏమీ యిక్కన్యకామణి యెవ్వరు? నేనుజలా
 స్వాదనమున కరుగుతఱి కీసరసిజనేత్ర యిచ్చుటనున్నదా? లేదు.
 మత్సరహోదరులను గామరూపంబున నెత్తికొని పోవఁదలంచి

వచ్చిన నిశాచరాంగనవలెనున్నది. అదృష్టవంతుడనే-వేగంబు వచ్చితిని. అయిననీమె యెవ్వరో తెలిసికొనియెద ఓ కన్యకా ! నీవెవ్వరవు ? వనలక్ష్మివా ? త్రిభువనరాజ్యలక్ష్మివా ? లేక మునికన్యవా ? మమ్ముందినదలంచి వచ్చిన రాత్రించరాంగనవా ? ఏల యీ యర్ధరాత్రంబున నీ యంధకారంబున మాకడ నిల్చితివి ? నీ యుదంతం బాద్యంతంబు నాకుఁ దేటతెల్లంబుచేయుము.

హిడింబు: ఓ రాజేంద్రకుమారా ! ఇమ్మహారణ్యాధినాథుండును సేవితా నేకాసురుండును నగు హిడింబాసురు చెలియల.

భీముడు: (కొంచెము కోపముతో) అమ్మనుజాశనుండగు నీ సహోద రాధముం డేమయిన మమ్ముఁజేయుమన్నినిన్నుం బంపెనా యేమి ?

హిడింబు: దేవా ! యాగ్రహింపఁబోకుఁడు, నాచరిత్రంబుచెప్పెద. ఆ హిడింబాసురుం డసాధారణబాహుబలుండు. సురాసుర దుర్ని రీత్యతేజుండు. ఆతండు మిమ్మువధియించి తెమ్మనినన్నుఁబంపె. నేనువచ్చితిని. కాని....

భీముడు: ఓసీ దురాత్మురాలా ! యుష్మత్సహోదరుం డసాధారణబాహు బలుండా! సురాసుర దుర్నిరీత్యతేజుండా! మమ్ముం జంపి తెమ్మని నిన్ను బంపెనా ! నీవువచ్చితివా ! (నవ్వుచు) ఆహాహా ! నీ సహోదరు బలంబును నీవే కొనియాడవలయును. చీ ! సిగ్గులేక పేర్చిలకుము.

హిడింబు: మహాత్మా ! శాంతింపుడు. కాని.... దేవరూపలావణ్య సందర్శనమున మారవికారంబుగలుగ నేమియుఁదోచకయున్న దానను. వంచబాటుం డఖర్వగర్వమున మోర్వినాదంబుసేసి ధను ష్ఠంకారముగావించి ప్రత్యాభీషదారవిందుండై తెవ్వననార్చి.

యపరిమితకుసుమశరంబుల నిసుమువినరినట్లు వినరుచున్నాఁడు.
కావున నా చిన్నవిన్నపంబునుదిన్నగ మన్నించి నన్ను గాం
ధర్వంబునఁ బాణిగ్రహణంబు చేయుఁడు.

భీముఁడు: మూఁడురాలా! భవత్సహోదర మహాంధకార ప్రచండభానుండ
నగు నా భీష్మభాషణములువిని ప్రాణరక్షణార్థంబు నన్నుంబరిణ
యంబగుదుననియు గాంధర్వంబునఁబాణిగ్రహణం బాచరింపు
మనియు మదంబునం బల్కుచుంటివిగా. ఛీ సకలసామ్రాజ్య
పరిపాలనోచితుఁడనగు మహారాజకుమారుండను నేనెక్కడ.
మనుజుభోజనాంగనవగు నీవెక్కడ? నీకును నాకును వివాహ
మెక్కడ! పో! పో! మూఁడురాలా! అదియునుంగక మద
గ్రసోదరుండగు యుధిష్ఠిరున కింకను వివాహ మైయుండలేదు.
అగ్రజన్మునికంఠెముందుగ ననుజన్ముండు వివాహమాడుట
ధర్మవిరుద్ధంబు.

హిడింబ: మహారాజా! భవత్సహోదరుల ప్రశంస నీకేటికి? వీరల
నిమ్మహారణ్యంబున విడనాడి నన్నుం బెండ్లియై నావెంట రమ్ము.
బంధుజనంబుల కొఱకై క్షేమందు జనులకుఁ గామితసౌఖ్యంబు
లెత్తెఱుంగునఁగల్గును? కావున వీరల దిగనాడి నావెంట రమ్ము.
నేను గామరూపిణినౌట నీమహాగహనమునందు నీకిష్టమగుస్థలం
బునకుఁ గొనిపోయెద.

భీముఁడు: (తనలో) ఈదురాత్మురాలు కామాయత్తచిత్తురాలై మాతృ
భాతృవర్గంబును నిమ్మహాకాంతారంబున విడిచి తనవెంట
రమ్మునుచున్నది. కామవ్యధా పరిపీడితలగు కాంతలెందైన నిశ్చే
గదా! ఆత్మసౌఖ్యాలనలై కామినులిట్లు పల్కుచుందురు. శ్రీల

యంగంబులు నవపల్లవ కోమలంబులుగాని యంతరంగంబులు వజ్రకాఠిన్యంబులు. అయిన దీనివిప్పుడు పాఠశ్రోత్రేద. (ప్రకాశముగా) ఓసీ! దురాత్మురాలా! కామాంధకారమున నొడలెటుంగక నీవేమో ప్రియ చుంటివి. “శ్రీ బుద్ధిః ప్రళయంకరీ” అను వాక్యానుసారముగా నీ నీచాలోచనము నాలకించి ప్రవర్తించు నెడలఁ బాటిల్లుమోసం బింతింతయని చెప్పవలసికాదు. నీ నిమిత్త మీమాత్మదేవతను నీ సహోదరులను నిమ్మహారణ్యంబునందు విడిచి రమ్మని చెప్పెదవా! నీవురాక్షసాంగనవగుటచేత నీసహజ సీచదుస్స్పృలాపంబులు మానవైతివి. అహహః! శ్రీ లెంత కఠిన చిత్తలు.

హేడింబ: మహాత్మా! ప్రాణేశ్వరా! అగ్రహింపఁబోకుఁడు. మీ సహోదరులను బరిత్యజించి నావెంట నంటివచ్చిన వీరల కొక్కకష్టంబును రాదని స్పష్టంబుగ నుడువఁగలను. నన్నుంగూడివచ్చిన విన్నీ గహనంబునంగల నదీనదంబుల జలకంబులాడి సరోవర తీరంబుల వసియించి సమస్త మంజు వికుంజ పుంజంబుల మధ్య వసియించి, సుందరారామాంతరంబుల విహరించి, నానావిధ లతాంతసంతాన సుగంధం బాఘ్రాణించి. వన్యమధురఫలంబు లాస్వాదించి సుఖించునట్లు చేసెదను.

భీముఁడు: మూర్ఖురాలా! నీవిచ్చు సౌఖ్యముల నేఁ గూడ స్వప్రయోజకత్వంబుననే పొందఁగలను. అదియునుంగాక, నీ నిమిత్త మఖిల బాంధవశ్రేణిని వర్జించివచ్చిన యెడలఁ గొందొక కాలంబుండి నాపై వలపు తీరిన తదనంతరంబ నన్నువిడనాడెదవు. అప్పుడు పూర్వవర్జిత బాంధవశ్రేణి నాకెట్లు లభించును. లోకంబునఁ బితృ వియోగంబున జగంబంధకారబంధురంబగు; సహోదర మరణం

ఋన దక్షిణబాహుచ్చేదనక్లేశంబు కలుగు? భార్యావియోగంబు కలిగిన మరల వింకొకతెను జెట్టపట్టవచ్చును. జననీ జనక సహోదరుల సంపాదించుట దుర్లభంబు. కావున వీరల విడువను. నీ విష్ప్రయోజన ప్రలాపంబు లింకమాని నీమార్గంబునంబొమ్ము. కాకున్న నీపాట్లు నీవ యెఱుంగఁగలవు. ఛీ! ఛీ! పోపొమ్ము.

హేడింబ: (తనలో) ఎన్నివిధంబుల వీనిం బ్రేరేపించినను దృఢమన స్కుండై యున్నవాఁడు. వీనిని భయపెట్టి చూచెదను (ప్రకాశ ముగా) అయ్యా! భవద్దీనధశంజూచిన నాహృదయంబు చలించు చున్నది. నాసహోదరుండు సురాసుర యక్షరక్షోనాథ దుర్నిరీ ఙ్మండు. ఆతండు విమేషంబున మిమ్ముఁ జంపఁగలండు. అది గాక యింత మనయట కలిగి నన్నుఁగూడ వదించును. కావున నిజప్రాణ రక్షణాభిలాషివై యైన నన్నుం బరిణయంబు గమ్ము. ఎంత యాప్తుఁడైనను స్వప్రాణంబులకంటెనధికుండు గాదుగదా!

భీముఁడు: (కోపముతో) ఓసీ! చండాలురాలా! నీకెన్నిభంగుల బుద్ధి చెప్పినను విసవవుగా. నీ సహోదరాధమ ప్రతాపంబు లనుక్షణంబు క్లామించుటచే నాహృదయకలంకము తలఁగదు. నేను నిన్నుం బాణిగ్రహంబు చేయను. సహోదర జననీ రక్షణంబుకంటె నాత్మరక్షణం బధికంబు గాదు. వారే దెనఁబోయిన నేనెట్లే యరిగెద. అబాల్య వర్ధిత స్నేహులైన మా సహో దరులకంటె నీ వధికురాలవా!

హేడింబ: మహాత్మా నాయెఱుంగు తెఱుంగు మఱుంగులేక యెఱింగించి తిని. ఇంక దేవరయిష్టంబు, నాభాగ్యంబు.

(తెరలో, గలకలము)

హిడింబుడు: అహో దురాత్మరాలా! హిడింబా! ఆ మనుజాధములతో
గూడ నిన్నుఁ దప్పక తుదముట్టించెద. హో దురాత్మరాలా!
చచ్చితివి. ఇదిగో (అని ప్రవేశించుచున్నాడు)

హిడింబ: (భయముతో) మహాత్మా! శరణాగత రక్షకా! రక్షింపుము.
మత్స్యహోదరుండు నన్ను వధియింప వచ్చుచున్నాడు.

భీముడు: (కోపముతో) ఆదురాత్ముని మదీయ దుర్వార బాహదండవిచ
లిత గదాదండ ఘాతంబునం బరిమార్చి. కండకావరముమాన్చి,
దండధరుమందిరంబున కతిధిం గావించెద. అబలా! నీ కభయ
ప్రదానం బొసంగితిని. భయములేదు. నాయండ నుండుము.
ఏడీ? ఆ దురాత్ముండు రాఁడేమి? (అని దిక్కులు చూచు
చున్నాడు)

హిడింబ: (భయముతో) అయ్యో! మదగ్రజం దంతకాల రౌద్రాకారం
బున నన్నును వీరలను దునుమ వచ్చుచున్నాడు. అయ్యో! ఏల
యితని యాజ్ఞ తీర్పనైతిని ఈ నరు నేల మోహించితిని. ఈ
నరుండాతని గెల్పెనేని సరే లేకున్న మోసంబగు. అయ్యో!
దైవమా! (విలపించుచున్నది)

హిడింబుడు: ఓరోరి నరాధములారా: ఓసీ దురాత్మరాలా! అతి శీఘ్ర
కాలంబున మీరు నాచే మడియఁగలరు. ఎక్కడున్నారు? [అని
వచ్చి] అందఱికంటె ముందు జ్ఞాతృద్రోహము గావించిన
యీ హిడింబును బరిమార్చెద. [మీదికి వచ్చుచున్నాడు]

భీముడు: [తనలో] కాలజీమూతవ్రాతనీలకాయుండై మహామేరుహేమా
వల గుహాప్రతిమాన వక్త్రంబుతెఱచి యాతఁ డంజన ధరాధరేం

వ్రంబు చందంబునవచ్చు చున్నాఁడు. అగ్నికణంబులట్ల వీని నేత్రంబు అరుణంబులుగనున్నవి. వాని దెస భయమేమి ? రానిమ్ము.

హిడింబుఁడు: ఓరోరీ నరాధమా! మహాబలవంతుఁడనని గర్వముతో నొడ లెఱుంగక మదీయ వనంబునకు బంధుజనంబులతో వచ్చియుంటివి. నీయాయువు చెల్లినది. నిర్జరులైన నాతోఁ గయ్యమువర్జింతురు. దుర్బలుండవు నీవెంత. అదిగాక నాచెల్లెలిని రక్షింప దక్షిండవని యెంచి దానిం జేరఁదీసితివిగా. రారమ్ము. విన్నును దానినిగూడఁ బిండిచేసెదను.

భీముఁడు: [కోపముతో] ఓరోరీ! దుర్మదాంధ! భవద్గర్వావహరణంబొనరించు మహాబల వందనుం డిచ్చట నున్నవాఁడు. అంతకాంతకాంతకు లంతరాయము గల్పింపఁదలంచి వచ్చినను నీ యంతంబుఁజూచెదను. [తనలో] మత్స్యహోదరులు మా వ్రహ్మహరణ ద్వానంబులువిని మేల్కొనఁగలరు అందుచే వీనిని దవ్వగాఁ గొని పోయెదను.

[అప్పుడు కుంతి, ధర్మజ, అర్జున, నకుల, సహదేవులు, హిడింబ వ్రవేళించుచున్నారు]

ధర్మ: తమ్ములారా! ఇమ్మహా విశాచర వృకోదరుల యన్యోన్య ప్రహరణంబుల ద్వానంబులు మనకు నిద్రాభంగంబు గావించినవి. వీర లిచ్చోట యుద్ధము చేయుచున్నవార్త యా రక్కసి చెప్పినది. అదిగో యిరువురును యుద్ధము చేయుచున్నారు.

అర్జు: అపి సత్యమే. [భీమునిఁజూచి] అన్నయ్యా! యీ రాత్రించరాధ మునతి త్వరితంబుగ వధియింపుము. నేనుగూడ వచ్చి తోడ్పడుదునా ?

భీముడు: తమ్ముడా! బలహీనుడగు నిద్దురాత్మునిఁ బంచత్వంబు నొందించుటకు భవత్సాహాయ్యమేల. పరమపాతకుండగు నిద్దురాత్ముండు బుద్ధిజాడ్యజనితోన్నాడుడై ఇమ్మహాగహనము ప్రవేశించిన యదృష్ట హీనులగు పాంధజనంబులం బరిమార్చి భక్షించి మత్తిల్లి యున్నాడు. నేఁడువీని మదము నదమదము గావించెద. ఉండుము.

హిడింబుడు: ఓరీ! నరాధమా! నన్నుంబరిమార్చువాఁడవు నీవా!

[యద్ధముచేసి హిడింబుఁడు వడిపోవును.]

భీముడు: అమ్మా! కుంతీ! అన్నయ్యా! శత్రుసంపారణ కృతకృత్యుండగు భీమసేనుండు నమస్కరించెడును.

కుంతి: కుమారా! దీర్ఘాయుష్మంతుడవు గమ్ము! భవద్దుర్వార ప్రతాపాబోధానలంబున కీ హిడింబుండే ప్రథమ శలభంబు.

చర్య: తమ్ముడా! చిరంజీవివిగమ్ము! నీ అరిసంహారణ నాటకంబున కిదే నాంది. ఈరీతినే పాండవేయసింహులఁ బరిమార్చుదలంచి వచ్చెడు శత్రురాజరాక్షసమదేభవర్లంబులు నీచేఁ జచ్చునుగాక.

అర్జు: [తనలో] ఇమ్మహాదైత్యుని వధియింప నేరి శక్యము. మత్సహోదరు బాహాబోధము శ్లాఘనీయము.

ధర్మ: తమ్ములారా! వారణావత పురవాసము చేసి లాఙ్ఘ్య గృహదహనమున బ్రితికి యివ్వనంబుఁజొచ్చి హిడింబాసురశత్రుచ్చేదనము గావించినారముగదా! ఇంక నెందైనను నొకజనపదంబుననో, నగరంబుననో నివసితము. కావున నిమ్మహాకాంతారము విడిచి పోదము రండు.

అందఱు: అట్లాచరించుట యావశ్యకము. (అని పోవుచున్నారు.)

హిగింబ: (వారివెనుకఁబోవుచు) ఈతనిపై వలపున నా సహోదరుఁబాసి కఠినచిత్తురాలనై యుంటిని. ఈతఁడు నన్నుఁబరిణయంబగునో కాఁదోగదా ! అయినను పీఠలవెంటఁ జనియెద.

భీముఁడు: (కోపముతో) ఓమూఢురాలా ! ఇంకను మమ్మునుసరించి యిటురాగతంబేమి ? ఇంక వచ్చినచో నీ సహోదరు డెనకు నీవు నుం బోఁగలవు. పో, పో. దురాత్మురాలా !

హిగింబ: (కదలక నిలఁబడును.)

భీముఁడు: ఏమీ, మూఢచిత్తురాలా ! నిన్నంతంబునొందించెద. చూడుము. (అని మీఁదికి బోఁబోవుచున్నాఁడు.)

ధర్మ : (పట్టుకొని) ఈ మహాగృహమునకుఁ గారణమేమి ? వధార్హుం డగు దురాత్ముండు వధియింపఁబడెనుగదా ! ఇదియబల. వధకన ర్హురాలు. దీనిపై నాగ్రహింపఁబోకుము.

భీముఁడు: (కోపముతో) అన్నయ్యా ! ఇద్దరాత్మురాలు మనకాత్రీవుం డగు హిడింబుసురు చెలియలు. శత్రుశేషము ఋణశేషము గూడదని యార్యులువక్కాణింతురు. భ్రాతృవధవ్యథచే మనకిది కొండొక యవకార మాచరింపఁ గలదు. శత్రునిర్మూలన మాచ రించునపుడు మిత్రుల చందంబుననుండి యసాధారణమైన యవ కార మొనరింతురు. అదిగాక యిది రాక్షసాంగన. కామరూపిణి. దీనిని విశ్వసింపరాదు. మఱియు నిది నన్నుం బరిణయంబు గమ్మని విజ్ఞాపనము చేయుచున్నది. నా కది యనమ్మతము గావున దీని వధి యించుట యుక్తము.

ధర్మ : తమ్ముడా ! శ్రీహత్యయు, గోహత్యయు, బ్రాహ్మణహత్యయు
మహాదారుణపాతకంబులు, ఈ ధర్మరహస్యంబెఱిగి
వర్తింపుము.

హిడింబ : [కుంతియొద్దకుఁబోయి] దేవీ ! నమస్కారము. నా విజ్ఞాపన.
మొండు గలదు. మన్నించి యాకర్ణింపుము. సకల భూతజాలంబు
లకు మన్మథవ్యధ సహజంబు. భవత్తుమారరత్నంబగు నిమ్మహా
తేజనిపై నాకభిమతంబుగలిగినది. వానిని నన్నుఁ బరిణయంబు
గమ్మని బోధింప నా ప్రార్థన. మీఁదఁ దమచిత్తము. నా
భాగ్యము.

కుంతి : (ఆలోచించి) కుమారా ! భీమసేనా ! ఈ యంగన రక్షేభామిని
యని మనమునఁ చింతింపక దివాహముగమ్ము.

ధర్మ : అమ్మగారి యాజ్ఞానుసారము వర్తించుట మేలు.

హిడింబ : అయ్యా ! నేను గామరూపధారిణిని. ఆగతానాగత వర్తమానం
బుల నెఱుంగుదు. సహస్రయోజన దూరమైన విమేషమాత్ర
మునఁ బోగలదానను. నిర్జరాదులకైన దుర్లభంబగు పదార్థ
ముల నొక్క ముహూర్తమందు సంపాదించ నోవుదును-మీకొక్క
తార్కాణం బెఱిగింతు. దానంజేసి మన్మహామహిమంబు తేట
పడఁగలదు.

ధర్మ : అదియుక్తమే. తత్క్షణమెఱింగింపుము.

భీముడు : రాక్షసస్త్రీల కిట్టి యసాధారణ ప్రజ్ఞలుండుట నే నిదివఱకే
యెఱుంగుదు.

హిడింబ : మీరందఱివోవుటనుండి తేజోభాస్వన్నితుగ్నిండగు శాలిహోత్రు
నాశ్రమమునఁ బ్రవేశింపఁ గలరు. అందు మానసపరోవర ప్రతి

మానసరోవర రాజంబొందుగలదు. తదీయ స్వాదుసలిలాస్వాదనమొనరించు నరులకు భుభుజిపిపాసాయానంబు లేనమయంబునను గలుగవు. ఆ పద్మాకరంబా శాలిహోత్రముని నిర్మితంబు. అదిగాక శ్రీమహాదేవ పాదారాధనపారాయణుండును, విజతపఃపరితర్పితనారాయణుండు నగు బాదరాయణుండు మీకుం బ్రిత్యక్షంబై హితోపదేశ మొనరింపఁ గలఁడు. ఇంతవఱకెఱింగించితి. మీఁది వృత్తాంతంబు మీకే తేట పడఁగలదు.

అందఱు : [ఆశ్చర్యపడుచున్నారు.]

ధర్మ : ఇది మిక్కిలి యక్కజము.

అర్జు : ఇట్టి చిత్రంబు లెచ్చటను లేవు—

భీముఁడు : మనపని యింతటితో ముగియలేదు. మనము మహారణ్యంబులం దిరుగుటకే జన్మించితిమి గావున నింతకంటె నెక్కుడు చిత్రంబులం జూడఁగలము.

అర్జు : అదియును సత్యమే.

ధర్మ : తమ్ముడా ! భీమసేన ! ఉత్తమక్షత్రియప్రవరుండగు మహారాజకుమారునకు నష్టవిధ వివాహములందును గాంధర్వంబు మానసీయము గావున నీ రక్షకన్యకను వివాహమాడుము. నా వాక్యముం దీసివేయకుము.

కుంతి : కుమారా ! భీమన్నా ! ఈ యుధిష్ఠిరుండు విఖిల ధర్మాధర్మ విచక్షణుండు. ధర్మవిరుద్ధంబైన కార్యంబును నీ కాజ్ఞాపింపఁడు గావున నిక్కన్యకు నీవు పెండ్లియై పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి గంచుము.

ధర్మ : అమాత్య ! అగ్రసహోదర మాతృవాక్య పరిపాలన మొనరింపు.
కరుగక సహోదరుండు సంక్రందననందనుండు పార్థిండు

లింక

సౌఖ్య

చం॥

ఒక

న

అ

త

సారవర్తనుండగు నకులుం దీ కార్యంబున దేవర
చెప్పటకు క్షమియింపవలె నని పార్థిండుచున్నాడు.

! మాయందఱి యభిప్రాయమును, ముఖ్యముగా సీ
శాభీష్టమును, దీర్పవలయును.

అక్షే

సంచ

రండు

అన్నయ్యా ! అగ్రసోదరుండు బ్రహ్మచారియై
నిష్ఠసోదరుండు వివాహమాడుట ధర్మవిరుద్ధముగాదా;
లధర్మజ్ఞులయ్యు నిక్షేల వాక్కుచెప్పరు.

మన్నా ! అగ్రజాజ్ఞాయొసంగినఁ గనిస్తుండు వివాహ
ధర్మ : అయ్యో ! దానం దోషములేదు. కావున వేగమే యామెకోరికఁ
రించు

అర్జు : శస్త్రా : అగ్రజాజ్ఞానుసారంబుగను, మాతృనియోగ ప్రకా
శస్త్రా : అనుజ సమ్మతంబునను, ఈ కన్యకను బాచిగ్రహణము
న్నను. (అని చేయిపట్టుకొనును.)

మదో : ఒక : గాంధురాజాన్వయ ప్రవర్తనంబునకు, ప్రథమకార్యంబు.

ధర్మ : (త : శ్రీ : భవదనుజ్ఞా సంపాదిత భార్యాసమేతుండనయి వంద
చును, రించుచున్నాను.

చూ

వా

శ : (లేవనెత్తి) చిరకాలజీవితై పుత్రపౌత్రదాహిత
డవయి యఖండైశ్వర్యముతో వర్ధిల్లుము.

భీము : అమ్మా ! నమస్కరించు చున్నాడను.

కుంతి : కుమారా ! పాండురాజాస్వయమును, భరతవంశమును వృద్ధిఁ
బొందింపుము.

ధర్మ : (తనలో) ఈతం దేతన్నారీలోయందై యరణ్యంబులఁ దిరుగు
చుండిన మన కపాయంబురాఁగలదు. (ప్రకాశముగా) తమ్ముడా!
నీవీ బామినితో దినంబుల నీ యిచ్చవచ్చిన తెఱంగున విహరించి
నిశల మా చెంతకు వచ్చుచుండుము.

భీము : చిత్తము. అమ్మా ! పోయినచ్చెదను. అనుజాలారా ! పోయి
వచ్చెదను.

కుంతి : శుభమగుఁగాక !

హిడిం : తేజోమూర్తాండులగు బావగారి కడను, అనన్య ప్రతాపరాసులగు
మఱిందలకడను, బరమ గుణరాశియగు నత్తగారికడను ననుజ్ఞ
గొని పోయివచ్చెదను,

కుంతి : అమ్మా ! కోడలా ! ఈతండు పతి గావున నత్యధిక వినయ
నయ సంభ్రమములతో వర్తిల్లుచుఁ దచ్చిత్తరంజకంబులగు చర్యల
నొనరించుచు పతివ్రతవై యుండుము. పోయిరమ్ము. ఈ మాటు
నిన్ను నపుత్రకంబుగాఁ జూతునుగాక !

భీము : (పోవుచు) ప్రియురాలా ! పుత్రసంతానప్రాప్తి యగునందాక
విన్నుంగూడి వర్తించెద. ఏమ్మట మామఁడను. ఇవినీకు
సమ్మతమేనా !

హిడిం : అట్లేయొనరింపుడు. (ఇద్దరు విష్కరిమింతురు.)

అర్జు : అన్నయ్యా! అగ్రసహోదర మాతృవాక్య పరిపాలన మొనరింపు.
డని ప్రియసహోదరుండు సంక్రందననందనుండు ప్రార్థించుచున్నాడు.

సకు : భవదాజ్ఞానుసారవర్తనుండగు నకులుం డీ కార్యంబున దేవర
కాలోచనము చెప్పటకు క్షమింపవలె నని ప్రార్థించుచున్నాడు.

సహ : అన్నయ్యా ! మాయందఱి యభిప్రాయమును, ముఖ్యముగా నీ
మాతృదేవతాభీష్టమును దీర్పవలయును.

భీముడు : అమ్మా ! అన్నయ్యా ! అగ్రసోదరుండు బ్రహ్మచారియై
యుండఁ గనిష్ఠసోదరుండు వివాహమాడుట ధర్మవిరుద్ధముగాదా!
తమరు సకలధర్మజ్ఞులయ్యు నిట్లేల వాక్రచ్చెదరు.

ధర్మ : అవును. భీమన్నా ! అగ్రజాడాజ్ఞయొసంగినఁ గనిష్ఠుండు వివాహ
మాడందగు. దానం దోషములేదు. కావున వేగమే యామెకోరికఁ
దీర్చుము.

భీమ : అన్నయ్యా ! అగ్రజాజ్ఞానుసారంబుగను, మాతృనియోగ ప్రకా
రంబుగను, అనుజ సమ్మతంబునను, ఈ కన్యకను బాణిగ్రహణము
చేయుచున్నాను. (అని చేయివట్టుకొనును.)

ధర్మ : ఇదియే పాండురాజాస్వయ వ్రవర్తనంబునకు, ప్రథమకార్యంబు.

భీమ : అన్నయ్యా ! భవదనుజ్ఞా సంపాదిత భార్యాసమేతుండనయి వంద
నం బొసరించుచున్నాను.

ధర్మ : తమ్ముడా ! (లేవనెత్తి) చిరకాలజీవితై పుత్రపౌత్రదాహిత్య
సమేతుండవయి యఖండైశ్వర్యముతో వర్ధిల్లుము.

భీము : అమ్మా ! నమస్కరించు చున్నాడను.

కుంతి : కుమారా ! పాండురాజాన్వయమును. భరతవంశమును వృద్ధిఁ
బొందింపుము.

ధర్మ : (తనలో) ఈతం దేతన్నారీలోలుండై యరణ్యంబులఁ దిరుగు
చుండిన మన కపాయంబురాఁగలదు. (ప్రకాశముగా) తమ్ముడా!
నీవీ భామినితో దినంబుల నీ యిచ్చవచ్చిన తెఱంగున విహరించి
నిశల మా చెంతకు వచ్చుచుండుము.

భీము : చిత్తము. అమ్మా ! పోయివచ్చెదను. అనుజులారా ! పోయి
వచ్చెదను.

కుంతి : శుభమగుఁగాక !

హిడిం : తేజోమూర్తాండులగు బావగారి కడను, అనన్య ప్రతాపరాసులగు
మఱిందలకడను, బరమ గుణరాశియగు నత్తగారికడను ననుజ్ఞ
గొని పోయివచ్చెదను.

కుంతి : అమ్మా ! కోడలా ! ఈతండు పతి గావున నత్యధిక వినయ
నయ సంభ్రమములతో వర్తిల్లుచుఁ దచ్చిత్తరంజకంబులగు చర్యల
నొనరించుచు పతివ్రతవై యుండుము. పోయిరమ్ము. ఈ మాటు
నిన్ను నపుత్రకంబుగాఁ జూతునుగాక !

భీము : (పోవుచు) ప్రియురాలా ! పుత్రసంతానప్రాప్తి యగునందాక
విన్నుంగూడి వర్తించెద. పిమ్మట మామజాడను. ఇదీనీకు
సమ్మతమేనా !

హిడిం : అట్లేయొనరింపుడు. (ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

ధర్మ : అమ్మా ! మనమింకఁ విచ్చోట నిలువఁ దగదు. వేఱొండు స్థలమున కరుగవలయు. తమ్ములారా ! రండు పోదము. మనకష్టము లింక వేగమె తీఱఁ గలవని నాకు కుభశకునము లగుచున్నవి. కష్ట సౌఖ్యములు రెండును కాశ్వతములు గావు.

చం॥ ఒకయెడఁగానవంబున మహోగ్రదవానలకాంతి యుండఁగా నొక యెడ నంధకారమచి యుగ్రతరంబుగ వ్యాప్తమయ్యెడున్
అకట ! శరీరమందు సుఖ మంతరితంబయి యుండ నింక వే
ఱొక విషయాద్ధిమై వ్యధల నొందుచు దేహి నటించుకై వడిన్.
అట్లే మన భీమసేనకుమార వివాహానందమును మహారణ్య సంచార విచారమును మనమునకు బాధసేయుచున్నవి. పోదము రండు.

(తెరలోఁ గలకలము)

ధర్మ : అయ్యో ! మన భీమసేనకుమారుఁడు లేకపోయెనుగదా ! (విచారించును.)

(అందఱు భయముతోఁ జూచుచున్నారు.)

అర్జు : శస్త్రాస్త్రధనుర్ధరుండగు నర్జునుండుండ భయమేటికి?

(భీమసేన, ఘటోత్కచులు ప్రవేశింతురు)

ఘటో : ఓహో ! తండ్రిలారా నమస్కారములు.

ధర్మ : (తనలో) ఈతఁడు నిశాచరుండయ్యు తండ్రిలారా ! యనుచున్నవాఁడు. ఎవ్వరోచెప్పుమా ! రూపరేఖావిలాసంబులంబోల్చి చూడ భీమసేనునట్లున్నవాఁడు. హిడించి యట్లు కూడ నున్న వాఁడు.

భీము : అన్నయ్యా ! వెలువకుడు. ఈతండు దుష్టరాక్షసుండు గాడు.
మత్పుత్తుండు ఘటోత్కచుండు.

ధర్మ : తమ్ముడా ! పీడొక్క దుష్టనిశాచరుడని భావించి భయపడి
తిమి. ఈతండుమన కుమారుడా :

ఘటో : తండ్రిలారా ! నేను మీ కుమారుడను. నేను మీ కడనున్న
నా కాహార విహారంబులు చాలవు. మహారణ్యంబులందిరుగుచు,
మీమనంబున నన్నుం దలంచుకొన్నమాత్రంబున వచ్చువాడను.
నాయవనరం బగుడు నన్నుం దలంచుకొండు. నకల కార్యసాధన
మొక్కముహూర్తంబున నిర్వర్తించెద. నేఁ బోయివచ్చెదను.

అందఱు : మంచిది. (ఘటోత్కచుండు నిష్క్రమించును)

భీము : అన్నయ్యా ! ఈతండు నాకును, హిడింబకును సద్యోగర్థంబున
జనియించిన పుత్రుండు. అపారబలుండు.

ధర్మ : తమ్ముడా ! ఆనందజనకమైన వార్తవింటిని.

అర్జు : అన్నయ్యా ! ఇంక మనమీయరణ్యంబున నిలువఁ దగదు.
వేటొండు చోటికిఁ బోదము.

ధర్మ : అవును. వేగమే పోవుదము. (కొంతదూరము నడచి)

అర్జు : మహారణ్యము గడచినట్లు తోచుచున్నది.

కుంతి : అవును. నా పాదములందుఁ గంటకాదు లంతగా దిగుటలేదు.
ఇది యరణ్యంతభాగమని తోచుచున్నది.

సహ : అవును. ఘాతుకమృగవ్రాతముల కూత లంతగా వినఁబడు
చుండుటలేదు. నాకును నట్లే తోచుచున్నది.

ధర్మ : అవును. ఇది యరణ్యాంతభాగము. అదిగో మహాశ్రమం బొక్కటి కనబడుచున్నది. ఇది యెవ్వరిదైయుండవచ్చును ? (ఆలోచించి) ఆ : స్ఫురణకు వచ్చినది.

చం॥ పరమపవిత్రుఁడున్ నిమలపాపక దివ్యచరిత్రుఁడున్ మహా
దురితలతాలవిత్తుఁడును, దుర్గుణకానన వీతిహోత్తుఁడున్
స్ఫురదురుకాంతిమిత్రుఁడును, శోభితగాత్రుఁడునై నయట్టి యా
పరముని శాలిహోత్తుఁడు నివాసముచేసెడు నాశ్రమంబగున్॥

భీము : అన్నయ్యా : మున్ను హిడింబ వచించిన తెఱంగున నియ్యాశ్రమంబునకే వచ్చినారము. దానిమాట సత్యమే.

ధర్మ : తమ్ములారా : మనమయ్యాశ్రమంబునఁజొత్తమరండు. [అందఱును ఆశ్రమము ప్రవేశించి] అహాహా : తమ్ములారా : ఈ యాశ్రమరమణీయతఁజూడ నిందే వసింప మనసగుచున్నది. అహాహా : ఏమి యీ మునివల్లభుని తపోమహత్త్వము.

ఉ॥ శారికసంతతుల్ నిలుచు సర్పఫణంబుల ఛాయలందునన్
జేరి మయూరపింఛముల నీడలవాసము చేయుసర్పముల్
కీరములున్ బిడాలములు కేళియొనరెడి నెయ్యమొప్పఁగన్
వారణసింహముల్ సహజవైరమువీడి చరించునిచ్చటన్॥

చం॥ నిరతము మౌనివర్యు లతినిష్ఠ నొనరెడు నధ్వరంబులన్
దొరకాను నాజ్యహోమముల ధూమము లంబరమార్గమాని జే
నరుగుచునుండె నాకమున కల్లదె హవ్యవదార్థముల్ గొనన్
సరగున రండటంచుఁ ద్రిదశవ్రభుముఖ్యులఁ బిల్వనోయనన్॥

అహాహా : కురంగ శాబకంబులు కురంగలించుచు మంజునికుంజ
పుంజాంతరంబుల నల్లనల్లన దాగుడుమూత లాడుచున్నవి.

అదియునుగాక వాయువులు చంపకమల్లికాది నానావిధసూనవితా
నంబులపైనుండి సుగంధదాయకములై వీచుచుండుట చూచితివా;
మహిమహంబు లాఱుముతువుల ఫలకుసుమంబులతోఁ గూడినవై
యెట్లు నేత్రంబుల కపూర్వపర్వంబొనర్చుచున్నవో.

అః: అన్నయ్యా! యియ్యాశ్రమ రమణీయతఁ జెప్పనలవికాదు గాని
మార్గాయానమున నలసి తూలిపడుచున్న వీరల కింపుక
జల మిడవలయును. కావున సరోవరమున్న యెడకుఁ బోవుదము
రండు.

ధర్మ: తమ్ముడా! మునిపుంగవు ననుజ్ఞలేక సరోవరము ముట్టరాదు.
ఆ తీర్థండ్రి దర్శనముచేయుదము రండు. అదిగో! మహాతపం
బొనరించుచు శాలిహోత్రుండు శిష్య సంఘముతో నాదెన నున్న
వాఁడు. అచ్చటి కేఁగుదము రండు. (అనిపోయి) మునీంద్రా
అనుజనమేతంబుగా నమస్కరించుచున్నాఁడను.

శాలి: ఓస్పితార్థసిద్ధిరస్తు! ఓయీ! నీవెవ్వండవు?

ధర్మ: మహాత్మా!

ఉ॥ భారతవంశ జాతుఁడను బాండునృపాల సుతాగ్రజన్ముఁడన్
పేట యుధిష్ఠిరుం డనఁగ వెల్లడియయ్యె జగంబులందునన్
వీరలు మత్సరహోదరులు పేరిమి నీయమ మాతమాకు దు
ర్భారతపోధనుండఁచున వ్యాసుఁడు మాకుఁ బితామహుండగున్॥

శాలి: అట్టిమహారాజపుత్రులు మహారణ్యంబులఁ దిరుగుటకుఁగారణ
మేమి? అతివేగంబున నుడువుఁడు.

ధర్మ: మహాత్మా! దాయాదులచేవంచించబడి మహారణ్యంబులే శరణ్యంబులుగా నుంటిమి. జనక విహీనులమగు మూడై కటాక్ష నిరీక్షణంబులంబింపి రక్షింపుడు.

(వేదవ్యాసుడు ప్రవేశించును)

ధర్మ: అహో! ఘనాఘనశ్యామల శరీరంబుతోడను, దండకమండలుపులతోడను ఘనజటాజూటములతోడను రెండవ ధూర్జటి విధంబున నదె విజారాధనవరితర్పితనారాయణుండగు కృష్ణదైవపాయనుండు మనలఁ గటాక్షింప వచ్చియున్నవాఁడు. తమ్ములారా! పోయి నమస్కరింతము.

అందఱు: చిత్తము.

ధర్మ: మహానుభావా! శ్రీకృష్ణ దైవపాయనా! నమస్కారము.

ఉ॥ శ్రీయుతమూర్తి! దివ్యమునిసేవిత చారువదాంబుజాత! శాపాయుధనాథ! భారతమహాన్వయవర్ధన! వేదవేద్య! యామ్నాయ విభాగమున్ సలిపి మానవలోకము సుద్ధరించు దైవపాయన! నీమహామహిమ వర్ణన సేయఁదరంబె మాకిలన్॥

వ్యాస: కుమారులారా!

ధర్మ: మహాత్మా!

చం॥ జనకుఁడు దీతమాకకట శైశవమందున దిక్కులేదికన్
ఘనులముగాము, బాఱరము, కౌరవనాథుఁడు మమ్ముఁజంపగాఁ
దనయునితోడఁగూడె, నికదాము కటాక్షనిరీక్షణంబులకా
గనుఁగొని. చేర్చియొక్కదరి, కావుఁడు కౌరవవంశవర్ధన॥

వ్యాస: ఆ! కుమారులారా! ఏలయిట్లు కడుపు వగుల దుఃఖించెదరు. దురాత్ములగు కౌరవాధములు మీయెడ మహాపరాధంబు గావించి రవి తపోమహత్త్వంబున నాత్మనెఱింగి యరుగుదెంచితిని. ఆ పాపకర్ములగు కౌరవాధములు తమ దుర్నయంబు ఫలంబును వేగమెఱుఁగింపఁగలరు. మీరీ శాలిహోత్రమునివల్లభు నాశ్రమనంబుఁ గొందొక కాలంబుండి యనంతర మేకచక్రపురమను భూసురాగ్రహారమున మాతృసమేతులరై భూసురవేషంబున నుండుఁడు. తదనంతరంబు లగ్గుకాఁగలదు. మదీయవాక్యంబు మనంబున విశ్వసించిచెప్పినట్లు వర్తింపుఁడు. శుభము కాఁగలదు. అమ్మా! కుంతీ! నీవుండికూడ కుమారుల నిట్లు వాపోవనిచ్చెద వేమి? వారల నూరార్చుము, (తనలో) ఆమెయు స్త్రీ గదా! ఆమె నూరార్చుటకు వేఱొకరుకావలయును. (ప్రకాశముగా) నేఁబోయివచ్చెద. శాలిహోత్ర మునీంద్రా! యీ కుమారులు నీ యాశ్రమంబున నున్నంతకాలము నాకు మాటుగాఁ జూచుకొను చుండవలయు.

శాలి: చిత్తము.

ధర్మ: మునీంద్రా! నమస్కారము.

వ్యాస: ఈప్రితార్థ సిద్ధిరస్తు! (అని విష్కరించును)

ధర్మ: శాలిహోత్రమునీంద్రా! దాహముపెల్లగ నగుచున్నది. మాకించుక జలంబు లనుగ్రహింపవలయును.

శాలి: కుమారులారా! ఇయ్యాశ్రమంబుననొక్క సరోవరంబుగలదు. అందలి జలంబులు ద్రావిన నాకలియు దప్పియు నుండవు. అందలి స్వాదుజలపానము కావింపుఁడు. వ్యాసవచన ప్రకారము

మీరు నాయాశ్రమంబున నుండుడు. తదనంతర మేకచక్ర పురంబున కరుగుడు.

ధర్మ: మునీంద్రా! అట్లయిన జననీ సోదరులతో నానరోపర బలంబుల ద్రావి యుచ్చోట నుండెదము.

శాలి: అవును. అట్లులే పొండు. దాహముతాగి యించుకనేమి మహీ రుహచ్ఛాయ శయనింపుడు. మాకును తపోనిష్ఠనుండెడుకాల మయినది. (అని వెడలును)

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

తృతీయాంకము

1 వ రంగము

వృద్దేశము: ఏకచక్రపురమునందలి వివ్రగృహము.

(బ్రాహ్మణుడు, శిష్యులు ప్రవేశింతురు.)

బ్రాహ్మ: అవును మీరుచెప్పినట్లు సామోద్ధానము మిగులశ్రవణాసంద కరంబే. అది మముబోటి ఘనాంతస్వాధ్యాయ పరులు పఠించిన యెడల వినువార లమందకుతూహలము పొందఁగలరు. అయి నను గానవిద్యకేమి? ఋగ్యజుర్వేదంబులు రెండును పదకృమ జటాఘనాంతములవఱకును బఠింపుడు. ఓరీ సోమశర్మా! నీ

వెక్కడరా చదువవలసినది : ఓరీ నారాయణభట్టా ! ఓరీ శంకరా : ఓరీ హరిశర్మా ! మీమీవననలనారంభించి వేగముగా నాలుగు సంతలు చెప్పుడు. అవలఁ బనియున్నది. ఈ పురమున రాజగృహంబున రాజుగారితండ్రి సాంవత్సరికము. అచ్చటికి రమ్మని పిల్చిరి. పోదము త్వరగాఁగానిండు.

సోమ: అయ్యా ! మూఁడుదినములనుండియు అనధ్యయనము కాఁబట్టి మునుపు మీరు చెప్పినదంతయు నీ మూఁడుదినములలోపల మఱచితిని.

హరి: ఓరీ ! మూఁడుదినము లనధ్యయనము వచ్చినదా :

సోమ: ఏమి? నేనబద్ధము చెప్పినానుకాఁబోలును. ఆటమొన్న చతుర్దశి దినము. మాసశివరాత్రి. మొన్న అమావాస్య, నిన్న పాడ్యమి యగుటచేత మానితిని.

హరి: అవును. అవును. నిజమే !

ప్రాహ్మ: ఓరీ ! మూర్ఖుడా ! అనధ్యయనపు దినమున కొత్తవనసలు వల్లించుటకూడదుగాని ప్రాతవి చింతనచేయుటకేమిరా ! నీకు వంక దొరకినఁజాలును. ఓరీ ! హరిశర్మా ! నీ వెక్కడఁబసన వల్లించుచుంటివిరా ! వేగముగాఁజెప్పుము.

హరి: అయ్యా ! అసలునేను నారాయణోపనిషత్తు చదువుచున్నాను. కాని సోమశర్మకు మూఁడుదినము లనధ్యయనము వచ్చినదేకాని నాకాఱుదినము లనధ్యయనమువచ్చినది.

సోమ: ఓరీ ! నన్నిండాఁక మూఁడుదినములువచ్చినవాయని యాక్షేపించి తివిగాదురా ! ఇప్పుడునీకాఱురోజులు వచ్చినవిగా ! నాకంటె రెండాకు లెక్కువ చదువుకొంటివిగాఁబోలును.

బ్రాహ్మ: అఱురోజు లెక్కడివిరా !

హరి: అయ్యా ! చెప్పెదనువినుండు. సోమశర్మ మూఁడురోజులకు లెక్క చెప్పెనుగదా ! అంతకుఁగ్రితము నందొక నాడుఁజిమి నది. ఆరోజుచదువులేదుగదా ! అంతకుఁబూర్వదినంబు బంధువులు వచ్చినారుగదా ! అవిలెండు ననధ్యయనపురోజులుగదా ! ఇంకొకటియేదోయున్నది. జ్ఞాపకమువచ్చుటలేదు.

బ్రాహ్మ: ఇంక నీచండాలురకు స్వాధ్యాయమురాదు. వీరలను మాయించి నుండి లేవఁగొట్టెదను. ఓరీ ! సోమశర్మా ! యీదినముననైన సంత నారంభింపుమురా. త్వరగానారంభింపుము. ఇదివఱకు నీకేమి వచ్చినది ?

సోమ: ఇదివఱకు నాకింటియొద్ద నమకము, చమకము, శ్రీసూక్తము, పురుషసూక్తము, అన్నసూక్తము, దశాంతులునైనవి—ఇక్కడ శౌతము, అశ్వమేధాంతము పఱకుఁజదువ వలెనని వచ్చితిని. కాని మీరు స్మార్తము ముం దారంభింపు మనుచున్నారు. అది రాలేదు. అందుచే నిప్పుడు వేదమైదవ యష్టక ముపకృమించి నాను. మీరు చెప్పుటచేకాని నాకుతెలియునట్లుచెప్పరు. అదిగిన దర్బాసనపుద్రాడు తీసికొనివెన్ను బద్దలు కొట్టుదురు, ఏమియు రాదు నాకు. అట్లా చదువు కాదుగాని మరణమువచ్చినది.

బ్రాహ్మ: ఈసోదె యంతయు నెవ్వరు చెప్పుమనిరి. నీవు చెప్పినమాట చూడఁగా నీకేమియు రాదని యర్థమైనది. ఇన్నాళ్లనుండి చదివి యేమియు రాదని యేడ్చెదవేమిరా ! భార్య రజస్వలయై నాల్గు సంవత్సరములైనది. పుట్టినింటనున్నది. విద్యార్థివై వచ్చి నీవి

చ్చటనుంటివి. నీకేమియుపయోగమురా ! (అని దర్బాసనపుఁ దొడుతున్నది).

పోమ: చదివెదనండి.

బ్రాహ్మ: ఇంకెప్పుడు? మఱియిప్పటికి ముప్పదిమూఁడు సంవత్సరములు వచ్చినవి, సరే, దానికేమిగాని, యీదినముదయమున నా వన్న పెండుకుఁజదువలేదు.

పోమ: ఈ దినము గుర్వాణిగారు స్నానముచేసినదినము. ఇల్లువాకిలి అలికి పిల్లవాండ్రొకన్నముపెట్టి అంట్లతోము నప్పటికీవేళయైనది. ఈ మూఁడుదినములనుండియు నాపని యింతే. శుక్రూషావేదాధ్యయనము కాదు గాని అడ్డమైనచాకిరి చేయుచున్నాను.

బ్రాహ్మ: (తనలో) ఆపని బాగుగానేయున్నది. (ప్ర. గా) అట్లయిన విప్పుదారంబించు. చెప్పెదను.

పోమ: నేను వారముచెప్పిరాలేదు. పొద్దుటినుండి పనితోఁదెమలక యుండుటచే మఱిచితిని. ఇప్పుడునేను బోవలయును. (లేచిపోవును)

బ్రాహ్మ: సరే. అట్లయిన నేడు పో.

పోమ: విడ్డుచునేయున్నాను. ఏడువక మఱేమున్నది. (వెళ్లును)

బ్రాహ్మ: హరికర్మా ! నీవు చదువురా! నీవు, చదువురాదుగాని నాయెము కలు కటకట కొఱుకుచున్నావు. చదువు. సంతతరంబించు. వచ్చినదాకఁ జదివి వల్లింపుము.

హరి: నా మాధుకరభవంచి నిన్నరాత్రి యెలుకలుకొట్టినవి. అదికుట్టు కొనుటకు సూది, దారముకొఱకు వచ్చినాను.

బ్రాహ్మ: ఓరీ: మూర్ఖుడా! ఇంక నీకుఁ జదువు రాదురా! (అని కొట్టుచున్నాఁడు)

హరి: ఈ కఠినాత్ముఁడు నన్నుఁ బెట్టుకొని తినుచున్నాఁడు. నే నెక్కడ నుండి లేచిపోయెదను.

బ్రాహ్మ: ఓరీ: పోయి ఒకసారి మాకుఱ్ఱవానిని రమ్మని చెప్పుము.
(అప్పుడు బ్రాహ్మణ కుమారుఁడు ప్రవేశించును)

కుమా: నాయనా! నిన్న నీవు నాకిచ్చిన వనస వచ్చినది. ఇంకొకటి చెప్పు. త్వరగాచెప్పు, చెప్పరా నాయన?

బ్రాహ్మ: ఆ! చెప్పదను విను, వల్లించు, ఓరీ: హరిశర్మా: నీవు కూడ నీ వనసంత చెప్పివెళ్లు (అని చెప్పును.)

కుమా } చెప్పకొను చున్నారు
శిష్య }

(బ్రాహ్మణుని భార్య ప్రవేశించుచున్నది)

భార్య: (తనలో) ఈయన యెల్లప్పుడును విద్యార్థులకువేదము చెప్పుచుఁ గూర్చుండుటయెకాని, యింటిలో నేమి కావలసినది యడుగఁడు. ప్రతి వస్తువునకు నాడుకూతురను నేనే యేడువవలయును. అబ్బా! నేనేకాని యీ శ్రమ యితరులు పడలేరు. ఈయనతోఁ గాపురమునకు వచ్చినదాది నేటివఱకు నొక్కచే దారిద్ర్యము. ఈయన వేదము పఠింపి ఒక దమ్మిడియయిన నిచ్చువారులేరు. నేనేమి చేయలేక చచ్చుచున్నాను. (ప్రకాశముగా) ఓరీకుఱ్ఱ వాడా! మీనాయనగారు వేదముచదివి పాడయిపోయినారు.

నిన్నుఁగూడఁ బాడుచేయుచున్నారు. ఈపాటికి వేదము చాలించి లేచి నీవయిన మానెఁడు గింజలు తీసికొనిరా! లే!

బ్రాహ్మ: ఓసీ! మొద్దా! చదువుకొనువానిని జెఱిపివేసెదవేమి? నీకేమి చేటు కాలమా?

కుమా: నాయనా! అమ్మతోనేమికాని నాకు వేదములెన్నియున్నవో వాని విభాగములేమో చెప్పుము.

బ్రాహ్మ: అబ్బాయీ! మీయమ్మ యేమయిన అనునేమో అని భయము. ఇక నేఁజెప్పను. నేఁడు అమ్మాయిజాడ లేదేమి?

భార్య: అమ్మాయి? అది యూపివారందఱితోడను పోరాడునా? ఇంటిలోఁ బనియేచేయునా? అదికూడ నాపాలిశనిగ్రహముగానే యున్నది.

పిల్ల: (ప్రవేశించి) ఓఅమ్మా! ఎక్కడ చచ్చినావు రావే అమ్మా!

భార్య: ఓసీ! ఇక్కడనున్నాను. ఇటురా. నన్నుఁదిట్టుచున్నావు. నీకు చేటుకాలము వచ్చినది. (అని కొట్టుచున్నది)

పిల్ల: అమ్మయ్యా! నీకేమివచ్చినదే! (ఏడ్చి) నాన్నా! చూడు. కొట్టుచున్నది.

బ్రాహ్మ: ఊరుకో! పెద్దపిడకదిమ్మలాగు చేతులు నీవును. దానిని గొట్టెదవేమి?

భార్య: మీసామేమిమిపోయినది. మిమ్ముఁగొట్టలేదుగదా!

పిల్ల: అమ్మా! పాట ఒక్కటిచెప్ప. త్వరగాచెప్ప.

భార్య: నీకును నాకును బాటకూడనా? మంగళహారతి చెప్పెదను.

పా॥ మంగళం, జయమంగళం, నిత్య శుభమంగళం.

పిల్ల: ఈపాట అన్నయ్య పెండ్లికిఁ బాడెదను.

కుమా: నాకుఁ బెండ్లివద్దు. నేను బ్రాహ్మచారినియందును.

బ్రాహ్మ: ఛీ! అట్లనకురా! ఆమంగళము.

పిల్ల: నా కాలుగురు భర్తలు కావలెను.

బ్రాహ్మ: ఊరుకోవే, ఆలాగున ననకూడదు. తప్పు.

భార్య: ఎవ్వరోకాని మన యింటికార్గులు వచ్చుచున్నారు.

బ్రాహ్మ: ఎవ్వరు? ఎవ్వరే? చెప్పు చెప్పు.

భార్య: బ్రాహ్మణులవలెనున్నారు. అందులో నొక ముసలావిడకూడ నున్నది.

ధర్మ: (తెరలో) తమ్ములారా! భీమార్జున నకులసహదేవులారా! నేను లోపలికరిగి మనకు నివాసయోగ్యమగు స్థలమొసంగుదురేమో యింటివారి వడిగివచ్చెదను.

(కుంతి, ధర్మజ, భీమ, అర్జున, నకులసహదేవులు ప్రవేశింతురు)

భీమ: అన్నయ్యా, మనము పరమ సుక్షత్రియులమైనను భూసురప్రపరుల యాకారంబులు ధరించి యీ యేకచక్రపుర నివాసంబు నలువఁదలంచితిమికదా! మనము జీవనాధారోచితముగానే వృత్తి నవలంబించి దినంబులఁబుత్తము. దానిని ముందుగ నిశ్చయింపుఁడు.

ధర్మ: (చిలునవ్వుతో) తమ్ముడా! చతుర్వేదానవద్యవిద్యాప్రవీణులగు విప్రులతెఱంగున నుండి యేవృత్తి నవలంబింతుమని యడుగనేల! బ్రాహ్మణ వేషధారులగు జనులు బ్రాహ్మణవృత్తిగాక మఱియొక

వృత్తి నవలంబింతురా? కావున మనము మాధుకరము చేయుచు బ్రాహ్మచర్యము నలుపుచుందము. దానికి—

భీము: (కోపముతో) హరి: హరి: ఎంతమాట! నస్తద్వీప పరిపాలనా నిపుణుడగు పాండుమహారాజు పుత్రులమై యనేక మహా మహీసుర వర్గంబులకు గోనహస్రంబులు, నగ్రహారంబులు నవాంఛితంబుగ దానంబొసంగునట్టి మనము మనచే నగ్రహారంబులు వడసిన బ్రాహ్మణులయింట మాధుకరమొనరించి యుండుట తగదు. ఒకవేళ మీరిచ్చగించినను నేనాపని నొనరింపను.

ధర్మ: తమ్ముడా! నామాట వినుము. ఇది కృష్ణద్వైపాయన నియోగంబుగదా: కావున నవశ్యము మాననీయము. ఇంక నాగ్రహింపకరమ్ము. అదిగో బ్రాహ్మణోత్తముడు శిష్యు, పుత్ర, కళత్ర పుత్రికాసమేతుడై యున్నవాడు. అచటికిఁబోయి బసయిడుగుదము.

భీము: సరే: అట్లయినదమ చిత్తము. నడువుడు.

ధర్మ: (తమ్ములతోఁబోయి) మహాత్మా! భూసురోత్తమా! మాతృభ్రాతృ సమేతుండనై నమస్కరించుచున్నాఁడను.

బ్రాహ్మ: దీర్ఘాయుష్యమస్తు: నాయనా! మీరెవ్వరు?

ధర్మ: మేము ద్విజులము. ఈపురవరంబునఁ గొంతకాలంబు వఱకు నుండునుద్దేశమున్నది. కావున మీగృహంబున మాకు స్థలమిచ్చి యాచరింపఁగలరా?

బ్రాహ్మ: ఆముసలామె యెవ్వరు?

ధర్మ: ఆమె మా జనని.

బ్రాహ్మ: దృష్టి భయంకరుండై దృఢతరకాయుడై మహాబలుండైన యా పురుషుడెవ్వరు?

ధర్మ: ఆతఁడు నాయనుజుఁడు, మహాబలుఁడు.

భీము: అన్నయ్యా! నేను భవత్సహోదరుఁడనని పెచించితిరి కాని మదీయ బలపరాక్రమముల నెఱుంగఁజెప్పరయితిరి. ఈ బ్రాహ్మణోత్తమున కీదినంబు మొదలు భూత, పిశాచ, రాక్షస, నివహంబుల వలని భయంబులేదని చెప్పుఁడు.

ధర్మ: తమ్ముఁడా! అది నీశరీర సందర్శనంబుననే యంచఱికిందెలియును.

బ్రాహ్మ: ఓయీ! ఆజానుబాహుండును, సౌజన్యగుణవాముఁడును నగు నీతండెవ్వండు?

ధర్మ: ఈతఁడు నారెండఁ యనుజుండు.

బ్రాహ్మ: మారసుకుమారాకారుండగు నిక్కుమారుండెవ్వండు?

ధర్మ: ఈతఁడు మామూఁడవయనుజుఁడు, అతిసుకుమారుఁడు.

బ్రాహ్మ: లావణ్యగుణసీమయగు నమ్ముద్దులు గుల్కు పిన్నవాడెవ్వండు?

ధర్మ: ఈతఁడు నాకడసారి యనుజుండు. ఈతనిఁబాసి మేమొక విషుషంబయిన నిలువఁజాలము. మాజననియు ముహూర్తకాలంబైనఁ దాళఁజాలదు.

బ్రాహ్మ: సరే! సరే! ఇప్పుడు నీవు జ్యేష్ఠుండవని తేటపడినది. మీయేవు రకును మాతయగు నీనాతి కడు నదృష్టవంతురాలు. కాని మీ రూపరేఖావిలాసంబులంజూడ భూమండలసామ్రాజ్యంబు పరిపాలింపఁదగిన వారుగానున్నారు. అట్టి మీకు బ్రాహ్మణ జన్మం

బులెత్తి మాతో సంభావనలకుఁదిరుగ నావిని యెచ్చట వ్రాసెనో
గదా! నాయనా! మీజీవనాధారమెట్లు?

ధర్మ: (తనలో) ఈతండు సునభారము తనపైఁబడునని యెంచుచున్నాఁడు
గాఁబోలు! (ప్రకాశముగా) మేమిచ్చట మాధుకరముచేయుచు
బ్రాహ్మణవ్రాతసాదంబు నొందుచు వేదశాస్త్రాధ్యయనము నొన
రించుచు మీయింట వసియించెదము. ఇష్టమైన బస యొనంగుఁడు.

బ్రాహ్మ: అయ్యో! దానికేమి? మీయిష్టమువచ్చినన్ని దినంబులు మా
యింట నుండవచ్చును. మీయంతట మీరు పోవలయునుగాని
మేమెట్లు పొమ్మని చెప్పము.

భార్య: మా కష్టసుఖంబులు మీవియు. మీ కష్టసుఖంబులు మావియుగా
నుండవలయును (అని) ఇప్పుడు మీకు బసచెప్పెదను వినుఁడు.
పదమంటింటివెనుకఁ బంచపాళీలో వంటచేసికొని తూర్పుదావడి
వెనుకనున్నమూల గదిలో పెద్దగోడ దగ్గఱ కిటికీ నమీవమున
కొంచెము మూలగా దలుపుదగ్గఱ మాత్రము గాకుండ—ఆ యిటు
కలుకట్టినచోట మాధుకరపుఁగూడు దాచుకొనుఁడు. మాయంట
మార్జాలభయమెక్కువ. అన్నము నుంచదు. జాగ్రత్తగా మాత్ర
ముండుఁడు. ఉత్తరపుటింట తూర్పుభాగమున నిప్పుడు మేము
నుంచము వేసికొనుచోట సామాను తీసివేసి పండుకొనవచ్చును.
ఇంటి పాచిపనియంతయు మీమునలామె చేయవలయును.
అట్లయిన నుండుఁడు. ఇంకఁబోయి మీయిల్లాభానుచేసికొనుఁడు.

కుంతి: అమ్మా! అట్లేయుండెదము. (అని కుంతి. పాండవులు
వెళ్లుదురు)

కుమా: నాయనా! వీరు అటుగుతు మనకెందుకు? వారియిష్టమువచ్చిన చోటికిఁ బొమ్మనుఁడు.

బ్రాహ్మ: అట్లుగాదు నాయనా! వారు (అని) ఏమోకాని నాకు భయంబు పుట్టి గుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవి. కారణమేమియో యూహింపఁ జాలను.

(అప్పుడు ఒక భటుఁడు ప్రవేశించును)

భటు: (తనలో) ఈదినమున బకాసురున కీ బ్రాహ్మణుని యింటివంతు వచ్చినదని చెప్పుటకు గ్రామాధికారి నన్నుఁబింఁచెఁగదా! ఇట్టి దుర్వార్త చెప్పుట నాపాలఁబడినది! ఏమిదైవమా! ఈవార్త విన్నతోడనే వీరెట్లు విచారించురో! బకాసురుఁడందఱ నొకమాటు తినుట మాని పంపత్సరంబున నొకరిని దినుచున్నను మిగులఁ గష్టంబుగా నున్నదిగదా! (ప్రకాశముగా) ఏమండోయి ?

బాగ్: ఎవ్వరువారు? ఏమిపనిమీఁద వచ్చితివి? ఎవ్వరి నెలపు పొంది వచ్చితివి? ఎవరు పంపిరి? తత్క్షణము చెప్పు?

భటు: (తనలో) సీపంకటము కుదుగుట కిప్పుడే సమయము వచ్చినది. (ప్రకాశముగా) ఈదినంబున మీయింట నేకచక్రపురాధినాథుఁడగు బకాసురునకు బలి పంపు వంతు వచ్చినదని గ్రామాధికారి నన్నుఁ జెప్పుమనెను. నేను జెప్పితిని. ఇంక జాగ్రత్తపడుఁడు. నేను బోవుచున్నాఁడను. (అని పోవుచున్నాఁడు).

బ్రాహ్మ: (గుండెబాదుకొని) అయ్యో! అయ్యో! మాయంటనే! మాయంటనే! మాయంటనే! అయ్యో! అయ్యో! ఇంకేమున్నది? కొంప మునిగినదే! కొంప గుండమైపోయినది. ఎవనిఁ

బంపనురా నాయనా: (అనియేడ్చును) మాకీ బకాసురుఁ
డెక్కడ దాపురించినాడు.

భార్య: అయ్యో! మాయించినే సంభవించెనురా నాయనా? ఇన్నాళ్ళనుండి
యూరందఱిమీఁదఁ బడుటయేగాని మాయంటి కెన్నఁడును
రాలేదురాతండ్రి! ఇది యెక్కడి కష్టమురా!

పిల్లలు: (ఇద్దరు నేడ్చుచున్నారు.)

బ్రాహ్మ: (కన్నీళ్ళతో) ఓసీ నీవు పిల్లలను కనిపెట్టుకొనియుండు. నేను
బోయి వంతుకీర్చెదను. (అని కౌఁగిలించుకొని యేడ్చును.)

భార్య: అయ్యో! ఆలాగు కాదు. మీరుపోయిన రెక్కలురాని యీ
పిల్లల నెవరు సంపాదించి పోషింపఁగలరు? కాన మీరే యుం
డుడు. నేఁబోయెద—

బ్రాహ్మ: అయ్యో! సంపాదించిన వంపిపెట్టి సంరక్షణచేయువా రుండ
వద్దా? కాఁబట్టి నేనే పోయెద. నీవు వీరిని జూచుచుండుము.

కుమా: నాయనా! నీవువద్దు. నీవుపోయిన సంసారము నామీఁదఁబడును.
నేఁబోయెద, నన్నుఁబంపుము.

బ్రాహ్మ: అయ్యో! కొడుకా! ఎంతమాటంటివిరా తండ్రి! నీకెంతటిదశ
గల్గెనురా! నాయనా! నీవు పోయిన నేమున్నదిరా నాయనా?
నీవెంతో యుద్ధరింతువని తలంచితినిరా తండ్రి! నీవుపోయిన
వంశమంతయు నశించును. చచ్చిన తర్వాత కొంచెము నీళ్ళ
చుక్కలు వదలిన మాకు గతులు గల్గును. కాన నేనేపోయెద.

భార్య: నీవువద్దు. నేనేపోయెదరా తండ్రి!

పిల్ల: మీకు వంతులు తెగనియెడల నన్నుఁబంపుఁడు. నేను బోయెదను.

తల్లి: అయ్యో! నీవుపోయినట్లయిన నెట్లునిల్తుమే తల్లి! నీవువద్దు. నేనే పోయెద.

బ్రాహ్మ: అయ్యో! పుత్రికవల్ల దౌహిత్రీలాభము గల్గును. అతనిచే మాతామహాలకుఁ బుణ్యలోక ప్రాప్తి కల్గును. అట్టి నిన్నెట్లు వంపఁజాలుదును. నేనే పోయెదను.

భార్య: మీరుకాదు నేనే పోయెద.

కుమ: నేఁబోయెదరా తండ్రి! మీరువద్దు.

పిల్లలు, పుత్రిక: నాయనా! అమ్మా! మీరిరువురునుగాదు. అరిస్యము. చేయక నన్నుఁబంపుఁడు.

[తెరలో] అమ్మా! ఈదినమున నేను మాధుకర్తార్యం బియ్యగ్రాహరమున కరుగలేదు. నేను వాకిలిద్వారమున నుండ నేదియో యొక రోదన ద్వని వింటిని. అది యేదియో తెలిసికొనిరమ్ము. కాదుకాదు. నేనే వచ్చెదను.

కుంతి: అయ్యో! బ్రాహ్మణోత్తమా! తమరింత రోదనముచేయఁ గారణ మేమి? తమకేమి కష్టము పొప్తవైనది?

బ్రాహ్మ: అయ్యో! కష్టమేమని చెప్పఁగలనమ్మా!

భార్య: అమ్మా! కష్టమేమిటి? ఈగ్రామములో బికాసురుఁడను రాక్షసుఁడు గలఁడు. వానికి దినమున మాయింఁట వంతు.

కుంతి: మీయింటనే? అయ్యో! పాపము! అయితే ఆబికాసురున కేమియ్య వలెను?

బ్రాహ్మ: (వీడ్చుచు) ఏమున్నది! పుట్టెఁడుబియ్యపుటన్నము వండుకొని పుట్టెఁడు వప్పును తీసికొని, రెండు మహిషంబులతో బండి నొకటి మాయంట నెవ్వరయిన తోలుకొని వానికడకుఁ బోవ లెను. ఆమనుష్యుని సహితము వాఁడు భక్షింపఁగలఁడు.

కుంతి: హా! ఎంతకష్టము? బ్రాహ్మణోత్తమా! ఇది తమబోటి సత్తము లకు రాఁదగిన కష్టముగాదు. అందుకు మీరెవ్వరు పోదలఁచితిరి:

బ్రాహ్మ: అమ్మా! మాకు పంతులు తెగక యొక జామునుండి యిట్లు రోదనము చేయుచున్నాము. ఏమియుఁదోషదు. కుమారుని పంపుదమన్న వంశముండదు. కుమార్తెను బంపుదమన్న దౌహిత్ర ప్రాప్తియు, మాకుఁబుణ్యలోక సంభవమును గలుగదు. నేఁబోయిన సంసారమును భరించువారులేరు. నాభార్యపోయినయెడల వీరలను సంరంక్షించువారు లేరు. ఆకారణంబున నేమియుఁదోషక యెవ్వరింబంపక యూరకుంటిమి.

కుంతి: అయ్యో! భూసురోత్తమా! ఇట్లు జాగుచేసినయెడల నాడుష్ట రాక్షసుఁడు మహాగ్రహంబున నందఱభక్షింపఁగలఁడు. నేగమేదో యొకటి చేసి యెవ్వరినో పంపుఁడు.

బ్రాహ్మ: అమ్మా! నేఁబంపెడిదేమి? మా నలుపురిలో నెవ్వరింబంపిన ననుకూలంబో వారలంబంపుము నీయాజ్ఞానుసారముగాఁ బోయెదము.

కుంతి: అయ్యో! [తనలో] వీరలు నలుపురు నొందొరుల విడువఁజాల కున్నారు. వీరిలోనెవ్వరినిబొమ్మని చెప్పఁజాలుదును. ఈబ్రాహ్మణోత్తముని దెనఁజూచిన నా హృదయము కరగుచున్నది. ఇంక నేనేమియుఁ జెప్పఁజాలను [ప్రకాశముగా] అయ్యో! నేనొక్క

యపాయవిహీనమగు నుపాయంబుఁ జెప్పెదను, దానికిఁదా మంగీకరింపవలయును.

ద్రౌహ్యుః అట్లే యంగీకరింతును గాని యీవిషయమున నపాయములేని యుపాయమెట్లులుండును?

కుంతి: అదియే చిశ్రము. అపాయము లేకము నుండదు. భూసురోత్త మా! నాకు పంచానన ప్రతాపులగు కుమారు లేవురుగలరు. వారిలో నొకరికంటె నొకరు బలవంతులు.

ద్రౌహ్యుః అమాట సత్యమే! అయిన నావిషయమ్మీమి చెప్పెదవు:

కుంతి: చెప్పుటకేమున్నది? అందొక్క కుమారుని నారాక్షసాధమున కర్పించెదను. మీయింటఁ గాపురముండి యీ యుపకారము చేయ లేక పోవుట మంచిదికాదు.

ద్రౌహ్యుః శివ! శివ! ఎంతమాట? ఎంతమాట? (చెవులుమూసికొనును)

భార్య: అమ్మా! అట్టి మాటల నాడఁబోకుము. జన్మాంతరంబున నెవ్వరి నిట్లు బాదించుటచేతనో నేడిట్లు తటస్థమైనది. ఇంకనట్లు చేయ నేల? చాలుచాలు!

కుంతి: అమ్మా! అట్లు వచియింపఁబోకుఁడు, మీకొక్కఁడే పుత్రుఁడు. నే ననేక పుత్రకురాలను. నానుతులలోవల నొక్కని నిచ్చిన నాకు లోపంబు వాటిల్లదు. కావున దానికంగీకరింపవలయును.

భార్య: అట్లు వచించుట భావ్యంబుగాదు. తల్లి గర్భవాసమునకు నూర్వురు కుమారులున్నను బ్రేమ యందఱియందు పమానమైయుండును. ఒకరు గతింబినను దుఃఖమధికమే. నాకొక్క పుత్రునియం దెంత ప్రేమగలదో నీకొక్కనియందంత ప్రీతియుండుట

సహజమే. నీవిట్లు చెప్పినయెడ నా హృదయము తత్తరమై యున్నది.

బ్రాహ్మ: అమ్మా! ఆమాట సత్యమే! అదియునుగాక మీరు బ్రాహ్మణోత్తములు. గృహంబులేక మా యింటఁ గాపురము చేయఁ దలంచి వచ్చిన మిమ్ములను వానికి సమర్పించుట కంగీకరింపను. మఱియును బ్రాహ్మణ వధకు నేనెట్లు సహింతును. పంచమహాపాతకములయందతి ఘోరతరమైన బ్రాహ్మణ వధకు నేనియ్యకొని తజ్జనితమహాదోషమునుభవించుటకంటె నేఁబోవుటయే మేలు.

కుంతి : అయ్యా! అట్లయిన నాత్మవధాసక్తులయిన మీకు నాత్మవంచన మహాపాతకమురాదా? అట్టి మహాపాతకంబున కెట్టులొడఁ దడియెదరు?

బ్రాహ్మ: అమ్మా! తానొనరించుకొనినయెడల నాత్మవధయగునుగావి యన్యులు తన్ను వదియించిన నదియాత్మవధగాదు. నన్ను బికాసురుండే వధియించెడిని, గాన నాకు దోషములేదు, నేఁబోయెద.

కుంతి : అయ్యా! వీరలెన్నివిధములఁజెప్పినను వినకున్నారు. నా కుమారుఁడు మహాబలశాలి. ఈ రాక్షసాధమునిచేతఁ జావఁడు. ఇట్టి దుష్టరాత్రించరాధముల బెక్కుర మృండించెను. కావున మీరియ్యకొనుఁడు.

బ్రాహ్మ: (తనలో) ఈమె కుమారుఁడతిసాహసుఁడేకావియెడల నిట్లు ప్రియపుత్రుని స్వయముగా రాక్షసునికిచ్చునా? (ప్రకాశముగా) నీవు పలుతెఱఁగుల నింత బలవంతపఱచుచుండఁగా నేనెట్లు నీమాట తీసివేయఁగలను? కావున నియ్యకొనవలసివచ్చినది.

భార్య : అమ్మా ! నీకొడుకు మహాబలవంతుడు కావున రక్షోనాథుని వధియింపఁగలఁడని యెంచియో లేక మామీద నిర్వేతుక కటాక్షము గల్గి వరోపకారార్థచింతచేతనో నీవు కుమారునిఁదలంచితివి. మేము నియ్యకొంటిమి. ఇంక నీ వీయఁదలఁచిన పుత్రురత్నమున కభ్యంగన మొనరింపుము.

కామ్య : నీవాకవేళ నీవుతుని వంపఁదలఁచినను నీకుమారులందఱు నమ్మతింతురా ? పోవుటకాకుమారుఁడు నమ్మతించునా ?

కుంతి : మత్కుమారులు, మదాజ్ఞానుసార వర్తనులు. దానికేమిగాని యీ బకాసురునికై కావలసిన యన్నపాన భక్ష్యవదార్థములు నాయత్తము చేసికొనిరండు. మామూలుకంటె నీ దినమున సభికుముగా నన్నంబు వండుఁడు. ఇంక మీరందఱును లోపలికరిగి మీ ద్రయత్నములలో నుండుఁడు. పొండు.

అందఱు : అట్లే చేయుదము. (అని వెళ్ళుచున్నారు.)

కుంతి నిలుచును.

కుంతి : (తనలో) ఈ దినమున మత్కుమారుఁడగు వృకోదరునకుచరంబునిండిన యాహారము లభించినది. వానిని బిల్చి యీ వార్త చెప్పెదను. (రహస్యముగా) భీమసేనా ! నీకొకవార్త చెప్పెదను.

భీము : (ప్రవేశించి తనలో) ఈ యేకచక్రపురాగ్రహారము ప్రవేశించిన దాదిగా నేటివఱకు నొక్కపూటయు వాటముగా నోటికొలఁది యన్నము దొరకదయ్యెను. మేమేపురమును మాచుకరముచేసి తెచ్చిన యాహారమున సగముభాగము నేను గైకొన్నను నా

యాకలి తీరుటలేదు. ఏమిచేతును ? (అని కడుపు తడపు కొనును.)

కుంతి : నాయనా : నీకొక పిరియమెఱిగించెదను. నేడు నియాకలి పూర్తిగాఁదీరును.

భీము : అమ్మా ! అదియేమో త్వరగాఁజెప్పుము.

కుంతి : మనము వసియించుచున్న యీ గృహయజమానుఁడగు భూసు రోత్తముని యింట నీపురముననున్న బికాసురునకు వంతు వచ్చినది. అందుకొక మనుష్యునిఁ, బుట్టెఁడు బియ్యమున్నమును, బప్పును, బికాసురునకు వండఁగలరు. ఆ బికాసురునికడకు నిన్నుఁ బంపుదాననని వాగ్దత్తము చేసితిని. అది నీకిష్టమేనా ?

భీము : అమ్మా ! మంచిపని చేసితిని. అయితే పుట్టెఁడు బియ్యముకూడు వండుదురా ? ఆ మాట కనుఁగొనుము.

కుంతి : కుమారా : రెండుపుట్ల బియ్యము వండుమని చెప్పితిని. అట్లు వారవశ్యము నాచరింపఁగలరు.

భీము : (భుజములు చఱచుచు గంతులు పైచుచు) అహోహా ! నేటికి నాయాకలి దీరుదినము సంపూర్ణమైనది. చిరకాలమునుండి యాహారములేక కృశించుచున్న మదీయదేహము నేడు పూట పడఁగలదు. ఆ బికాసురుని దప్పక తుదముట్టించి యేకచక్రపుర నివాస ప్రకృతి మానవహృదయ సంతాపంబు దీర్చెదను. కాని మాయన్నగారు దీనికి సమ్మతింపవలెఁగదా !

(అప్పుడు మాధుకరపు సంచితో ధర్మార్జున నకులసహదేవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ : దినకర కరహఃతుడనై కరముడస్సినాఁడను. ఈ మాధుకరపు సంచి మోయలేక తెచ్చితిని.

సహ : అమ్మా ! నా పాదములు మిగుల నొచ్చుచున్నవి. ఎక్కెడు. గుమ్మము, దిగెడు గుమ్మము కావునఁ గాళ్లు పడిపోయినవి.

సకు : ఈ మాధుకరపు సంచి మోయలేక చేయి లాగుకొని వచ్చుచున్నది. రెండవ చేతితోఁ బట్టుకొనెదమన్న పంచపాత్ర.

అర్జు : అమ్మా ! ఈ దినమున మదీయ మాధుకర కక్షపాల నొక్క గొప్ప పిడుగుపడెను. దానిఁబట్టుకొని పోనియ్యకుండ నా పది నామములఁ దలంచిన స్థలంబున నింకనెన్నఁడును పిడుగులు పడకుండునట్లు వరమునిచ్చినది. అప్పుడు దానిని నేవదలి నాఁడను.

కుంతి : కుమారా ! అతిసాహస కార్యమొనరించితివి. సహదేవా! ఇటురా. పాదములు నొప్పులు దీరుదాకఁ గూర్చుండుము అబ్బాయీ నకులా ! నీచేయి యిటులిమ్ము. అది కొంచెమొత్తైదనుఁ నాయనా ! ధర్మనందనా ! అతిసుకుమారుఁడవగు నీకిట్టి మహా క్షేకంబు గలుగఁజూచుచు జీవించియుండుమని విధి నాకువ్రాసెఁ గదా ! ఆ మాదిరితో నేనేల పోవనైతిని (విచారించుచున్నది.)

భీము : (తనలో) ఈ మహారాజు మాధుకర మొనరింపలేక యతిక్షేకము నొందుచున్నాఁడు. అహఃహా! దైవమా! ఈ మహాభోగి కష్టముల నెన్నండు గట్టెక్కించెదవు ? వీరల శ్రమను జూచుచు నే నిచ్చోట నుండను. లోపలికరిగెదను.

ధర్మ : తమ్ముడా ! అలసట తీరినది. వద్దవద్దు. (తనలో) ఈ దినమున మన భీమసేనుఁ డేమి కారణముననో కడు సంతోషమున

నుప్పొంగుచున్నాఁడు. దీనికేదియో హేతు వుండవలెను. (ప్రకాశముగా) అమ్మా : భీమసేనుం డధికతర కుతూహల భరితాంతరంగుడై యున్నట్లగపడుచున్నాఁడు. కారణమేమియో యెఱుంగుదువా ?

కుంతి : కుమారా : యుధిష్ఠిరా! దానికి సరియగు కారణమున్నది. ఈ దినమున మనఁజు వాసముజేయు గృహయజమానుండగు విప్ర వరునియింట బికాసురునకు వంతువచ్చినది.

ధర్మ : అయ్యయో ! ఎంత కష్టము ! వారి నలువురిలోవల నెవ్వరైన పోవలయును గాఁబోలును. మనమెచ్చోటనుండిన నచ్చటనే యాపదలు తటస్థమగుచున్నవి. తరువాతచెప్పు.

కుంతి : అట్లు వంతుకలదని వీరలు విని రోదనము మేదిని పగులునట్లు చేయఁగా, నేఁబోయి మదీయ కుమార రత్నమైన మహాబల గంధవాహనందను సర్పింతునని వాగ్దత్తము నొనరించితిని. అందుచే—

ధర్మ : (ఆశ్చర్యముతో) ఏమి ? భీమసేను నిచ్చెదననియే వాగ్దత్తము చేసితవా ? భీమసేనునే ! భీమసేనునే ! అయ్యో! ఎంతకష్టము! అమ్మా ఎంతపని చేసితివి? అయ్యో!

కుంతి : కుమారా! అట్లు భయపడియెదవేమి? భీమసేనుఁడు ప్రకృతి మానవుడని తలఁచుచుంటివి కాఁబోలు.

ధర్మ : [విచారముతో] అయ్యో! ఎంతటి మహాబలుఁడయినను నరుఁడు రాక్షసునిఁ జంపనోపునా? తప్పక ముప్పు పొందును. ఇది యేదో పాండవకులచ్చేదమునకై వచ్చినది. హా! దైవమా ?

ఉ॥ ఎక్కడి వారణావతమొ యెక్కడి లక్కగృహంబొ యయ్యయోః
యెక్కడి యేకచక్రపురః మెక్కడవచ్చె బికాసురాధముంః
దెక్కడి సావకర్మమిదిః యేమియుఁ దోఁపదిఁకేమి సేయుడున్
రక్కసుచేతఁడమ్ముడిఁకఁ బ్రాణముఁ గోల్పడకుండ నేర్చునేః

అర్జుః అన్నయ్యా! ఈమాత్రపుఁగాగ్యంబున కనుజు దైర్యం బెఱుంగ
నేరక యూరక దుఃఖ మొందెదరేల?

ధర్మః తమ్ముడా! నీదృష్టికి స్వల్పకార్యమని తోచుచున్నది, గాని
నా కధికకార్యమని కన్పట్టుచున్నది. నాకుఁ జింత యేలయన?

చ॥ ఘనతరపాశబద్ధుని నకారణవృత్తినొనర్చి కౌరవుల్
వనమునఁ ద్రోసివేయ మును బాయని యట్టి సహోదరుండు, భో
జనమున దారుణంబగు విషంబిడఁ జావని సోదరుండు, నీ
దినమున నేకచక్ర పురిఁ దీరుఁగదా యని చింతపుట్టెడున్.

అర్జుః అన్నయ్యా! తమరిట్లు వృథావ్యథ బొందుట మేలుగాదు. అమ్మ
గారు వాగ్దానము గావించి వారి కభయ ప్రదాన మొనంగిరి.
కావున నట్లవశ్యము నాచరణీయమే. దేవరమాత్ర మెఱుంగరా?
బ్రాహ్మణోత్తముల కాపద వాటిల్లనెడ క్షత్రియులమైన మన
మూరకుందుమా? వారి కవశ్యము సహాయము చేయవలదా?
కావున మీరు దుఃఖింపవలదు. భీమసేనుఁడు బికాసుర సంహారం
బొనరించి పునర్దర్శనము చేయఁగలఁడు.

ధర్మః తమ్ముడా! పునర్దర్శనము మఱల నాతఁడు చేయుచెక్కడిది?

తే॥గీ॥ అల హిడింబునిఁ బరిమార్చి నట్టియనుజు
నల గదాయుద్ధవేదియైనట్టి యనుజు
బకుని కేకచక్రపురిని బలియొసంగి
పంచపాండవుల్ నల్వారై బ్రదుకఁగలరె;
ఈ యేకచక్రపురి నివాసం బిందులకే వచ్చినది.

కుంతి: ధర్మనందనా! బ్రాహ్మణవేషధారి నయిన వెనుక సహజధర్మం
బగు జెత్రకాశిన్యము విసర్జించి వేషభాషానుకూలమైన మార్గవం
బవలంబించుచుంటివి. ఈభీమసేనుఁడసాధారణ బాహుబలఁడు.
వనాంతరమున హిడింబాసురుఁ గడతేర్చుట నీవెఱుంగవా? నీ
కన్నులతో నివియన్నియును వీక్షించుచునే దుఃఖమొందెదవు?

అర్జు: అన్నయ్యా! లోకంబునఁ గుమారులపై జననికింగల ప్రేమము
కంటె సహోదరాది బాంధవులకుఁ బ్రేమంబు తక్కువయుండును
గాని యధికంబుండనేరదు. అట్టియెడ జననియే యతనిఁబంపుట
కియ్యకొనుచున్న మీరింత వాపోవనేల? భీమసేను బలాతిరేకంబు
మిగుల నెఱుంగును గాన జనని మాట నిచ్చినది. దాని నరసియై
న మీరు శాంతింపవలయును.

ధర్మ: తమ్ముడా! జనని తనయు నెడల నధికప్రేమాస్పదురాలైనను
నొకవేళ యెఱుంగక యిట్లొనరించెనని తలంచుచుంటివి. అట్లై
ఁగక యిట్లొనరించిన మోసము వాటిల్లును గదా!

అర్జు: ఔను! నిజమేకాని భీమన్న సామర్థ్య మమ్మ యెఱుంగదా?

కుంతి: కుమారా! భీమసేను ధుర్వార పరాక్రమంబెఱిగించెద. ఈతండు
జన్మించిన దశమదివసమున శతశృంగ ధరాధరేంద్రమున నేను
ను మీజనకులు పాండుమహారాజుగారును వీనిని దేవదర్శనార్థమై

కొనిపోవుచుండ నాభీలకార్దూలమొండు మాపై రాఁబోయెను.
అంతట నబల నగుటచే నేను బరువిడ నారంభించితిని. ఒడిలో
నున్న భీమసేన కుమారుఁడు పర్వతముపైఁ బడెను. అంతట నా
మహీధరమాతఁడు పడినంత స్థలమును జూర్జమైపోయెను.
కుమారా! ఆతని వజ్రకాయము తెఱఁగెఱుఁగుము. కావున నాత
నికి నిశాచరుని వలన భయములేదు.

అర్జు: అట్లయిన నన్నయ్యా! అమ్మగారు చెప్పినట్లు

క. జననము నొందిన పదియవ
దినమున సుర్వీధరంబు దీరత నుసిగా
నొనరించిన ఘన బాహునిఁ
జన నిండిక జాగుసేయఁ జనదు మహాత్మా!

ధర్మ: మాతృభ్రాతృవచన ప్రకార మొనర్చుట యావశ్యకము. ఏదీ?
భీమసేనుని వదనారవింద మొక్కసారి చూడఁగోరుచున్నాను.
(అప్పుడు భీమసేనుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

భీమ: బకాసురాధము నొక్క ముష్టిప్రహారమునఁగూల్చఁగలవాఁడను.
(తనలో) ఐనను మత్సహోదరుఁడు యుధిష్ఠిరుఁ డనుమతిసీయ
వలయుఁగదా! అదే మత్సహోదరులు జననియు నటనున్నవారు.
నేనే స్వయముగాఁబోయి యన్నగారి యభిప్రాయ మెఱింగెడ.
(అసీ వచ్చును.)

కుంతి: కుమారా! భీమన్న! యుష్మద్బలదర్పంబు లెఱుంగక యుధిష్ఠి
రుండు నీవిషయమై ఖేదంబు నొందుచున్నవాఁడు నీవుకూడ
నాతని దుఃఖం బుపశమింపఁజేయుము.

భీము: అన్నయ్యా! లాక్షగృహ మహాదవానల పరిరక్షిత నిజసోదరుం
డగు వృకోదరు దుర్వార బలవ్రతాపంబు దేవర యెఱుంగరా?
నిర్జ్వరేంద్రస్థి కరుండగు హిడింబాసురు నమ్మెయి నంతక నిలయం
బున కంపలేదే! అదిగాక పాండునందన వజ్రప్రాకారుండనగు
నాకు నాహీనుడగు బకాసురాధముడు హాని నలువఁగలఁడవి
యెంచి తాము దుఃఖపడుచుంటిరా! ఇంక వంత యావంతయు
వలదు.

(తెరలో) ఏమయ్యా బ్రాహ్మణుడా? బండ్లను నన్నమును సిద్ధ
మైనవి. బకాసురునకు వేళయునైనది. రా! రమ్ము.

చర్య: అబ్బ! హృదయము జల్లుమనుచున్నది. తమ్ముడా! వేగము
పోయిరా! ఆయుష్మంతుడా! వేగమ నీ పునర్దర్శన మగుఁగాక.

భీము: అన్నయ్యా! అమ్మా! నమస్కారము.

శద్దరు: దీర్ఘాయుష్యమస్తు. (అప్పుడు భీమసేనుడు నిష్క్రమించు
చున్నాడు.)

చర్య: (విచారముతో) అమ్మా! తమ్ములారా!

చ. దనుజుని మల్లయుద్ధమున దారుజలిలను మృందఁజేసి నా
యనుజుఁడె యేకచక్రపురమందు వసించెడివారిఁబ్రోచునో
యనిమిషపై రిచేతఁ దెగి యారనిదుఃఖము మాకుఁదెచ్చునో
యనుచును శాంతిలేక మదివ్యాకుల మందెడు నేడు వేమఱుక
అయినను నేమి చేయఁగలము?

కుంతి: కుమారా! భయములేదు, మధ్యాహ్నమైనది. భోజనకాల మతి
కృమించుచున్నది. రండు లోపలి కరిగి భుజింతము.

ధర్మ : ఆయ్యో! నాకన్నము మీఁద దృష్టిలేదు. ఐనను దమ్ములలసి
యాకలిచెందుచున్నారు. పోదమురండు.

(అందఱు విష్కరిమింతురు.)

— — —

తృ తీ యాంకము

రంగము 2.

వృషేశము : బకాసురుఁడు కాపురముండు చెఱువు గట్టు.

(అఱచుచు బకాసురుఁడు వృషేశించుచున్నాఁడు.)

బకా : ఈ దినమున నాబ్రాహ్మణాధమునియింట నాకు వంతుగలదని
నాతో గ్రామాధికారి పలికిపోయెను. ఆ సరాధముఁడింకను నా
యాహారముఁ దీసికొనిరాఁడయ్యెను. ఆ యాహారము దెచ్చిన
వాని నీవేళ చిత్రవధ చేసెదను. వానినేకాదు, తదీయకుటుం
బము నెల్ల నీదినమున సంహరించెద. నా కాఁకలి యత్యధికముగా
నగుచున్నది. హా! దుర్మార్గుఁడా! ఇంకను రాలేదుగదా! హా
చండాలా! చూడు నీపని.

(భీమసేనుఁడు బండి యన్నముతోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

భీము : (తనలో) ఈ దురాత్మునకు మామూలుగానున్న స్థలములోనికి నీ
బండిని దీసికొని పోవలెను. అదియునుగాక యీ పాపాత్ముని
కహంకారవృద్ధి యగునట్లు వేళగూడఁ దప్పించితిని. ఇంక వీని

కంటఁబడెదను. అదుగో! అక్కడ మహావర్షతాకారుడై
యటచుచున్నాఁడు. (అని యచ్చోటి కరుగుచున్నాఁడు.)

బకా : (చూచి) ఓరోరి మానవాధమా! ఇంత యాలస్య మేల చేసెదవురా?
దురాత్మా : మామూలు రేవుగాక మాఱురేవునకు బండిని దీసికొని
రానేల? ఇదిగో చచ్చితివి (అని మీఁదబడి గుర్తింను.)

భీము : ఉండు నీ యాయువు మట్టమైనది. నన్ను నీవెన్ని గుర్తింను
ఈ బండెఁడశనమును నీబదులు నేభషించినఁగాని యద్దంబునకు
సిద్ధము గాను. నీకండకావరము నడచి దండధరుని పుటభేద
నమున కప్పుడంపెదను. ఏకచక్రపుర హృదయసంతాపకరుఁడ
వగు నీ మదము సదమదము గావించెదను. జపతప స్వాధ్యాయ
పరులగు భూసురోత్తముల మాంసవశామేదఃపదార్థముల
భక్షించి మత్తిలియున్న నీకొప్పు నడచెద (అని యాచమనము
చేసి భుజించును.)

బకా : (మీఁదబడి గుర్తింను) ఈ దురాత్ముఁడు నా గుర్తింనులఁ దినుచు
నన్నుపుడుద్దలఁగూడఁ దినుచున్నాఁడు. ఎన్నఁడును నొక్క
గుర్తింనుకే ప్రతి నరాధముఁడును జచ్చుచుండెడివాఁడు. నేఁడు
వీఁడనేకముగ గుర్తింనులఁబడినను నెక్కడనో తగిలినట్లును,
తనకుఁగాని యట్లును నిర్లక్ష్యముతో గుటుకు గుటుకున నన్నము
మింగుచు కౌని కదలకున్నాఁడు. వీఁడెవ్వడో కడుదిట్టరి. వీనిని
గెలువఁగలనా? లేదా? (ప్రకాశముగా) ఓరోరి! నా కండ
కావర మడచి యమపురమున కంపెడిఁవాఁడవు నీవా? యిదిగో
యిప్పుడే చచ్చెదవు. (అని తన్నును.)

భీమ : (చేయి కడుగుకొని దండదెబ్బ కొట్టి) ఓరీ మూఢచిత్తా ! మను
జాశనా ! మదీయభుజపంజరమునఁ జిక్కితివి. సింహముఖ
మునఁ జిక్కిన దంతావళము చందమున నీ మరణమునకే నేఁడు
నా యెదుటఁబడితివి. వన్నగగళాంతర్గతభేకమ వైతివి. రారమ్మ.
(అని యిద్దరు యుద్ధముచేయుదురు.)

బికా : ఈ దురాత్ముడే నన్ను కొట్టుచున్నాఁడు. ఆతఁడుకొట్టు దెబ్బలు
నాకుఁ దగులుచున్నవి. నేఁ గొట్టుదెబ్బలు వీనికిఁ దగులనట్టె
యున్నది. (అని వగర్చుచున్నాఁడు.)

భీమ : ఇంకనిన్ను మరణము నొందించెద. నీ వెన్నెముక మోకాలం
బెట్టి విఠిచివఁగాని నీవు చావవు (అని వెన్నెముక మోకాలంబెట్టి
విఠిచి చంపును.)

బికా : (వగర్చుచు ప్రాణము విడుచును.)

భీమ : ఆ చచ్చితివిరా ! ఏకచక్రపురమున నీ దినమున నిశాచరబాధ తీరి
నది. ఆ! చచ్చితివిరా ! మూర్ఖా ! (అని తన్నును) ఓహో !
బికాసురసేవకులారా ! వీల నన్నుఁజూచి పాఠిపోయెదరు ? ఈ
దినము మొదలు మనుజాశనము మానుఁడు. లేకున్న భీమ
సేనుఁడు మీ యంతు చూడఁగలఁడు. ఓహో ! ఏకచక్రపుర
వివాసులారా ! ఈ దినమునుండి మీరు నిర్భయచేతస్కులై
తొమ్మునఁ జేయిడి విదింపుఁడు. (అని వెళ్లును.)

రంగము లి.

ప్రదేశము. బాహ్మణ గృహము.

(అప్పుడు ధర్మజార్జున, నకుల, సహదేవులు, కుంతి ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ : ఆ ధ్వనిమాత్రము భీమసేనుని ధ్వనివలెనే యున్నది. నిశ్చయము తెలియదు. నామనము తత్తర పడుచున్నది.

అర్జు : అన్నయ్యా : ఏ విషయమందైనను, తదేకధ్యాన చిత్తులగువారలకు, నా విషయమై సంగతులు వినబడుచుండును. మనము భీమసేనునిపై ధ్యానము నుంచుటచే నెట్టిదైనను నాతని ధ్వనివలెనే యుండును. నిశ్చయింపలేము.

కుంతి : కుమారులారా! నాకు భీమసేనుని ధ్వనియే వినవచ్చుచున్నది.

సహ : అమ్మా : అన్నయ్యా : అడుగో మహారౌద్రాకారముతో శత్రు చేర్చదన మొనరించి మన భీమన్న యిటు వచ్చుచున్నాడు. అడుగో యిటు వచ్చుచున్నాడు.

ధర్మ : (లేచి) ఏఁడీ ! ఏఁడీ ! శత్రునిర్మూలనము చేసిన నా సహోదరుడు. తదవలోకనార్థమై నా హృదయము తత్తర పడుచున్నది.

కుంతి : బకాసురాధమ వధయొనరించిన మత్రియ సూనుడేఁడీ!

సహ : అడుగో : ఇటు వచ్చుచున్నాడు. (అప్పుడు భీమసేనుడు ప్రవేశించును.)

ధర్మ : తమ్ముడా : వచ్చితివా : నన్ను దృఢాలింగనము చేసికొనుము (అని కౌగిలించుకొనును.)

భీము : అన్నయ్యా : మదర్థ మీవలకును మనఃస్తిమితములేక విచారించుచుంటిరి గాఁబోలు ! ఇంక వంత యుడుగుడు.

కుంతి : కుమారా : నీ వాబకాసురు నిశ్శేషముగాఁ జంపితివిగా :

భీము : అమ్మా ! శత్రునిర్మూలనము జేయునపుడు భీమసేనుడు హత శేషముగూడ నిలువనిచ్చునా ? ఏకచక్రపురమింక నపూర్వ సౌఖ్య మొందగలడు.

ధర్మ : తమ్ములారా ! అమ్మా ! ఈ యేకచక్ర నగరవాసులను భూసు రోత్తమ ప్రవరులయిండ్ల నన్నపానములఁగొని తదీయ ఋణ మున నుంటిమి. ఈ దినమున శత్రునిర్మూలన మొనర్చి వారిని బ్రోచుటచే, నా ఋణము దీరినది. ఇంక మనమీ నగరము విడిచి యెచ్చటకైనను బోదము. అందులకీ గృహ యజమానుని కడ ననుజ్ఞ గొందము రండు.

కుంతి : కుమారా ! అట్లాచరించుట లగ్గు. కలకాలము నొక్క నగరమున వసించుట మేలుగాదు. ఇంతకన్నను సుఖక్షమగు వింకొక దేశ మున వాసము చేయుదము.

భీమ : (ఈర్ష్యతో) పరిపాలన మొనరింప వసుంధరా చక్రము లభింప నేరదుగాని భిక్షార్థమరిగెడు మనకు దేశము దొరకదా ! పాండు మహారాజు పుత్రులమైన మన కెంతదశ సంపాద్యమైనది. ఆహా ! హా ! ఏమి ?

ధర్మ : కాలవశమున కేమి యొనరింపఁగలము ? కావున నాపై నాగ్రహిం పక నా వెంట నంటి రమ్ము.

భీమ : దేవర యాజ్ఞా వ్యతిరేకం బెన్నఁదొనర్చితిని ! అట్లే వచ్చువాఁడను. (తెరలో) ఏమీ ! పెక్కుసారులు పిలిచినను బలుకకున్నారు ? ఎవ్వరింటిలో ! తలుపు తలుపు.

ధర్మ : ఎవ్వరో పిలుచుచున్నట్లున్నది. పోయి కనుగొనుము సహదేవా ! వారిని నీవు పోయి తోడ్కొనిరమ్ము. (అప్పుడు సహదేవుఁ డరిగి బ్రాహ్మణునితోఁ బ్రవేశము.)

ధర్మ : మహాత్మా ! నమస్కారము.

కుంతి : దేవా ! దేవర జన్మకారణమున నే దేశము పవిత్రమయ్యె.
భదివత్పాదారవిందము లే విషయముల ధన్యత నొనర్చి యింక
నేభూములఁ బావనము చేయఁదలఁచెను. తమ వాసమగు సీమకు
మహీనాయకుఁ డెవ్వరు ? తమ్మి దేశాటన మొనరింపఁ జేయు
చున్న య మృహాకారణ మేది ?

బ్రాహ్మ : అమ్మా ! నా నివాసము పాంచాలదేశము. మాయేలిక దుగ్గిపద
మహారాజు. ఆతఁడు తొల్లి యాజోవ యాజులకృప పొందవ
మధ్యముఁడగు నర్జునుని బెండ్లాడం బుత్రికయు, గుంభ
సంభవుఁబరిమార్చఁగల పుత్రునిఁబడసెను. కాని యీ పాండ
వులు లాక్షిగృహ దహనమునఁబడి మడిసిరిని విని ప్రతిజ్ఞాభంగ
మగునని చింతించి వారిజాడఁ గనుగొన బ్రాహ్మణుల నానాదేశ
ముల కంపెను. నేనును వారలలోనివాఁడను. నేనీగ్రామము
వచ్చితిని. మీయింట బస యిచ్చెదరా ?

కుంతి : స్వామీ ! మేము గృహయజమానులము గాము. మేమును మీ
వంటి వారలమే. లోపలకరిగి యింటివారి నడుగుఁడు. (అప్పుడు
బ్రాహ్మణుఁడు పోవును)

కుంతి : కుమారా ! మన మాదేశము పోదము. ఈ యర్జునుఁడు దుగ్గిపద
పుత్రికను బడయఁగలఁడు. రండు పోదము. (అందఱును
విష్కరిమింతురు)

(తృతీయాంకము సమాప్తము)

చతుర్థాంకము

1 వ రంగము

(ప్రదేశము. ద్రౌపదుని సభామంటపము.

(అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుడు, ద్రౌపది. చేటియు బ్రవేశించుచున్నారు)

ధృష్ట: అమ్మాయీ! యాజ్ఞసేనీ! మన తండ్రిగారు నిన్నుఁ బొందవ
మధ్యమున కీదలంచి ప్రతినయొనర్చి తదన్వేషణార్థమై యనేక
మహీసుర సత్తములఁ బంపెఁగాని యంతవరకా పొండవులు
నగవడరైరి. అందుచే నీమహా మత్స్యయంత్రంబు గల్పించె.
ఇదేచూడు. అంతరిక్షమార్గముననున్న యమ్మహాయంత్రములోని
మత్స్యము. ఇదె ధనుస్సు. గంధమాల్య సుగంధలేపనములతో
నీ యగ్నిహోత్రము చెంత నున్నది. అచ్చట నైదు బాణములు
గలవు. ఆధనుస్సులోపెట్టి యీ పంచబాణములతో నీయంత్ర
స్థిత మత్స్యము నేసిన వీరుడే నీకు భర్తకాఁగలడు.

ద్రౌపది: అన్నయ్యా! అది యెల్లఁజూచితిని. (తనలో)నే నదృష్టవంతు
రాలనైన నప్పొండవ మధ్యముఁడు మాఱురూపమున వచ్చి యీ
యంత్రము తెగవేయరాదా! ఏ జాతి మానవుఁ డీయంత్రము
తెగవేయునోగదా! అయినను జనకుఁ డొనర్చిన ప్రతిన తీర
వలెఁగదా!

ధృష్ట: యాజ్ఞసేనీ! భవత్స్వయంవరాధ్యులై వచ్చిన నానాదేశ రాజ
కుమారవర్గముల నెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. అల్లదె: సభా
మంటప పాగ్గాగంబునఁ జూడుము. దుర్యోధన, దుశ్శాసన

దుర్మర్షణ, విందానువింద, కర్ణ, వికర్ణ, దుర్ముఖప్రముఖ, ధార్తరాష్ట్ర వర్గములు సుఖాసీనులైయున్నవారు. అదే దక్షిణ దిగ్భాగంబునఁ గనుఁగొనుము : అశ్వత్థామ, సోమదత్త, భూదిశ్రవః, శుకసేన, జయద్రథాదులు గూరుచున్నవారు. అదిగో వశిష్ఠమథాగమన శల్య, విరాట, జరాసంధ, గాందార వసుంధరా ధరులును, నకుర, సాత్యకి, సాంబ, వంకర్షణ, శ్రీకృష్ణ బలదేవాది యాదవ ప్రవరులును నాసీనులైయున్నవారు. ఉత్తరదిశ సుమిత్ర, సుసేన, చంద్రసేన, నముద్రసేన, సూర్యసేన, సేనాబంధు, శిశుపాలి, దంతవక్త్ర, పౌండ్రక, వాసుదేవ, ప్రముఖ నానామహీనాయకులు నున్నవారు. ఇందేమహాపురుషుఁడీ మత్స్య యంత్రముఁ దెగనేయు నాతందే సింధర్.

ద్రౌపది: (తనలో) సర్వప్రపంచమునఁగల రాజకులము లన్నియు వినఁబడెను గాని పాండవాన్వయమెందును విననైతినిగా : (ప్రకాశముగా) అన్నయ్యా ! ఆ రాజకుమారుల నందఱి నవలోకించితిని.

ధృష్ట: సరే. ఓ చతురంభోవిధి మేఖలావలయిత విశ్వవిశ్వంభరా పరిపాలనధారేయ మహామూర్ధాభిషిక్తులారా : ఓహో ద్రౌపదరాజ పుత్రికా స్వయంవరాగత రాజకుమార వర్గంబులారా : మీరందఱు నాలకింపుడు. అంతరిక్షస్థితమగు నీ మత్స్య యంత్రరాజము నేమహాత్ముఁడీ బాణపంచకమున నేయు నట్టివాఁడీ యాజ్ఞపేనికి నాధుఁడైయుండుఁగాక : అమ్మాయీ ! ఈ రాజసంఘంబు లరుదెంచిన వార్తనేఁబోయి జనకులకెఱుంగఁజెప్పెద.

ద్రౌపది: అన్నయ్యా ! చిత్తము. అప్లేపోయిరండు.

చేటి: చెలీ! యాజ్ఞసేని! మీ యన్నగా రంతఃపురమున కరిగిరి. అరుగో!
రాజకుమారు లొక్కొక్క రరుగుదెంచుచున్నారు చూడుము.

వ్రాపది: రానిమ్ము! జనకులట్లు ప్రతి న చేయుటచే బాహుబల శోభి
తుండగువాడొదిక్క నరుడు దానినేసి నన్నుఁ గొనఁగలఁడు.

చేటి: ఆనరుఁ డేయ నీ మనోభిష్టము నెఱవేఱుఁగాక! (అప్పుడొక రాజు
ప్రవేశించును)

రాజు: ఆహాహా! ఈ మత్స్యయంత్రము నేనెఱులైన భేదించి యీ
ద్రాపదిని వివాహమాడ వలయును. (అని ధనువును చూచి)
ఆహా! దీని నెత్తుటకు నా బలము చాలదు. అవమానము పడుట
కంటె నూరక పోవుట మేలు. (అని వెళ్లును) (రెండవ రాజు
ప్రవేశించును)

రెండవరాజు: పహవా! సింధురాజునైన నా కీ మత్స్యయంత్ర మొక్క
లెక్కయే! అంతఱు సిగ్గు పడునట్లు మత్స్యయంత్రము నే
గొట్టెద. (అని ధనువుముట్టి) అబ్బా! ఇది యంత భారముగా
నుండునన్న సంగతి మొదటనే తెలిపిన యెడల రాకేపోదును.
యంత్రంబు భేదింపలేక సిగ్గు పడుటకంటె బాణము పెదలక
పోవుటయే మేలు. అట్లుచేసెదను. (అని పోవును) (మూడవ
రాజు ప్రవేశించును)

మూడవ రాజు: మద్రదేశాధీశుఁడనై, యత్ర శత్రువిద్య నసహనుఁడనగు
నాకు నావిషయమై సందియము గల్గుచున్నది. లోకమున క్షత్రి
యులలో భీష్ముఁడును, బ్రాహ్మణులలో ద్రోణుఁడును గాక
నాకంటె శత్రువిద్యయందు ఘనుఁడు లేఁడు, వ్రతము బూనుట

చేతను, వృద్ధుడగుటచేతను. భీష్ము డీకార్యమునకు రాడు. దోణుడు బ్రాహ్మణుడగుటచే నాతడునురాడు. నాకంటె నధికులగు భీష్మదోణు లీ కార్యమునకు రానప్పు డింక నేనే దీని నేయవలెను. పహావ్సరే! పహావ్స : ఎత్తిన సీధనువునే యెత్తవలయును? కొట్టిన సీయంత్రమే కొట్టవలయును. అల్లుడనైన దురివడునకే యల్లుడను గావలయును. వృధా వ్రసంగ మేల? యంత్రమును గొట్టెద? (అని బాణమును విడువ నది తగులదు) అయ్యో! ఏమి నా దురదృష్టము? (అప్పుడు దుర్యోధన కర్ణులు వ్రవేళించుచున్నారు)

చేటి: (తిరిగిచూచి) అదేచూడు: ఒక్క రాజన్యకుమారుడు మిత్ర సమేతముగా సీ యంత్రరాజము చెంత కరుదెంచుచున్నవాడు. ఇటుచూడుము.

ద్రౌపది: సఖీ! ఆరాజకుమారుడెవ్వడు? తత్సమీపమున నున్నయా దినకరవ్రతి మానతేజోధనుడెవ్వడు?

చేటి: చెటి! ఆతడే ధర్మరాష్ట్రాగ్రజునుడు. సుయోధనాభిధానుడు అతనిచెంత నున్నవాడు సూతకుల సంజాతుడగు కర్ణుడు. ఈ కర్ణునకును, దుర్యోధనునకును దేహములు రెండు గాని ప్రాణమొక్కటియే యని విందుము.

ద్రౌపది: (అసూయతో) పాండురాజాన్వయ నిర్మూలన మొనరించిన మహానుభావు డీతడే గదా! ఈతని దురాచరణములకు సహాయుడీ అంగరాజే గదా! వీరిరువురిలో నేరినైన వివాహ మాడుట కంటె మఱియేవుర నొక్కమారు పరిణయ మగుట లగ్గు. అయినను—

కర్ణుః రాజా : ఈ సభామంటపము రమణీయతఁ జూడుము.

దుర్యోధుః అంగరాజా : ఔను నేత్రోత్సవముగానున్నది, సభారమణీయతఁ
కేమిగాని దాని నలంకరించుచున్న యాయస్పరఃకాంతా రత్న
మును గోరికదీరఁ జూడుము.

కర్ణుః రాజా : దానిని వేఱుగాఁజూడనేల? అసాధారణ బాహుబలములమైన
మనయరువురిలో నొక్కర మక్కన్యకా రత్నము నెఱైన వివాహ-
మాడఁగలము. ఆమె మన ధనమే.

దుర్యోధుః అంగరాజా : లెస్సగా నూహించితివి. ఆమాట సత్యమే. అది
యబలులగు సీచరాజులకు దుర్లభము గాని మనకు దుర్లభమైన
కార్యము కాదుగదా!

కర్ణుః పితృదాదురాత్మలై న పాండునందనులు లాజగృహమందు బడి
మృతి నొందినగాని లేనిచో ద్రౌపదఁడీ కన్యకారత్నమును నా
పాండవ మధ్యముఁడగు నర్జునున కిచ్చి పెండ్లి చేసి యుండును.

దుర్యోధుః అవును. వారు మృతి నొందుటచే నీతఁడు మత్స్యయంత్రము
నొక్కదానిని గల్పించెను. అది మనకే మేలు. వీలయిన నా
లక్ష్మీ మన్యరాజన్య దుర్లభము. మనకే సాధ్యము. అందుకు
ముందుగ నేనీ మత్స్యయంత్రము నేసెద. (అని దగ్గటకుఁబోయి
(మత్స్యయంత్రమును, ద్రౌపదిని జూచును)

ద్రౌపది : చేటి! మహా మూర్ఖాగ్రిగణ్యుఁడగు నీ దుర్యోధనుఁడు ధనుర్ద
ర్భనమున కరుగుచున్నవాఁడు. ఈతఁడు జయింప లేకపోయిన
నయ్యంటికా దేవతకు నొక్క యుత్సవము చేయించెదను. చెలీ
నీవును నట్లు మ్రొక్కవే.

తే.గీ. నేల యీనిన లాగున నేల తేండ్లు
వచ్చియున్నారు నా స్వయంవరముఁజూడ
పొందు నరనాథ సుత సింహవంశకంబు
కానఁబడదయ్యె నాదోష కర్మమేమొ.

తల్లి పార్వతీ :

ఇప్పుడీ సుయోధను వేళు తప్పెనేని
అంగరాజున కవజయ మయ్యెనేని
మచ్చికలు సేయఁ బార్థుండు వచ్చెనేని
కలము భక్తి నీ కెన్నేని కాన్కరితు.

దుర్యోధ: (తనలో) ఆహా హా! ఏమి యీ సుందరి యందము : ఇది
యన్యరాజన్య కుమారుల వశముగాకుండ నేనే పరిగ్రహించెద.
దైవము నాకేల యనుకూలుఁడు గాకుండును? ఈమె పొందర్య
మెన్ని సారులు చూచిన చూడనే బుద్ధియగుచున్నది. ఈ ధను
వును ప్సృశింపను మనస్సు రాకున్నది. అయినను నొక్క
ముహూర్తము లోపల నన్మద్ధనముగానున్న యాజవన్యనికై యివ్వధ
మున విచారింపనేల? ఆ మత్స్యయము విప్పుడే తెగనేసెద.
(అని దగ్గరకుఁబోయి) నేను గదాయుద్ధధారేయుండనే గాని
ధనుర్విద్యాకుశలఁడనుగాను. దీనిచే నీయంత్రము నేయనేర్తునో
లేదోగదా! ధనుష్టంకారమైన నాచరింపలేనప్పుడు పకల రాజకుల
ములలో నవమానము వాటిల్లుఁగదా!

కర్ణ: మత్స్రయ మిత్రుఁడగు ధర్తరాష్ట్రాగ్రజన్ముండు ధనువును మో
పెట్టినై నజాలఁడవి నేనూహించెద. కారణ మేమవ నది ధనుర్వి
ద్యాకుశలలకుఁగాక యన్యులకు దుస్సాధ్యము.

దుర్యోధ: అయినను నేమి కానున్నదో కావిమ్ము. ఈధనుర్పాణములతో
దీనిఁ దెగవేయ యత్నించెద. (అని విల్లుముట్టి) అబ్బా! ఇది

దుర్వార దోర్బల ధుర్యుఁడగు దుర్యోధనునికి నాకే యింత భారమని తోచుచున్నది. ఇంక నితరుల కెంతభారమోగదా! అందు చేతనే నమస్త రాజన్యకుమారవర్గములు నట్లు లజ్జచే నరిగిరి. (అని విల్లుమోపెట్టి)

చ. ఘనతర మత్యయంత్రమును కార్ముకమిప్పుడె యెక్కుపెట్టి యీ విసిశిత బాణమూలమున వేయఁగ లేనె క్షణంబులో సుయోధనుఁడను నాకు దుర్లభము ధారుణి నున్నదె? గాన నేన య వ్యనజ దళాయతాక్షి నిటు వైభవ మందఁగఁబెండ్లియాడెఁక.

(అని బాణమువేయ నది తగులదు)

ద్రౌపది: చెలీ! చూడు! మదీప్సితము విర్విఘ్నముగానీదేరినది. ఆదుర్యోధన ముక్తంబగు నంబిక మంబికా కటాక్షమున నన్యమార్గాన వర్తియై మత్యయంత్రము దరికైన రాకపోయెను.

చేటి: అవును. మన మంబికా దేవతకు సుత్రవము తప్పక చేయించవలెను.

దుర్యో: (విచారముతో) ఆహాహా! ఎంతమోసమయ్యెను. ఆశేష రాజలోకములో మహావీరుఁడనై నేనేల రావలె. వచ్చితి నయ్యా! ఆత్మబలసామర్థ్య పరిజ్ఞాన విహీనుండనై దీనికేల దొరకొనవలెను? ఈదుర్వారపరాభవము సహింపనలవిగాకున్నది. అందు చేతనే నయఁ దాత్మసామర్థ్యము నెఱుఁగవలెనని పెద్దలు చెప్పుదురు.

మ. ఇది నాశక్యమె? దీనిఁబూనఁదగునే? యేమౌనటంచెంతయున్ మది తర్కింపక దుస్తరంబు లొనరింపం బూను మర్త్యుండు హా! యిదె దుర్యోధనుఁ డంధుచందమునఁ దానెంతేని మోసంబునన్ మది దుఃఖంబును బొందు నవ్వ సకలజ్ఞేమండలాధీశ్వరుల్!

అహోహా! మదీయాకుంఠ కంఠీరవపరాక్రమ మెందరిగెనో? అయినను ధనుర్విద్యా కుశలత నెఱుంగని నాకు బరాభవము నూతనముగాదు.

మ. ద్రుపదశ్మేధవుఁబట్టి తెమ్మనుచు మున్ దోఁబుండు కౌంతేయులన్ నృప పుత్రావళి నన్ను నాయనుజుల న్నెయ్యంబునం బంపఁగా నవుడేనోడఁ బృథాసుతుల్ గెలువరే యేతద్విభున్ గ్రొత్తగా నిపుడీ యద్భుతమేల నాడెఱెఱిసెనేగా నాడు దర్శింపకుల్.

అయినను నాకదియొక కొఱఁతగాదు. సారకాద్యుక కళాదోరే యులగు రాజపుంగవు లనేకులు దీనిని స్పృశింపనైన నోపని సమయమున ధనుర్విద్య నెఱుంగని వాడను. గదావ్యాపార పారీఱుడను నగు నేను మార్గణముల నేయుటయే శ్లాఘా పాత్రము.

[అప్పుడు కర్ణుఁడు దగ్గఱకు వచ్చుచున్నాఁడు.]

కర్ణు: [తనలో] మదీయ ప్రియనఖుఁడు మత్స్యయంత్రంబు భేదింప లేమికి మనమున ఘనముగ వగలఁ బొగులు చున్నట్లున్నది. ఆతని చింత నాశాంత పచనములఁబాపెద.

దుర్యో: నేనీ మత్స్యయంత్రము భేదింపలేమికి వగచుచున్నదానికంటె శ్రీకృష్ణ సాత్వకి బలరామాది యాదవవీరులు నన్నుఁబరిహాస మొనరింతురని యెక్కువగా చింతిల్లు చున్నవాడను. అయినను నంగరాజు లేఁడా:

కర్ణు: మిత్రుఁడా: దుర్యోధనా! ధనుర్విద్యా పరిశ్రమ మధికముగలేని నీకీమత్స్యయంత్ర విషయమునఁజింతయేల? దీనిని నేనేనీ నీమన స్తాపముఁ బాపఁగలను [వెళ్ళి ప్రియత్నించి విఫలఁడగును?] మిత్రుఁడా ఈమత్స్యయంత్రము సరిగ నమర్చు బడలేదునుమా! లేనిచో నాప్రియత్నమున నే నిట్లప్రయోజకుఁడఁగాను.

దుర్యోధను: అవును, దానిచేతనే నేనును బరాణయమునొందితిని. జ్ఞాపకము చేసితిని. నీమాటలు సత్యములు కాని శ్రీకృష్ణాదులు మనలఁ బరిహసించుదు గదా యని నాకు సందియము పొడమెడును.

[అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించును]

కర్ణు: మిత్రుడా! అదే మనలఁ బరిహసించఁదలఁచి వాసుదేవుఁడిట వచ్చుచున్నాఁడు. మనకు తటస్థమైన వరాభవ మొకయెత్తు. ఈతని చతురోక్తులకు గుఱియై పరిహాస పాత్రులమగుట యొకయెత్తు.

కృష్ణు: [తనలో] అంగరాజుకూడ నీకార్యమున నెఱవేఱఁ డయ్యెను. ఇది నిశ్చయముగా నప్పాండవ మధ్యముని కొఱకే యాగి యున్నది. వారీ యశేష బ్రాహ్మణ కులములో నుండకమానరు. ఇంకఁగొంత సేవటికినైన నే వారల నానవాలు వట్టెదను. కాని యీ సుయోధనుని యభిప్రాయ మెఱుంగవలెను. [ప్రకాశముగా] బావా! దుర్యోధనా! ఉత్తమ క్షత్రియ వీరుఁడవై ధనుర్విద్యా ప్రవీణుఁడవైన, నీవీ యుద్యమమున నెఱవేఱవైతివి. అది యొక్క యాశ్చర్యమే: నీవేమి? అంగరాజుకూడ నీకార్యమున నప్రయోజకుఁడయ్యెను.

కర్ణు: మాధవా! ఈమత్స్వయంత్రము నరిగా నమర్పఁబడలేదు.

దుర్యోధను: అంగరాజు మాటలు సత్యము. లేకున్న మేమట్లుగాము.

కృష్ణు: నాట్యకళా ప్రవీణతలేని వేశ్య మృదంగమును విందించునట్లు మీమీ బలహీనతలు చెప్పుకొనక మత్స్వయంత్రమును నిందించు చుంటిరి. అదిగాక బావా! ధార్తరాష్ట్రాి: ఓడతోఁగట్టినయోడ చందంబున నీవును గర్జనాకృత్యము నవలంబించువు.

దుర్యోధను! వాసుదేవా! నీవరిహంస వాక్యములకేమిగాని నిజముగా నాకీ ద్రౌపది యం దనురాగము లేదునుమా!

కృష్ణుఁడు: (నవ్వుచు) అనురాగముండిన మాత్రమేట్లు లభించును. అదావ విరక్తిగాఁబోలును.

కర్ణుఁడు: (తనలో) ఈమాధవుఁడధికముగ నధిక్షేపించుచున్నవాఁడు. వీనిని మాఱువాక్యములతో నన్య ప్రసంగమునకు దింపెదను. (ప్రకాశముగా) మాధవా! నకల ధనుర్ధరులును నవజయమునొందిరి. ఇంక నీయంత్రము నేయఁగవారెవ్వరు?

కృష్ణుఁడు: అంగరాజా! కర్ణా! లోకమున నీకంటె బలాధ్యులు లేరనియాయాపించుచుంటివి. అట్లుగాదు ఈ మహాసంఘమునుండి యొక్క నరుఁడువచ్చి యీక్షణము యంత్రభేదన మొనరింపఁగలఁడు.

దుర్యోధను! మిత్రుఁడా! అంగరాజా! ఎవ్వరోమహీసురముఖుఁడు దట్టమగు దట్టి కటిప్రదేశమునఁగట్టి బ్రాహ్మణ మధ్యమునుండి యిట వచ్చుచున్నాఁడు.

కర్ణుఁడు: మిత్రుఁడా! ఆ మహీసురుఁడు కేవలము మూర్ఖాగ్రేసరుఁడు. కానిచో ధనుర్ధరులగు పార్థివోత్తములకు దుర్లభంబగు సీకార్య మాతఁడేల పూనును.

కృష్ణుఁడు: ఓ మహాసరాకృములారా! ఆదినుండియు మీ మహాగర్వమే మిమ్ముఁజెఱచినది. మీరే మహాబలులారా! మీ రొనరింపలేని కార్య మెవ్వరొనరింపలేరేమి? ఆ! చూతము సారకార్యక కళాధర్యులగు క్షత్రియులకు సిగ్గువచ్చునట్టి మహీసురసత్తముఁడు దాని యందుఁ గృతకృత్యుఁడగునట్లే తోచుచున్నది.

దుర్యోధ, అట్లేచూతములే! నీమాటలకేమి?

కర్ణుఁ: అంతటి యాశ్చర్య మీయుగమున నుండదు.

(అప్పుడు బ్రాహ్మణ వేషముతో నర్జునుఁడు ప్రవేశించును)

ద్రౌపది: నెచ్చెలీ! కర్ణదుర్యోధన ప్రయత్నానంతరమున ధనుర్ధరుఁడిం
కొక్కఁడు రాకుండుటకుఁ గారణమేమి?

చేటి: రాజపుంగవులెల్లరు నుడిగిరి. అల్లదె బ్రాహ్మణోత్తము
దొక్కఁడు వచ్చియున్నవాఁడు చూడు!

ద్రౌపది: ఏమీ! బ్రాహ్మణుఁడా వచ్చుచున్నది! ఇట్టి మహాకార్యమునకు
సాహసించు వీరుఁడు విప్రవేషముననున్న క్షత్రియుఁడై యుండ
వచ్చును. కాకున్నవిట్లొనర్చునే?

చేటి: అన్నియుఁ దేటపడఁగలవు. కొంచెము చూడు!

అర్జు: (తనలో) రధికవరుల కసాధ్యమైన యీకార్యనిర్వహణము నా
చేతనగునా? అల్లదే! నేత్రముల కపూర్వవర్వమొనర్చుచు
నకలలోకరాధ్యుఁడును జగన్నాథుఁడునగు స్వామి దేవకీనందనుఁ
డెట్లయెదుటనున్నవాఁడు (ప్రకాశముగా)

మ॥ జనముల్ మెచ్చఁగ మత్స్యయంత్రమును నే సాదించి
పాంచాలనం

దన పాణిగ్రహణమ్మునల్పి యమితావందంబునుం గాంతు నో

ధనువున్ముట్టఁగలేకవన్న నరనాథ వ్రాతమున్గూడి యే

నును లజ్జుండలవంచి యేఁగుదునొదీనుండట్లు చింతించుచున్

తే॥ గీ॥ చేరి యాజోపయాజుల సేవఁజేసి
కుంభసంభవుఁ గెలిచెడి కొడుకునొకని
నన్ను బెండ్లాడు కూతుసుగన్నవాఁడు
భవ్యగుణుడైన పాంచాలవల్లభుండు.

(దొరపదిని జూచి)

మ॥ గరిమన్ గుండమునన్ జనించె నిదియేగాఁబోలు, మౌనీంద్రున
క్కరుజన్ పార్షదునోముపంజ యిదియేగాఁబోలు, రాజన్యుఁడ
క్కఱ యంత్రంబు నొనర్చె దీనికొఱకేకాఁబోలు! నాభాగ్యమె
క్కరజీన్ నిల్చునొకెల్పునట్టి దిదియేకాఁబోలు! నేఁడిచ్చటన్॥

ఆ॥ వె॥ మాచి చిగురుకన్న మల్లెమొగ్గలకన్న
గలువరేకుకన్నఁ గలుకుమీరి
యింతివాలుచూపులెక్కుడు పనిచేయుఁ
జెలుకువింటివాని చెయిదములకు.

ఆ॥ వె॥ తుంటవింట మరుఁడు తొడిగి యేసినయమ్ము
తాకవచ్చు నొండెదప్పవచ్చుఁ
గొమ్మవాడిచూడ్కి గుఱిచూచి కొట్టిసఁ
దగులవలయు గుండె పగులవలయు.

కడ్డు: మిత్రుఁడా దుర్యోధనా! ఈతనినెందో చూచినట్లున్నది:

దుర్యోధ: దానకళా వశ్రవీణుఁడవగు నీచేసత్కారములు వదలిన వారనేకులు
గలరు. వారిలో నెవ్వఁడై యుండునోకదా!

కృష్ణ: ఈ మహానుభావుఁడగు మహీదేవునెందో చూచినట్లున్నది.

అర్జు: (తనలో) పాతకస్వరూపుడగు ధార్తరాష్ట్రాగ్రజన్ముఁడును, సూతకులాధముఁడును 'నదేమాధవు సరసనున్నవారు. ఛీ! వీరి వదనదర్శనము పాపహేతువు.

కృష్ణ: ఈతఁడెవ్వరై యుండవచ్చును? చూచిన జ్ఞాపకమున్నది. వేగముగ నొనవారు పట్టలేకుంటిని.

కర్ణ: మహీసురపత్తమా! అతిపేగమున వివ్రసంఘములవెడలి తామి చోటికి రాఁగారణమేమి?

అర్జు: భవదసాధ్యమగు వీరకర్మము నిరభ్యంతరముగ నొనరింప నరుదెంచితిని.

దుర్యో: విప్రుఁడా! ఏమీ! ఈవీరకర్మమొనరించుటకే వచ్చితివిగా! నీ సంగతియేమి? నీవేమి? లజ్జింపక యెటువచ్చితివయా!

కర్ణ: బ్రాహ్మణుఁడా! ఇది యజ్ఞశాలగాదు, జైత్రభవనము; జాబ్బ: వాయు సాన్నముగాదు. ధనుర్వ్యాపారము, దండముగాదిదిఘనకౌర్మకము; దర్బులుగావివి బాణములు; సంభావనలిచ్చెడు గృహమని మఱచివచ్చితివి గాఁబోలు! పో! పొమ్ము.

అర్జు: ఓరీ! మూర్ఖుఁడా! సూతకులసంభవా! చాలు! చాలు! నీవింక సూరకుండుము. నీవృజ్ఞనేనెఱుంగనా?

కృష్ణ: అంగరాజా! దుర్యోధనా! తపోధనులగు విప్రులతోఁద్రాఢతమ్యము లెఱుంగక మాటలాడుట శ్రేయముగాదు.

దుర్యో: అంగరాజా! ఈమహామూర్ఖుఁడు నిశ్చయముగా నీకార్యమునకు దొడఁగునని యెంచుచుంటివా? ఉత్తమరాజపుంగవులతో సరిగ

ధనుస్పర్శనముజేసి బ్రాహ్మణులచేత ప్రోత్రములు పడయఁదలఁచి వచ్చెను. మీ మదము నదమదముగావింపవలె రమ్ము.

కర్ణు : నిక్కము : పోదమురమ్ము.

అర్జు : (తనలో) దురాత్ములారా : నాపై యుద్ధమునకు సిద్ధపడుటయుఁ జచ్చుటయు నొక్కటే పొండు.

కృష్ణు : ఆహా ! హా ! ఏమీ ఈదినము తద్దయునుదినము. ఈతని రూపరేఖ వైఖరులనలోకింప పాండవమధ్యమునిఁ బోలియున్నవాఁడు. లాఙ్గిగృహదహనమునుండి ప్రాణములు దక్కించుకొనివచ్చిన యదృష్టవంతులగు పాండునందనులఁజూడఁగంటిని. వీరి నందఱు నొక్కసారి దృఢాలింగనము గావించుకొనుటకు పది చేతులున్న బాగుండునుగదా ! అడుగో ! ఆదెస రత్నస్తంభ సామీప్యమునఁ బాండవులు నిలిచియున్నవారు. ఈయర్జును నిటవలుకరించిన మోసమగును. కావున నేనీ పాండవులవార్త బలదేవాదుల కెఱిఁగించెద. నాసంతోషము పట్టఁజాలకున్నాను.

దుర్యోధు : ఓ మూర్ఖ బ్రాహ్మణుడా ! ఏల మదాందీభూత చేతస్కంధమై నీతి విడిచి మముబోటి రాజహంసములతోఁ బోరాడఁదలఁచెదవు ? శరణాగత రక్షణ విరుదాంకులమగుటచే శరణమంటివేని విన్ను విడిచెదము. లేకున్న విడువము.

కర్ణు : మిత్రుడా : ఈతని నింక విడుచుటెచ్చటిది ?

అర్జు : ఓరీ మూర్ఖుడా : దుర్యోధనా ! ఓరీ కర్ణుడా : మీరు విడుచునది మీ ప్రాణములు ; అంతకంటె నేమియుఁగాదు.

దుర్యో : అఖండ మహిమండలాఖండబుండనైన నేనెక్కడ ? పాఱుఁ
బోతనైన పాఱుఁడవు నీవెక్కడ ? ఛీ ! నీతో యుద్ధమొనరింప
మా రాచరీవికి లోపము.

అర్జు : ఓరీ ! గాంధారేయాధమా ! పాపా ! దురాత్మా ! నీ బాహువరాక్ర
మమును, నీ శక్తియు, నీ మత్స్యయంత్రభేదన సమయముననే
యెఱిగితిని.

ఆ! శై : పాలనంద్రమందు బడబాగ్ని వడువునఁ
జందమామయందుఁ గందులాగు
వరమపావనమగు భరత వంశమునందుఁ
బుట్టరాని నీవు పుట్టినావు.

దుర్యో : ఓరీ మూర్ఖుఁడా ? నీవేమెఱిగితివిరా ?

అర్జు : ఓరీ ! కులపాంసనా ! ఇచ్చటికేలవచ్చితివిరా ? సంపెంగ తైలము
రాసి పెంచిన వాసిగల నీ మీసముల వేనము వీక్షించి యీ
ద్రౌపది విన్ను వరించునని యివటికరుదెంచితివా ? లేక
దుర్మంత్ర తంత్రప్రజ్ఞాదక్షుఁడగు సౌబలు మేనల్లాడవని విన్ను
మోహించునని వచ్చితివా ? పాండునందన నిర్మూలనమునకు
సహాయుఁడగు పాపాత్ముఁడగు నంగరాజు ప్రాణస్నేహితుఁడ
వని విన్ను పలచునని యేఁగుదెంచితివా ? దుష్పసేన వ్రముఖ
నీచ పహాదరుల కగ్రజుఁడవని నీయందనురాగము గల్గినని
వచ్చితివా ? సిగ్గులేక యేమనివచ్చితివి ?

శే॥ గీ॥ మానహీనుండు శకుని నీమేనమామ
తులువ దుక్కాననుఁడు పై దోఁడునీకు
సిగ్గుమాలిన కర్ణుండు చెలిమికాఁడు
నీకునన్మార్గమెటులబ్బు నృపకుమార ?

దుర్యోధ : పాపము : నీవేమో బ్రాహ్మణుడవనియు నిన్ను వధియింకరు యెడలఁ బాపము వచ్చుననియు బ్రహ్మహత్యా పాతకము గఁచిన గలదనియు వలదని యుపేక్షయొనరించిన మైమఱచి కాలు మాటలు ప్రేలనారంభించితివి. ఇంక నీవనచూతుము : రా :

ద్రౌపది : అయ్యో ! చెలీ ! ఈ రాజులందఱు విష్కారణముగా నీ బ్రాహ్మణోత్తమునిపైఁ బోవుచున్నారు. అదే చూడు : దుర్యోధ నుండు యుద్ధసన్నద్ధుడై రారమ్మని పిలుచుచున్నాఁడు. ఈ బ్రాహ్మణుడెట్టి సాహసియోకాని వెనుదీయక పోవుచున్నాఁడు.

చేచి : ఈతడు క్షత్రియుండు. ఈతఁడు బ్రాహ్మణుండు. ఇరువురలో నెవ్వరు గెల్తురో చూతము. ఉండుము.

అజ్ఞ : ఓరోరి : చందాలుఁదా : భరతకుల పాంసనా : ఐరావత వృత్తి మాన భద్రకల బారోహణముచేసి చారు నవరత్న స్థగిత కిరీటము శిరోభాగమున ధరియించి హారకేయూరాద్యనేక భూషణ భూషితుండవై హస్తినాపురపీఠుల సంచరించుట యనుకొంటివా ? లేక జాత్యంధుండగు తండ్రిని బ్రేరేపించుట యనుకొంటివా ? లాక్షిగృహమునఁ బాండునందనులఁ జంపించుట యనుకొంటివా ? వారలకు విషభోజనములిడి సర్పములచేఁ గఱపించుట యనుకొంటివా ? భీష్మద్రోణ విదురాది మహాత్ములఁ దిరస్కరించుట యనుకొంటివా ? ఏమని యిచ్చటికి వచ్చితివిరా ?

కర్ణ : (తనలో) ఈతఁడు మా రహస్యముల నన్నిటిని వెదకి చెప్పుచున్నవాఁడు. ఈతండెట్లెఱింగెనో ? అయినను బ్రాహ్మణులు తపాధనులు. వారలెట్టి రహస్యములనైన నిమిష మాత్రమున నెఱుఁగుదురు.

దుర్యోధ : వృధావృలాపీ ! బ్రాహ్మణాదమా : జాఱుటకుఁ బాయనమని వచ్చితివా ? ఇది యజ్ఞశాలయని వచ్చితివా ? నీవేమని వచ్చితివిరా ?

అర్జు : ఓరీ : మూర్ఖుఁడా : నీ చలమును, బలమును, ఈవఱకే యెల్ల రకును దెలిసినవి. నేనెందుకు వచ్చితిను? యా క్యారము తేట పడఁగలదు. నీ రాకకుఁ గతమేమి : యుష్మత్సాహసమునకును మనోధైర్యమునకును దోడు మత్స్యయంత్రముఁ దెగవేయ నెంచితివిగా : ఏమి నీ సాహసము, ఈ కార్ముకము చేతఁబూనఁ దలఁచితివిగా : ఏమి నీ సాహసము ? ఇంతటి సాహస కార్యమునకీవు నన్నద్దండవగుటచే నెక్కడనో మిక్కిలి యక్కజ మొక్కటి విక్రముగాఁ బుట్టకమానదు. యంత్రముఁ దెగ నేయుటగాదు. కార్ముకముఁ బూనుటయెట్లో, బాణము సంధించుటయెట్లో, గుఱిచూచుటయెట్లో, లేశమైనఁ బరిజ్ఞానము కలదటరా :

దుర్యోధ : ఓరీ : నీవే మహావృజ్ఞాదక్షిణదవని యన్యుల నదిక్షేపించెదవు. నా గదాదండమున నీ శిరము భిన్నము చేసెద. రాజమ్ము. మాటలతోఁ బ్రయోజనమేమి ?

అర్జు : ఆ : నీగదయు, నీవును, నీ బలమును, నడఁగవలయును. కిరాతుల రీతిని రోకలి నొక్కదావినిఁదెచ్చి గదగదయని బెదరించెద విది భయము విచ్చు నవియేనా? నీకు యుద్ధముకూడఁ దెలియునటరా? మృదుతర హంసతూలికాతల్పముపై కంచుకి దాసీ జనము పరిచర్యలుచేయ సుఖముగా నిద్రించుట యెఱుఁగుదువుగాని యుద్ధమెఱుఁగుదువా ?

అ॥ పె॥ మానధనుడవేని మగవాడవగుదేని పరువుగల్గురావపట్టివేని
మడమ దిరుగకుండ మానంబు పెడకుండ గదిసి నన్ను.
గెల్పు కదనమందు.

దుర్యోధ : నీ బిభీషికలకు మేము బెదరువారముగాము. రా రమ్ము.

(అని యిద్దరును దూసికొనుచున్నారు.)

కృష్ణ : బావా ! దుర్యోధనా ! అకాలమున నాలముగావించుట యుక్తమా ?
నీకుఁగయ్యమొనరింప నవసరమేమి ? బ్రాహ్మణోక్తమా ? నీవైన
సూరకుండుము.

దుర్యోధ : మాధవా ! నన్నావకుము. పీనివి మరణము నొందించివఁగాని నే
సూరకుండను.

అర్జు : మహాత్మా ! దేవకీనందనా ! ఖడ్గమునకు లభించిన యీ యెరఁ
బోగొట్టుట భావ్యముగాదు. రానిమ్ము.

కృష్ణ : మిత్రుడా ! దుర్యోధనా ! నీవుకాదు. ఈ పావపుణ్యావని నేనే
పరిమార్చెద. నీ పూరకుండుము. బ్రాహ్మణాధమా ! నీవిటు
రారా ! ఇదిగో చచ్చితివి.

అర్జు : ఈ దుర్యోధనుని యుద్ధమైనది. ఇంక నీవా ? నీవుమాత్రము నీ
ప్రియమిత్రునికంటె నధికమెట్లు చేతువు ?

దుర్యోధ : మూర్ఖుడా ! నేను బరాక్రమ హీనుడనై నీతోఁ బోరలేదని
యూహించుచుంటివా ? అట్లుగాదు.

ఉ॥ ఈవసుదేవనందనుఁడు పీఠరణీకులు సంగరాజు న
స్పీవల నాగుచుండుట మహీసురపాంసన ! యీదినంబునన్
జీవముతోడ దాటితివి, చెన్నటి : యైననునేమి ? యంగ రా
త్రివరుడైన కర్ణుడిటు దీరతఁగూర్చుండె నాజి విన్నికన్ ॥

అర్జు : ఓరీ : మూర్ఖా : నీకు సాధ్యముగాదుగదా : ఇంక నీప్రియమిత్రుఁడు
చంపుటకేమిలే ! ఓయీ యంగరాజా : దుర్యోధన ప్రాణమిత్రాః
సూతకులనంభవా : రారమ్ము. నీయుద్ధమును నీచర్యయు
చూతమురా :

కర్ణ : ఓరీ మూర్ఖా ! ధరాకాంతులతో మహీసురులు పంతములాడి
గెలువఁజాలరు. పోపొమ్ము.

అర్జు : ఏమీ : నీవు ధరాకాంతుఁడవా ? అన్నవస్త్రములులేక రథకారకుఁడ
వైన నిన్ను మహామూర్ఖుఁడగు దుర్యోధనుఁడు కునకమును
గడ్డియపై నుంచి నటు లంగరాజుగా నొనరించుటచే నెంత
క్రొవ్వు బలిసినదిరా ? నీవిచ్చటికేలవచ్చితివా : రథము తోలుకో,
వగ్గుములున్నవని యిచ్చటికి వచ్చితివా : గుఱ్ఱములను జక్కఁ
జేయుటకు వచ్చితివా : చాలు : చాలు : ఈపాటికి గృహమున
కరిగి రథము తోలుకొనుము. పో :

తే॥ గీ॥ రథము తోలుటమాని కౌరవులయింటఁ
బొట్టకూటికిఁ జేరిన జెట్టివీవు
బ్రదికి చెడినట్టి మముబోటివారికన్నఁ
జెడిబ్రదికినట్టి నీయందె చేవగలదు :

అ॥ వె॥ దుష్టచిత్తుఁడైన దుర్యోధనుఁడట్లు
పాండుసుతులమీఁది వగ దలంచి
కుక్కనందలింబు నెక్కించులాగున
నంగరాజుఁజేసె నకటనిన్ను.

కర్ణ : ఓరీ ! ఏమిరా : పే్రిలుకొనియెదవు ? ఈ సభాధ్యక్షులిందఱు నీ
ప్రేరితనమిదివఱకే యెఱుంగుదురు ? ఇంకఁ జాలునూర
కుండుము.

అర్జు : ఓరీ : నా ప్రేరితనము తెలియలేదు. నీ దురాచారములును తేటపడినవి. పాండవ నిర్మూలనమునకుఁ బాండవ ధర్తరాష్ట్ర కలహ మునకునుఁ గారణభూతుడఁడైన మహా పాతకుడవు నీవే ! నీ వదన దర్శనము మహాపాతక హేతువు.

కర్ణ : ఓరీ : సంభావనలకుఁ బోవుచు వినాహ యజమానులతోఁ బోరుట యనుకొంటివా ? రా రమ్ము.

అర్జు : గురుకాపోప హతుడవగు నీ బలమెంత ? సూతకులమున జన్మించి పాతకముల కొడిగట్టు దుర్యోధనునితోఁ గూడి దురాచరణము లొనరించుట యనుకొంటివా ? కురువతి యింటఁ గూటికై చేరి దుర్మదమునఁ బెద్దలఁ బరిహసించెదవేమి : చెడి బ్రదుకుటచే స్వలైక్ష్యర్య మదమున నొడలెఱుంగక ప్రేలు నీ నాలుక వేయి చీలికలుగాఁ గోనెదను.

శర్జు : మూర్ఖా ! బ్రాహ్మణాధమా ! నీ కావరమడఁచెదరా : (అవి మీఁదికిఁ బోవుచున్నాఁడు.)

అర్జు : రాధాగర్భ భారభూత ! సూతకుల సంభూత ! అల్పరాజ్య మదాంధీభూతమతీ ! నీవా ! పాపాత్మా ! రారా ! నీ యాయుర్దాయము నేఁటితోఁ జెల్లినది. ఇందు ద్రౌపదీ స్వయంవరాచరణము కాక నీ మరణమే జరుగును. (అవి యిద్దరును బోరి కర్ణుఁడోడిన యనంతరము.)

శర్జు : అబ్బా ! ఏమిది ? భర్గవరాముఁడో ! కరటిదైత్యవిరాముఁడో ! పాండవ మధ్యముఁడోకాని నాతోఁ గయ్యమొనర్చి యన్యులెన్నఁడును గెలువలేరు. నీ వా మహాత్ములలో నెవ్వరవు ?

అర్జు : మూర్ఖా : పరాక్రమ ముడిగి సాధువాక్యములు బయలు వెడలివనిగా :
నేను వారిలో నెవ్వఁడను గానుగాని యసాధారణ కార్ముక కళా
హారేయుఁడవగు నొక్క నరుఁడను, ధరామరుఁడను, రధిక
వరుఁడను.

అ॥ వె॥ బికిరమెత్తువాఁడ బీదబాపనవాఁడ

విల్లుముట్టుటెట్లు చెల్లునాకు ?

వరుశరామునొద్ద బహువిద్యలనునేర్పు

బల్లిఁదుడవు నీకె చెల్లుఁగాక :

కృష్ణ : ఓయీ : అంగరాజా : మహాత్ములగు భూసురోత్తముల నాల
మున గెలువ నీతరమే ? తేర్చితాయుగమున జామదగ్న్యుఁడు
క్షత్రియకులముల నేకవింశతివారము నాశనము నొందింపలేదే ?
కావున మీరెల్ల రుదుగుట నా యభిప్రాయము. తపోధనులు
బ్రాహ్మణులు :

కర్ణ : ఔను. బ్రాహ్మణోత్తముల నిర్జించుట దుష్సాధ్యము. వారు
తపోధనులు, మనము ధనుర్ధరులము. ధనుర్భలమును, మనో
బలమును, దేహబలమును, తపోబలమునకెన గా నేరవు. కావున
వారతోఁ బోరిగెలుచుటకుఁ జాలము. రాజా : కౌరవేశ్వరా : నీ
యభిప్రాయమేమి ?

దుర్యోధ : అంగరాజా : నీ మాట విశ్వయము; బ్రాహ్మణుల గెలువ మనకు
సాధ్యమగునా ? నీ యభిప్రాయమే నా యభిప్రాయము.

కృష్ణ : ఓరీ : మూర్ఖుఁడా : దుర్యోధనుఁడా : (తనలో) మొదటి నుండియు
నీవిచ్చే చెడిపోతివి! అంగరా జే మాటపలికినను వెంటనే పంది
ఘాగధుల చందమునఁ నొనొనని పలుకుచుండువు. ఇందుకే

తెలిసిన మూర్ఖుడవని ప్రశంసమునకు వెల్లడియైనది. లేకున్న
పివా : ఈతనితోఁ బోరగలవాడవు. నీవెన్నఁడును బాగు
పడవు.

అర్జు : పరాక్రమ హీనులారా ! శ్రీం చందనమున మీరిరువురును నన్ను
గెయవలెక లేనిపోని వంకలు పెట్టుచుంటిరి! పో పొందు.

అ॥ వె॥ ఆడుదానికైన నభిమాన ముదయించు
పగతుచేతిమాట పడినయప్పు
దంతకంటె నీవె యధమాధముడవిసి
బ్రతుకనేల యట్టిబ్రతుకు : రాజ :

కర్ణు : కౌరవేశ్వరా : మనమితనితోఁ గయ్యము నేయుటగాదు. ఈ
బ్రాహ్మణుఁడేమి యవచారము గావించె ? తన శక్తికొలఁది నీ
యంత్రము నేయవచ్చెను. ఎవ్వఁడీ యంత్రమునేయు నాతనికిఁ
దన కూతు విచ్చెదనని దుస్తర ప్రతిజ్ఞచేసిన దుగ్రహదనితోఁ
బోరుదము రమ్ము.

దుర్యో : మంచిది. అట్లే చేయుదము రమ్ము (అని వెళ్లుచున్నారు.)

కృష్ణు : ఈ పాండునందనుల చరిత్రమును, వీరలు కర్ణాదియోధులఁ
గెల్చుటయు నాబలదేవున కెఱుంగఁజెప్పెదను. ఆనందము పట్టఁ
జాలకున్నాను. ఇంకనేనరిగెదను. (అని విష్కమించును.)

ద్రౌపది : చేటి : బ్రాహ్మణుఁడీతఁడే విజయుడై యున్నాఁడునుమీ :
చెలీ : ఏమోకాని యిమ్మహామహీనురు దర్శించుటయాదిగా
నీతనియందెద్దియో యొక యనురాగము నాకుఁ బొడమెదను.
అది యియ్యది యని నిర్వచింపఁజాలకున్నాను. కారణమైన
నూహింపలేకున్నాను.

చేటి : సఖీ! దానిఫలము మెంట్లనే తెలియఁగఁడు

అర్జు : (తనలో) రాదేయ గాంధారేయ రధికవరులను నాహవపీమఁగు నిర్జించుట నీరాంతరత్నమునుఁ జూచిగదా! నా బాహుబలము నీమెకు దానఁదేటవడఁగలదు. నేను భాసురభూసురవేషమున నుంటచే నాపై నీమెకనురాగముండునో యుండదో!

ద్రౌపది: (తనలో) ఈ మహానుభావుఁడు బ్రహ్మతేజమున నున్నవాఁడు గాని యీతని శుభలక్షణముల నవలోకింప నొక్క మహారాజ కుమారు నాకారమున నున్నవాఁడు. హిమగిరి కన్యపై నరిగి భువన సంచారము గావింపఁదలఁచి వచ్చిన హరుఁడోయన వెలుగుచున్నాఁడు.

అర్జు : ఆహా! హా! ఈ రాజేంద్రకుమారికారత్నసౌందర్యము వర్ణ నాతీతమై యెట్లు విలసిల్లుచున్నదో! పూర్ణిమాయామినీరాజ బింబము నిరభ్యంతరముగ నదిక్షేపింపఁజాలు మందస్మితసుం దరవదనమును, నీలాభ్రమును హాసము చేయఁజాలు మనతర వేణీ భారమును, జిమిలి ముక్కులుబారు లొక్కమొగిని గూడె ననఁజాలు నా యలకజాలమును, నా వర్ణనకుఁ దధ్యముగ పాద్యముగాని మధ్యమును, మందాకినీ వైకృతముల చందమున నందమగు పిఱుదులును ఆహా! హా! నయనోత్పలము చేయు చున్నవి.

తే॥ గీ॥ చందమామకు లేదంత చక్కదనము
మెఱపుఁదీగకు లేదంత మేలుచాయ
కుందనమునకు లేదంత క్రొత్తతళుకు
దేనిఁబూని నృజించెనో దీనినజాఁడు.

ప్రవృత్తి: శ్రీపార్వతీనాధుని వడుపునఁ గంతమున నారుద్రాక్షమాలికయు,
నొడల నాభస్థమును, జెంగావి దుకూలాంచలమును, నా
యాయతబాహుయుగమును నా చామీకరదేహమును గలిగి
విభ్రాజమానుడగు నీ మహాపురుషుఁడు క్షత్రియోత్తముఁడేమో:
కారణాంతరమున విప్రవేషియైనట్లు తోచుచున్నది. సకల
రాజన్యకుమారవర్గమును జూడ మనోవికారములేని నాకీ విరు
పేద బ్రాహ్మణుఁజూడ శరీర మంకురత్పులక జాల విద్ధనర్వాంగ
మగుచున్నది.

అర్జు : ఈ నారీరత్నము బాహుద్వంద్వము మందారకల్పమహీరుహ
శాఖల తెలుఁగున వెలుఁగుచున్నది. ఈ మావిని మోము మదీయ
హృదయనంతాపార్జవవర్ధని యగుటచే సుధాకరమండల
మవియు, నీప్సిత్కార్థదాయ యగుటచే కల్పమహీరుహమనియు,
నదరమధురసుధారసధారాసమన్విత మగుటజేసి యమృత
కలశమనియును, క్లాఘింపఁదగును. నిజమందిరము వినర్జించి
భువనమునఁ జరియింపవచ్చిన యిందిరయో, హరుసుందరియో,
నిజోరు స్తంభ విజృంభజిత రంభాస్తంభయు, శుభారంభయునగు
రంభయో యైయుండనగు లేనిచో నీకాంతి యేకాంతలయందు
నేలలేదు? ఈమెనుఁగొనుటకు రతీభవ, శచీభవ, మాధవ,
రమాధవులుగాని క్షమాధవుఁడొక్కఁడు చాలునే? సకల సద్గుణ
ముల దొంతియో పంచమార్గణు పూఁబంతియో, పుంజమై వచ్చిన
కాంతియోగాని యిది యింతిగాదు, కమ్మవిలుకాని శుకమ్ముగాని
కొమ్మగాదు, సకల సద్గుణజాలగాని బాలగాదు. ఆ హస్తవల్ల
వాలంకృతమై లతాంతయునుని యాటవ మార్గణము నందమునఁ
దేజరిల్లు నాకుసుమదామకమే నా కధిక సంతాపముఁ గలుగఁ

జేయుచున్నది. సుగంధ చుల్లికా కుసుమదామయు, నవలఁ
భూషణదామయు, శరీరకాంతిజితహేమయు, నభినవలావణ్య
సీమయునగు నీమెపైఁ బ్రేమనేమని చెప్పఁగలను ? కాని నాకు
నీమెపై సనురాగముండిన నేమిఫలము? పరస్పరప్రేమ మెచ్చట
దటస్థమగునో యచ్చటనే కాముకల యభీష్టములు నిర్విఘ్నముగ
నెఱవేఱఁగలవు. లేనిచో వృధాగదా !

అ॥ వె॥ తుంట వింట మరుఁడు తొడిగి యేసిన యమ్ము
కాకవచ్చు నొండె తప్పవచ్చుఁ ।
గొమ్మవాడి చూడ్కి గుఱిమాచి కొట్టిన
దగులవలయు గుండె పగులవలయుఁ ।

తే॥ గీ॥ అంధకారాతియైన నీయతివఁగన్న ।
నంధకారాతి శయమెత్తి యరుగువెంట ।
మగువ తనయంద నుండెనా ? మటలుగొల్చు
రాతికై నను శంఖరారాతికై న.

ద్రౌపది: ఈ మహాపురుషుఁడు క్షత్రియవ్రావరుఁడేకాక బ్రాహ్మణుఁ
డైనచో నాహృదయమీ మహాత్ముకడకేల యరుగఁగలదు ?
ఇందిరావిషా యోగ్యమగు మహోరస్థలమును, విశాలఫాల
మును, నాజానుబాహుదండములును జూడ రాజకుమారుఁడనియే
త్రోచుచున్నది. చేటి ! యీవిషయమున నీయభిప్రాయమేమే !

చేటి: పక్షి ! ఈతఁడు నిక్కముగా రాజపుత్రుఁడు. ఈతని సంగతిచూడ
నిజముగా నీయంత్రముఁదెగనేసి నిన్నుఁజేకొనఁగలఁడు. భయ
పడకుము.

అర్జు : ఈ మత్తమాతంగగామిని మానసము చందము నెఱిగియైన పని చేయుదమన్న నీమెతో మాటలాడుట యెట్లు ? ఐనను రూపము నను, వీక్షణములను, వచనములను, గాంతయభిప్రాయ మెఱుంగపచ్చునని కొందఱు శాస్త్రవ్రహ్మిణులు వచింతురు. కావుననీ మందయాన చందము నే నెఱిగెద. ఆమెదృష్టివ్రసరణములు చంద్రకిరణములవలె నాపై బడుచున్నవి. ఈమెకు నాపై ప్రేమగలదు. ఇన్నివిధములఁజూడనేలః యంత్రమునుగొట్టెద.

కౌరవది : చెలీ ! ఆమహీసురుఁడే యంత్రభేదనమున కరుగుచున్నాఁడు. చూడు ! చెలీ ! నాచేతివూలదండ జాటుచున్నది. కారణమేమో యెఱుగుదువా ?

చేటి : డాసు. ఈతఁడే నెఱవేఱుఁగాక : అదండ వానిపైకరుగుచున్నది.

అర్జు : ఆహా ! హా ! ఈయంత్రముఁగొట్టఁగలనో లేదో గదా : (అనిదగ్గరఁకు బోవుచున్నాఁడు) (తెరలో) ఓహో బ్రాహ్మణులారా ! మనవాఁడే యొక బ్రాహ్మణుఁడు పోవుచున్నాఁడు. రండి పోదము.

అర్జు : శ్రీముదఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకం, శ్రీమన్నారాయణ చరణావతారం, ఇందిరానందమందిరం, చిదానందకందస్వరూపం, నందనందనచరణారవిందం, వందేహం ! శ్రీమత్కృంభనంభవాచార్యవరగురుచరణసంకేతుహం నమామి ! (అని విల్లునెత్తి) ఈ విల్లు నాకరముల కింత చులకనయై యుండఁగా నవ్యరాజన్యులు స్పృశింప నోపమికిఁ గారణమేమి చెప్పుమా ? కార్ముకము చులకనయైననేమి ? దీనినిభేదింప వలయును గదా ?

ద్రౌపది: అదుగో : మార్గణముల వదలుచున్నాఁడు. ఈతఁడు విజయుఁ
డగుగాక !

చేటి: తదాస్తు.

అర్జు: నేనా శ్రీహరిహర పాదపద్మద్వయైక శీలఁడనేని, ఆకుంభ
సంభవాచార్య ప్రియశిష్యుఁడ నగుదునేని ఈ మార్గణమనర్హ
ముగా నా మత్స్యయంత్రమును భేదించుఁగాక : (అని విడువఁగా
యంత్రము వడుచున్నది.)

ద్రౌపది: (తనలో) ఈ భూసుర ప్రవరుడీ మత్స్య యంత్రముఁడెగ
నేసి నాకుభర్తయయ్యె. ఎవ్వరైననేమి ? బ్రహ్మక్షత్రియ పుత్ర
ుల నేరినైనఁ బెండ్లియాడవచ్చుఁగదా : ఈ సౌగంధిక సుదా
మకమునేనా మహానీయుని కంఠమున వేసెద : (అని యర్జునుని
మెడదండవేసి) ప్రాణేశ్వరా : నమస్కారము.

అర్జు: చెలీ : నీవుమాయెడల వింతపరిచర్య యొనర్పనేల ? నీకర
స్పర్శనమే మాకమందకూతూహల మొనఁగినది. కల్యాణీ !
నీతలఁచిన కార్యము నెఱవేఱుఁగాక ! అహహా ! సుందరీ !
నీవల్లవహస్తములకును, నీదామమునఁగల ప్రసూనములకును
లావణ్యమున భేదములేదు సుమా !

ద్రౌపది: ప్రాణేశ్వరా: ఈ వఱకును నీదాసురాలొనరించిన తప్పులు
క్షమియింపఁగోరెదను.

అర్జు: దేవీ : నీమనోరథ మెఱుంగక యింత యాలవ్యముచేసిన యీ
పురుషునిపైఁ గరుణింపవలయును. (తెరలో) (కలకలానంత
రమున) ఓహో దృష్టద్యుమ్నాది కుమారవర్గములారా! ఓహో,

పాంచాలరాజేంద్ర! పరూధినీ నాధులారా! మీరందఱు నాలికింపుడు.

మ॥ పరదాసుష్కులు నప్రశక్తవిదులున్ బాన్వత్ప్రకాపాధ్యులున్
దరమోపెట్టఁగలేని విల్లుగొని యంత్రన్యస్తమత్వంబు, ను
ద్ధరతన్ వేసి యపారకాఢ్యకకళాధుర్యత్వముంజూపిన
న్నరుపక్షంబున నిల్వఁడాలమున పృజ్ఞాధ్యుల్ మదజ్ఞేహిణుల్
(అప్పుడు కోపముతో ధృష్టద్యుమ్నుఁడు వ్రేవేళించును.)

ధృష్ట: ధృష్టద్యుమ్నుఁడను నేనుండ భయమేమి? ఈర్ష్యాయుంఝానిల
పేరితమైన పకలరాజసముద్రజ్ఞోభమగుచుండ నీ మత్స్య
యంత్ర భేదము గృతకృత్యుఁడగు మహీసురునివైఁ బొరలి
రానుండుట చూచి దుర్జవదమహారాజుగా రిట్లాజ్ఞాపించిరి. ఓ
రాజ కుమారులారా: రండు పోదము. ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా! నీకు నేను పహాయఁడనైతి, వెఱవకుము.

అర్జు: వెఱవను శబ్దమున కర్థమెద్దియో యెఱుఁగను. (అప్పుడు రాజు
లతో ధృష్టద్యుమ్నార్జునులు పోరుదురు. రాజులు పారిపోవుదురు.)

ధృష్ట: ఆమ్నాయా! దౌర్జన్య! ఈతఁడు మహీసురవంశ సంభూతుఁ
డైనను రూపయావనముల నీకుఁదగిన రాజకుమారుని బోలి
బానిల్లు చున్నవాఁడు. నీ వుత్తమ క్షత్రియాంగనవని నీధవుఁడు
బ్రాహ్మణుఁడని తృప్తక పతినిదైవముగా భావించి యతని
యందతి భక్తితోనుండుము.

దౌర్జన్య: అన్నయ్య! పతివ్రతాతిలకమునకు దైవదత్తుఁడగు పతియే
దైవమనునభిప్రాయముండును. అదియునుఁగాక తమ యజ్ఞ
యస్యదా కాఁగలదా?

దృష్ట: బ్రాహ్మణోత్తమా : ఎన్ని జన్మములఁ బుణ్యముఁజేసితిమో గావి
క్షత్రియుల మయ్య బ్రాహ్మణులతో సంబంధము చేయఁగలెను.
ఈ సుకుమారి హోమగుండనముద్ధాతసాధ్వి, దీనిని జాగ్ర
త్తగా నేలుకొమ్మ

అర్జు: రాజకుమారా! నేను మాత్రమెఱుఁగనా? ఇంక నేల నిజమందిర
మున కరిగెదను. మీరును బొండు.

దృష్ట: అమ్మాయీ! కంటఁదడిపెట్టకును. పోయివచ్చెదను.

ద్రౌపది: అన్నయ్యా! నావందినము మాతాపితలకుఁ దెలుపుము.

దృష్ట: అట్లే తెల్పెదను.

ద్రౌపది: చెటి! నాపెంచివ కీరళారికావారములను నీవు పెంచుము.
ఉద్యాన వనముననేఁబెంచుచున్న లేతచెట్టును, దీఁజలను నీవే
పెంచుము.

చేటి: దేవీ! అట్లే చేసెదను. వరమ పావనమగు హోమకుండమునఁ
బుట్టి, వరమపావనులగు విప్రులఁ బెండ్లియాడితివి. నీ యదృష్ట
మేమని చెప్పఁగలము ? నీకు కుభమగుఁగాక.

దేవీ! పోదము రమ్ము!

చతుర్థాంకము సమాప్తము.

పంచమాంకము

(ద్రుపదుని భటు లిద్దరు పరివేశించుచున్నారు.)

ప్రధ: ఈసారి మన ద్రుపద మహారాజుగారి వంశ తప్పక తీరగలడు.

ద్వితీ: ఇంకను వంశకుఁ గారణమేమి? కుమార్తె వివాహ మాయెనుగా?

ప్రధ: నీ వింకను నెఱుంగనే యెఱుంగవా? అట్లాబ్రాహ్మణుఁడు మత్స్య యంత్రమునేసి యాజ్ఞ సేసినిఁ దొడ్కొని పోయిన దాదిగా నా పురుషుఁ డేజాతివాఁడో, నీచుఁడో, మనుఁడో, యని చింతిల్లు చుండి వారి విలయమున కరిగి వారి వంశచరిత్రము నరయుమని ధృష్టద్యుమ్నునిఁ బించెను. అతఁడే వాని చరిత్రమెఱిగి క్షత్రి యుఁడని వాక్రుచ్చెను.

ద్వితీ: అందుకే కాఁబోలును ద్రుపదమహారాజు బ్రాహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, కూద్రులెక్క నర్హమగు నాల్గు రథములు తన పురోహితు వితోఁ బంపెను.

ప్రధ: అదియును మేలే! అతఁడే జాతివాఁడో ఆరథముపై నెక్కును.

ద్వితీ: అదిగో రథములు నైదును వచ్చుచున్నవి. మనము సభామండప మలంకరించవలసి యున్నది. పోదము రమ్మ (అని నిష్క్రమింతురు.)

(ఇది ప్రవేశకము)

(ద్రుపదమహారాజు సభామంటపము. దురిపదుఁడు, ధృష్టద్యుమ్నుఁడు, ధర్మరాజు, భీముఁడు. అర్జునుఁడు, శకులుఁడు, సహ దేవుఁడు, ద్రౌపది, కుంతి, శ్రీకృష్ణ ధౌమ్యులు ప్రవేశింతురు.)

ద్రుపదు: (తనలో) దినేంద్ర! ప్రతిమాన భాసురరూపములఁబోల్చియవ
 లోకింప వీర లవనిన తనయుల యనువున మన్నవారు. ఇంకనా
 కోరిక తీరినది. (ప్రకాశముగా) మహాత్ములారా! తావక జనన
 కారణమున నేయన్వయము ధన్యతనొందెను. మీకేపురకునుగల
 బాంధవ్యమెద్ది? అవృద్ధ నాతి యెవరు? ఈమత్స్య యంత్రము
 నేసిన మహావీరుఁ డెవ్వరు? మీ పవిత్ర చరిత్రముఁ జెప్పి
 మరుగుచున్న నా హృదయతాపముఁ దీర్చవలయును.

ధర్మ: (నవ్వుచు) రాజా! ఏపురుషుఁడు మత్స్యయంత్రముఁ దెగనేయు
 నాతఁడే నీపుత్రికారత్నమునకు పతిఁగాఁగలడు గదా! అట్టియెడ
 నెవ్వఁడైన నీకేమి? నీప్రతిసను సార్థముగాఁ జేసిన వాఁడే
 నీకుమార్తెకు ధవుఁడయ్యెను.

శ్రీకృ: రాజా! పాంచాల మహాధరా! నీప్రతిస ప్రకారము కూద్రుడు
 దీనినిఁదెగనేసినను నీపుత్రికనుఁబెండ్లాడ వలయునుగదా! దాని
 నింక నడిగిన ఫలమేమి?

ద్రుప: మహాత్మా! మాధవా! పుత్రికలఁగాంచువఱకును నొక విచారము,
 కాంచిన వెనుక దానినిఁ దగిన మగనిఁదెచ్చువఱకు నొక దురంత
 చింత, తెచ్చినదాదిగా నది సుఖపడుచున్నదో? లేదో? మగఁడెట్టి
 గుణాధ్యుఁడోయనివంత! అందుచేఁబుత్రిక యెట్టిధర్తను గాంచెనో
 యని యెఱుఁగ గుతూహలము పొడమి యడిగితిని. అయినను
 జేయునది లేదుగాని, యదియొక పెట్టి.

ధృష్ట: మాధవా! అది సకల జనములకు సహజమేగదా! జగదారాధ్యుఁడ
 వైన నీవెఱుఁగని యంక మెద్దిగలదు?

కృష్ణ: ఔను. ఆమాట నిశ్చయమే.

ద్రుప: మహాత్ములారా! నాయడిగిన వృక్షమున కుత్తరము నీతైతిరి.

ధర్మ: రాజేంద్రా!

ఉ॥ భారత వంశజాతుఁడను బాండునృపాల సుతాగృజన్ముఁడన్
పేరు యుద్ధిష్ఠిరుండనగ వెల్లడి యయ్యె జగంబులందునన్
వీరలు మత్సహోదరులు, పేరిమి నీయమ మాత మాకు, దు
ర్వార తపోధనుండయిన వ్యాసుఁడు మాకు చితామహుండగున్.

ద్రుప: ఆహాహా! ఏమి నానంతోషము? పట్టజాలకున్నాను. వత్సలారా!
లాక్షిగృహ మహాదవానల మధ్యముననుండి యేరితిని బ్రతికి
వచ్చితిరి. ఆహాహా! ఈదినము కడు సుదినము. మీనందర్శన
మున నాదెందమున కానందము పరిమితి లేకున్నది?

ధృష్ట: మీరు త్రమ క్షత్రియులని నేను మున్నే యెఱిగితిని.

ధర్మ: ఆదిని ధనుర్ధరులైన ముట్టగలేని కార్ముక మవలీల నెత్తి యం
త్రము గొట్టినవాడే యర్జునుఁడు, సురాసురదుర్నిరీక్ష్యబల
దర్పధుర్యుఁడీతఁడు నాపెద్దతమ్ముఁడు భీమసేనుఁడు. వీరిరువు
రును మాద్రిసుతులు నకుల సహదేవాభిదానులు.

ధృష్ట: వత్సలారా! నా నయనోత్సవకరులగు మీరు లాక్షిగృహమున
నుండి యెట్లు దాటితిరి? ఇంతటి మహాభాగ్యము గల్గుటచే దేవ
ప్రీతిని జేయవలయును. ఓరీ! ఎవ్వరురా! అక్కడ?

సేవ: దేవా! ఆజ్ఞాపింపుఁడు. ఇదిగో వచ్చినాడఁను.

ద్రుప: నీవుపోయి మన పురమునందలి దేవాలయములన్నిటిలో వన్ని
యుత్సవముల జేయింపుమని షా పురోహితులతో జెప్పము.

సేవ: చిత్తము.

భృష్ట: వీరలు పాండునందనులని తెలియలేదుగాని యెవ్వరో క్షత్రియ కుమారులని విన్నటిదినమున రహస్యమునఁతదీయ విలయోపాంతమున కరిగి వారిచర్యల నెఱిగి నేఁతెలిసికొంటిని.

శ్రీకృ: ఆమత్యుయంత్రముఁ దెగనేయు దినముననే యీతఁడర్జునుఁ డనియు, వీరలు తక్కిన పాండవులనియు నేనెఱింగితిని.

ధర్మ: మహాత్మా! దేవకీనందనా! మమ్మెఱ్ఱిఁగితిరి?

శ్రీకృ: యుధిష్ఠిర! మిమ్మేకాదు. మీనిలయమునుగూడ నెఱింగి నేనును నబ్బిలదేవుఁడును, వచ్చితిమి. కాదా?

ధర్మ: ఆదియెట్లు మీరెఱింగితిరి?

భీమ: అన్నయ్యా! సంఘాతపమన్వితమై యలరారు చతుర్దశ భువనములను, సుదరకుహరమున ధరించి పరాత్పరుఁడగు మహానుభావుఁడు మనల నెఱుంగకుండునే?

శ్రీకృ: శ్యామల జీమూతాంతర్గతుఁడైన ప్రభాకరుఁడు నిజతేజ మీషణ్మాత్రమునుఁ దొలఁగక చాటున యదాప్రకార ప్రకాశమున నున్నట్లు బ్రాహ్మణ రూపములతో నుండిన మాత్రమున మీతేజము డాగలేదు. దానఁజేసి నేనెఱింగితిని.

ద్రౌపది: ఈ మహానుభావు లొఁదొరులమిండు తేజాలు గలవారు.

శ్రీదువ: నగరరాజమంతయు నీవఱకే యలంకరించి యుంచినాము. సకలరాజన్యకుమారవర్గములు నీవఱకే చనుదెంచి యున్నవారు. మామక పుత్రికా పరిణయార్థమై సకల వస్తు ప్రయత్న మీవఱకే జరిగినది. ఇంక వివాహమున కాలస్యమేల? పాండవాగ్రితా!

వివాహమునకై మీ యర్జునుని వేగ నియోగింపుము. త్వరపడు. త్వరపడు.

ధృష్ట: తండ్రీ! మనప్రతిని నెఱిగితిని. సాగరావర్తనంభూతమగు ప్రళయప్రవాళము రాజేంద్రుని సకలదేశమున కరుగుచుండమున నీమనకృష్ణ యర్జునునకే భార్య యగుచున్నది.

ధర్మ: రాజేంద్రా! పాంచాల భూపాలా! ఈ యాజ్ఞసేవిని మే మేవులమును బెండ్లియాడుట కొఱ్ఱ నొనగ వలయును.

ద్రుపదుడు: (విస్మయముతో) యుధిష్ఠిరా! ఏమిది? ఐదుగురును బెండ్లియాడెదరా? ఇట్టి యాశ్చర్య మెందైన గలదా? వింతలు పలికెదవేమి?

ధృష్ట: సకల ధర్మాధర్మ విచక్షణుడీ ధర్మజుఁ డిట్లు పలుకుచున్నాడేమి? ఏమిది?

ద్రుప:

చ. ఒకరరణీకళత్రునకు నుందురు భార్యలు పెక్కురెందునన్
ఒకతెకె భర్త లేవురయి యుండుట భూవలయంబు నందునన్
అకట! కనంగలేదు వినియైన నెఱుంగము దీనివిన్నచో
ఏకవిక నవ్వరే జనులు వీడుము వీడగు పట్టు భూవరా!

కావున నీమె వింక నర్జునునకిచ్చి వివాహము చేపెద. దీని కొడబడుడు.

ధర్మ: రాజేంద్రా! ఇది మామాతృనియోగము. మత్స్యయంత్రముఁ దెగనేసి ద్రోవడిని గొని మాయర్జునుఁడు 'ఫలంబుఁదెచ్చితి నమ్మా' యని మాజననికి వివేదించె. మాజననియు ఫలముగాఁ దలచి

మమ్మేవుర ననుభవించఁబడినది. అందులకే మియ్యకొంటిమి. మా మాతృవచన మీవర కెన్నఁడును నన్యతముఁగాలేదు. ఇప్పుడుఁ గాఁగూడదు, కావున మాకేవురకిమ్ము.

ద్రౌపది: (తనలో) ఈయుధిష్ఠిర మహారాజు తనపట్టును వీడకున్నాఁడు ఇం దీతఁడు నెఱవేఱుఁగాక!

ద్రుప: యుధిష్ఠిర! మీజనని ఫలమని వగచి యేవుర కనుజ్ఞ నొనగెను. కన్యయని తానెఱిగిన వెనుక నల్లెల యనును? అదియునుఁగాక సికార్యము లోకవిరుద్ధము. మనమో రాజులము. సకల జనము లకు ధర్మమొనఁగువారము. మనమే ధర్మమార్గ మతిక్రమించిన జగము తాళదు, కావున నాలస్యము చేయక దీవికొడఁబడుము.

కుంతి : రాజేంద్రా! నావచన మప్రతిహతమగుఁగాక! అది వేఱుగాఁ దలఁపక నీపుత్రికను వీరి కేవురకు నిమ్ము. అది ధర్మవిరుద్ధము గాదు.

ద్రుప: సమస్త ధర్మములునుదెలిసి కాలము గడిచిన పెద్దదానవు, నీవే యిట్లనెదవేల?

ధర్మ: ధర్మవిరుద్ధము లేదుగావున నామెచెప్పినది తప్పేమి?

భీమ: మా జనని వాక్యములు తథ్యములు.

కృష్ణ: నేనుండ మీకీ వినాదమేల? మాయత్త కుంతి యెన్నఁడును నాచిన మాట తప్పనిది. ఆమె యిష్టము నెరవేల్పుము.

ధృష్ట: అనురాంతకా! దేవకీనందనా! సకల విగమాంతవేద్యుఁడవు నీవును, సకల ధర్మాధర్మవిచక్షణుఁడైన యుధిష్ఠిరుఁడను నిట్లు పల్కుచుండఁ జెప్పెడు వారెవ్వరు?

ద్రుప: నాయనా! ధర్మనందనా! వేగ మేదో చెప్పము?

ధర్మ: చెప్పుట కేమున్నది? నీకూతును మా యేవురకునిమ్ము వివాహ మాడెదము.

ద్రుప: అట్లుకాదు. అర్జునునకే చేయుట యుక్తము.

ధర్మ: అర్జునుఁడు నాకుఁ గనిష్ఠసోదరుఁడు. అగ్రసోదరుఁడను నేను వివాహము గాకుండ నుండగాఁ దమ్మున కెట్లు పెండ్లిచేయ నగును?

ద్రుప: పోనీ! అట్లయిన నీవే పెండ్లియాడుము.

ధర్మ: రాజా! దేహబలమునఁ గష్టపడి కన్యను సంపాదించిన యర్జునుఁ డుండ నేనెట్లు వివాహ మాడఁగలను?

ద్రుప: అట్లయిన దానికేమి చేయుదము? ఎట్లును గుదురదు.

ధర్మ: ఎట్లును గుదురకేమి? మాకు స్వపురకిమ్ము.

కృష్ణ: అట్లుచేసిన యెడల లగ్న. నాయభిప్రాయము చేయుమనియే.

ద్రుప: ఈ ధర్మ సందేహము కృష్ణత్వైపాయను వలనగాని తీరదు.

ధర్మ: అమృహాత్ముఁడు మనతావునకు వచ్చుటెట్లు?

భౌమ్యు: అదిగో! మహానుభావుడగు వేదవ్యాసుఁడిటు వచ్చుచున్నాఁడు.
(వేదవ్యాసుఁడు వ్రగ్వేశించును. అందఱు నమస్కరింతురు)

వ్యాసు: రాజా! నీవీవటకును జర్పించుచున్న యంశమెయ్యది? మహా త్మా! మాధవా! సకుటుంబపరివారసమేతముగా నీకు సేమమే!

కృష్ణ: శ్రీమన్నారాయణావతారులగు తమ కటాక్షముండ లోపమేమి?

ద్రుప: మహాత్మా! నేను మత్కుమారికా స్వయంవరార్థము మత్స్య-
యంత్రము విక్రించితినీ, దానిని బాండవ మధ్యముఁడు భేదించె.
అందుచే మత్కుమారిక నియర్జునున కీదలంపఁ దమ కేవురకు
సీమె నిమ్మని యుధిష్ఠిరుఁడు పట్కంచున్నాఁడు. అదియే
వివాహంశము.

వ్యాసు: అందు వివాదమే మున్నది. దాని యందలి ధర్మమర్మ మెల్ల
రకు దెల్లమే. యుధిష్ఠిరవచనప్రకార మందఱకునుఁ బెండ్లి
చేయుము.

కృష్ణు: రాజా! యజ్ఞసేన! పేదవ్యాస వచన ప్రకార మాచరింపుము.

ద్రుప: (తనలో) ఈతఁడు గూడ విశ్లే చెప్పుచున్నాఁడు!

ధృష్ట: ఇది ధర్మమే కాకుండిన వితఁ డిట్లే చెప్పును?

వ్యాసు: రాజా! దీనిని సందేహింపవలదు. దీనికొక్క యితిహాసము.
కలదు. తొల్లి యింద్రసేన యను చంద్రానన చంద్రధరు గుఱించి
తవమొనర్చి యేవురు భర్తలనుఁ బడయ వరముఁబడసెను.
అదియే స్థికుమారిక. కాన దీని నేవురకును వివాహముచేయుము.

ద్రుప: అట్లయిన నింకనేమి? నేను గడు నదృష్ట వంతుఁడను.

ద్రౌపది: (తనతో) మదీయేస్థితము సంపూర్తిగా నెఱవేఱినది.

ధృష్ట: చెలియ లొక్కరిత యైనను మఱుడు లేవురు గల్గిరి. నేన దృష్ట
వంతుఁడను.

కృష్ణు: రాజా! ద్రుపదుఁడా! నీయదృష్ట మింతింతయని యనరాదు.
విజమే! నాకును నానందము మెండగుచున్నది. యేలయన, నా

మేనత్తకుమారులైన పాండవులు లాజిగృహమునుండి బైటఁ బరుగుచేతను, రెండవది న్ని పుత్రికను వివాహమాడుటచేతను.

ద్రుప: చక్రపాణి! ముకుందా! నీ యానందము మాకు శ్రేయఃప్రాప్తి గదా!

వ్యాసు: రాజా! ఇఁక నాలస్య మెందుకు? వివాహ మతివేగముఁగా గావింపుము.

ద్రుప: అవును, ఇదిగో! సకలరాజేంద్ర! కుమారవర్గ సమక్షమునను, సకల భూసుర నాన్నిధ్యమునను, నిఖిలసురాసురభేదర సమక్ష మునను చతుష్పత్రికా రత్నమగునీ కృష్ణను పొందునందనుల కేవు రకును నొసఁగి వివాహము చేయుచున్నాను.

వ్యాసు: శుభమగుఁగాక! ఈవధూపరులకుఁ జిరాయుర్నిరామయము లగు గాక!

కృష్ణు: మదీయాశీర్వాచనమున వీరలకు ననంతాభ్యుదయములు గలుగుఁ గాక!

భౌమ్యు: ఆచంద్రార్కం వంశాభివృద్ధిరస్తు. రాజా! వీరల కేవురకును కుమారిక నప్పగింపుము.

ద్రుప: (విచారముతో) మహాత్మా! అందుకు సిద్ధమై యుంటిని గాని, కరచరణ జిహ్వాద్యవయవములలోఁ జైతన్యము నశించెడును.

వ్యాసు: సమస్తధర్మాధర్మవికారదుఃఖపు నీవు బేలవై యుండుట యుక్తమే?

ద్రుప: అవును. అబ్బాయీ! యుధిష్ఠిర! ఈ నా కుమారిక గడు ముద్ద రాలు. నీవు కాంతమూర్తివేయైనను చెప్పక మానఁజాలను.

తెలియని కార్యములఁగఱపి జాగ్రత్తగా దీని నాదరింపుము.
ఇదిగో! పాణిగ్రహణ మాచరింపుము. (అని చేతికి నప్ప
గించును)

దర్శు: రాజా! ఆమాత్రమే నెఱుగనా?

ద్రువ: అబ్బాయీ! భీమసేన! నీవుమహాగ్రహాయత్తచిత్తుఁడవు—చేతఁగాని
యీ జాలయేమిచేసినను నైరింపవలయును సుమీ! (పాణిగ్రహ
ణము చేయించును.)

భీమ: మదీయదుర్వారాగ్రహ మహితులపైఁగాని సతులపైఁజూపఁ
దగినదికాదు. కులాంగనను లాలించు విధము నాకు తెలియదే?

ద్రువ: వత్సా! అర్జునా! శత్రునకుపకారము చేయుమన్నట్లు తొంటికాల
మున నాకు శత్రువై నన్నవమానించి ద్రోణాచార్యుల పాదముల
కడ నన్నుఁబడవేసినట్టి నీకుఁబుత్రికను గని యిచ్చినాఁడను.
పౌజన్యగుణదాముఁడవు. నీకుఁజెప్పవలసినదిలేదు. దీని పాణిగ్ర
హణము చేయుము. నీకొఱకైకాంచిన ధనము, నికర్పించితిని.
(పాణిగ్రహణము చేయించును)

అర్జు: మామా! మీరావిషయమై చింతనొందకుఁడు.

ద్రువ: సకులా! అభినవ మన్మథుఁడవగు నీకీకన్య చక్కగాఁదగియున్నది
ఎఱుఁగక యేమికార్యములఁజేసినను గోపగింపక నేర్పవలయును.
(పాణిగ్రహణము చేయించును)

సకు: మామా! ఈనకులుఁడుకి నిర్హేతుకముగా నాగ్రహించుట యవం
భవము, అందును నబలయందేల కలుగును?

ద్రుప: పశ్చా! సహదేవ! కుంతీ, మాదీర్, పాండురాజులకు నత్యంత
 ప్రేమాస్పదుడవు నీవు. నాకత్యంత ప్రేమాస్పదురాలీయబలి.
 మీరిరువును నధికస్నేహముననుండి నామనోభీష్టము నేతివేర్చు
 వలయును. అదియునుగక బాబుడవయ్య నత్యాత్మవిద్యా సం
 పన్నుడవు. నీకుజెప్పనవసరములేదు. (పాణిగ్రహణము
 చేయించును)

కృష్ణ: (సంతోషముతో) మహారాజా! ఈదంపతులు పరమస్నేహమున
 నుందురుగాక! శాశ్వతసౌఖ్యము నొందుదురుగాక!

వ్యాసు: తథాస్తు.

ద్రుప: నాయనా! మాధవా! సకలభూతాంతర్పహిర్మధ్య సంగతుడవు.
 మహానుభావుడవు. నీకుజెప్పనవసరములేదు.

తే॥ గీ॥ నందనందన యాముగ్ధనెందు నీ సు
 భద్రకును మాటుగాజూడనలయు నయ్య
 కన్నకూతురుకావున గడుపుకోని,
 దిట్లుచెప్పితిని వాగ్రహింపవలదు.

కృష్ణ: రాజా! ఆగ్రహముగూడనా! ఆగ్రహమేల తద్వ్యతిరిక్తమెట్లు
 కాగలదు?

ద్రుప: అమ్మా! కుంతీదేవి! ఇదిగోనీముద్దుల కోడలు (అనియప్ప
 గించి)

తే॥ గీ॥ జననిపగుచు నిష్టాన్నభోజనము విడుచు
 నత్తవై పరిచర్యల నందికొనుచు
 కడకునొజ్జవై సంగతుల్ గణపికొనుచు
 దీనినేలుకోవమ్మ! యోదేవి! యుంక!

కుంతి: రాజా! నీకింత నంతావమేల? అది మాధవమైనప్పుడు చెడుగేల చేతుము?

ద్రుప: ఔను. ఆమ్మా! ద్రౌపదీ! కృష్ణా!

చ॥ సవతులఁజూడు నీకుసరిసాటిగ నీర్వ్వను బెంపకమ్మ! నీ
దవులొకవేళ యాగ్రహముఁదాల్చిన మాబెదురాడకమ్మ! యో
వ్రవిమలగాతిరి! నీవతులభావమెఱింగి వటించుచుండి యే
యవసరమందు నాదులకు, నయ్యకు, నమ్మకు, గీర్తిదేవలెన్
ఆమ్మా! వతుల చిత్తానుసారము వర్తింపుము.

ద్రౌప: ఆయా! అట్లే చేయుదానను.

ద్రుప: (గడ్డమువట్టుకొని ద్రౌపదితో)

ఆ॥ పె॥ నన్నుఁగన్నతల్లి! నాభాగ్య పుంజమా
నాదుపుణ్యరాశి నాకుమారి;
నావయిని వలుగక నాధులకడకేఁగు
మరలివత్తు సుతులమాతవగుచు.

ద్రౌప: చిత్తము! దేవా! (తలవంచుకొని విచారము సూచించును)

ద్రుప: యుధిష్ఠిర, భీమాద్భున, నకుల, నహదేవులారా! మహాత్మా! నంద
నందనా! దేవా! ఆమ్మా! కుంతీదేవీ!

చ॥ అలఘవరిత్రులార! వినయాది సమస్త గుణాధ్యులార! నా
కులమువెలుంగు, నాకుఁగడు, గూర్చు ననుంగుకుమారి నాతపః
ఫలమును, నామనోరథము; నావయనంబుల చందమామము
ద్దులసుత! మీకున్లెక్కరకుఁ దోయజన్మేత్రను నప్పగించెదన్॥

వ్యాసు: అవశ్యము కుభమగుఁగాక! అమ్మా: యజ్ఞపేని:

సీ॥ శాంతస్వరూపుండు, చననీ యుధిష్ఠిరుఁడే
జ్యేష్ఠభర్తయౌనెలమి నీకు!
వీరావతాదుండు భీమపేనుఁడీతఁడె
నీకు రెండవభర్త నీరజాక్షి
అంభోధ గంభీరుఁడర్జునుడీతఁడె
నీకుముఁడవభర్త నెలతమిన్ను!
మారనన్నిభ సుకుమారుండు నకులుండు!
సీనాభ్యభర్తయై నెగడుఁగాక
అద్యాత్మవేది యీయనమండు నహదేవుఁ
డెడవభర్తయౌ నంబుజాక్షి!
మనుజావతారంబుగొనినట్టి మాధవుఁడీతఁడెయన్నయై యెన
యునీకు

తే॥ గీ॥ తొడరి యీదౌమ్ముఁడు పురోహితుండుగాఁగ
యతివకుంతీ మహాదేవియత్తగాఁగ
పాండవజ్యేష్ఠ పీఠపట్టమహిషివగుచు
నిత్యసౌఖ్యము నొందుము నీలవేణి!

దౌమ్ముడు: కం॥ ఒక్కొక్కభర్త గృహంబున
నొక్కొక్క వత్సరముకాలముండుము వారిన్
బెక్కుగతుల సుఖపెట్టుచు!
నక్కొంతేయలనుగొల్పొ మంబుజనేత్రా!

(తెరలో మంగళ వాద్యములు)

మహానగ్ధర ధరణీ నాథాగ్రిగణ్యుల్ దళితరిపులు సత్యాత్ములౌ పాండు
పుత్రుల్
వరకంజాతాక్షి కృష్ణన్ బరిణయమయి సద్వంశ విస్తారు
లౌదుర్
ధరసామ్రాజ్యంబు సంప్రాప్తమగుఘనత నిత్యంబు పాలిం
తురదానన్
బురువంశోత్తంకులౌచున్ భువిసుతులగుదుర్ భూరి కల్యా
ణమూర్తుల్ ||

వ్యాసు: అమ్మయీ! నీ వివాహమునకు దేవతలువచ్చి వరములిచ్చి పుష్ప
వర్షముఁ గురియించుచున్నారు.

ద్రుప: ఏమీ? నాభాగ్యము!

ధర్మ: దేవతల యాశీర్వచనమున మాకభ్యుదయమగుగాక!

కృష్ణ: సామ్రాజ్యప్రాప్తి గలుగుననిగూడ వరమిచ్చిరి.

కుంతి: దేవతలుకూడ మెచ్చిన వివాహమాదీన యీసుతులకు సామ్రాజ్య
మెప్పుడురాఁగలదో గదా!

(అప్పుడు ఉత్తరము చేతఁబట్టుకొని తొందరతో నొక భటుఁడు
వచ్చివేళించుచున్నాఁడు)

భటు: ద్రుపదమహారాజా! మీకొకయుత్తరము ధృతరాష్ట్ర మహారాజు
గారంపిరి. యుద్ధిష్ఠిరమహారాజా! మీజనకులు మీకొకజాబునిచ్చిరి

ద్రుప: ఏదీ? దానిఁబెమ్ము.

ధర్మ: ఉత్తరమిట్లమ్ము కురువృద్ధ బాంధవులతోను, బుతులతోను.
బుజ్జులైన మాజనకులు ధృతరాష్ట్రమహారాజు కుశలులై
యున్నవారా? అదిచెప్పుము.

భటు: అ! సేమముగా నున్నారు.

భీము: (తనలో) ఆ జనకునకు నీతనయునకు సరిపోయినది. అట్టి యవకారము చేసిన మహాపాప పేమ మరయుటయు యుక్తము గాదు.

ద్రుపదుడు: నాయుత్తర మిట్లున్నది. స్వస్తిప్రీ పాంచాల భూమీశ్వరా :
మ. జలజాతాయితస్యకృ స్థితనయః గృష్టన్ పాండు రాజేంద్ర పు
త్రులకుంబెంకిలిజేయ నామదిని సంతోషంబు మెండయ్యెడుకా
బలిమిన్ గూడెను భారతాన్వయము నీపాంచాలవంశంబు భూ
స్థలిన్ (బంచెద! పంపు పాండవుల నింద్రవృష్ట మందేలఁగన్.

ధర్మ: నాయుత్తర మందిట్లున్నది. “చిరంజీవి యుద్ధిష్ఠిరునకు నాంబి
కేయుఁ డాశీర్వచన పురస్కరముగ వ్రాయున దేమన

చ. కొడుకులలోన జ్యేష్ఠుఁడవు కుంతికె గా దిలనాకుఁగూడ, తా
దుడుకుదనాన మత్సుకుఁడు దొడ్డయెఱుంగక చేసెఁదప్పు, నీ
వెడనదియుంచి క్రోధమును నించుక పెంపకు నన్నుఁజూచి, నే
విడియెద సర్వరాజ్యమును, స్థలు విశాల విభూతి రమ్మిఁకన్.

భీము: మనమా లాజ్ఞగృహమునఁ బ్రదికితిమని విని యేదియైనఁ దన
కవకారము గావించుమని యిట్లు భయపడి వ్రాసెను.

కృష్ణుడు: దేవతల యాశీర్వచనము స్పష్టమై రాజ్యప్రాప్తి గల్గినది.

వ్యాస: అందును నీకటాక్షముండఁగా నింక లోపమేమి?

ద్రుప: ఇంకనే నన్నిభంగుల ధన్యుఁడనైతిని. మహారాజులు నాకల్లుం
డైరి. ఇంకనేమి?

ధృష్ట: మావంత లన్నియు నింకఁదీరినవి. అంతయు పింకనంతోషమే!

ధౌమ్య: యుధిష్ఠిర మహారాజా! అభ్యుదయములు చేకూరుఁగాక!

శుంతి: అహహా! నాకుమారునకు మహారాజాభిదానము గల్గినది. నాభాగ్య మెవ్వరికినిరాదు.

ధర్మ: దేవకీ నందనా! నాకింక నొక్క లోపము గలదు

కృష్ణుడు: అది యేదియో వేగమెఱిఁగించుము.

ధర్మ: నీవర మొక్కటియే!

కృష్ణ: ఇంతియేకదా! దానిఁగోరుము!

ధర్మ:

మాలిని: శ్రీనిలయందలి నాగృహ మెన్నఁడు చెన్నలరారుచు
నుండవలె

మానవ నాథుఁడు భూప్రజ సేమమె మానక చూచుచు నైలవలెన్

దానవనాశక! యీమహియందున ధర్మము విత్యము చెల్లవలెన్

శ్రీనగనాయకలోచన! నీవయి చిత్తమునెప్పుడు విల్పవలెన్.

కృష్ణ: తథాస్తు! (అందఱు విష్కరిమించుచున్నారు)

స మాప్త ము.